ځيرک اقتصاد پوه او بريالی مدير

(د ولسمشر محمد اشرف غني تېر پينځه کلن حکومت ته يوه لنډه کتنه)

ليکوال: عزيز احمد [illegible]

Ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

ketabton.com - The Digital Library

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم : ځیرک اقتصاد پوه او بریالی مدیر

لیکوال : عزیز احمد فضلي

0764732929

ډیزاین چارې : صادق الله صادق/ 0782500916

چاپ شمېر : ۱۰۰۰

چاپ کال : ۱۳۹۹ل. کال / ۲۰۲۱م. کال

خپرندوي

د نوي فکر ټولنه - کابل

د بیا چاپ ټول حقوق له لیکوال سره خوندي دي.

ketabton.com - The Digital Library

ډالۍ

دا کتاب د خپل ګران تره شهید الحاج قاضي عيدمحمد نورذاد او ټولو هغه شهيدانو په ياد ډالۍ کوم، چې ددې هېواد څخه د دفاع او د نظام د بقا لپاره يې خپل سرونه نذرانه کړل.

دده روح دې د ټولو شهيدانو سره ښاد وي.

د کتاب هر لوستونکي څخه مې هيله دا ده، چې زما تره او د هېواد سپېڅلي شهيدان په دعاوو کې هېر نه کړي.

ع.ا. فضلي

ketabton.com - The Digital Library

منته او کورودانی

ځوان او په علم مین مشر د کوچیانو چارو د انسجام لوی رییس او د نوي فکر ټولنې بنسټګر استاد حبیب الرحمن څخه یوه نړۍ منته، چې د دې کتاب د چاپولو په برخه کې یې لازمه همکاري او مرسته راسره وکړه.
استاد هغه څوک دی، چې ددې هېواد د پرمختګ او نظام د بقا لپاره یې تر بل هر چا زیاتې مادي او معنوي قربانۍ ورکړي، چې ددې کتاب چاپ یې یو وړه بېلګه ده.
زه بیا هم د زړه له کومې ترې منته کوم.

ع.ا. فضلي

ketabton.com - The Digital Library

د پیل خبرې

اشرف غني د متحده ایالاتو ولسمشر نه وه چې په اونیزه رخصتۍ کې نیو مکزیکو ته ولاړ شي، هغه د تاجیکستان ولسمشر هم نه وه چې خپل ټول سیاسي مخالفان راچپه کړي او د ساعت تیرۍ په منظور خپل ځانګړي باغ کې، له ښکلو نجونو سره خندا او نڅا وکړي.

اشرف غني پوتین هم نه وه چې هره ورځ ۳تر۴ ساعتونو پورې په کرملین ماڼۍ کې یوازې ورزش او تفریح وکړي، هغه حتی د شمالي کوریا ولسمشر هم نه وه چې په اونۍ کې یوځل ښکار ته لاړ شي او خپلې درنې اوږې له روحي فشارونو سپکې کړې.

اشرف غني د نړۍ د یوه فاسد ترین نظام میراث دار و، د یوه دوه سري نظام لاربښود، د یوه وږي ملت رییس، د هغو سرتېرو اعلی سر قومندان چې هره شېبه یې سرونه شیندل کېدل، د هغه حکومت سیاست جوړونکی چې ګاونډیان یې حتی یوه ورځ ارامي هم پر ملت نه لوروله.

یو داسې اعلی سرقومندان چې څو جنګي محاذونه له طالب، القاعده او داعش نه واخله تر جندالله،حزب اسلامي ازبکستان او نور ټول غیر مسوول وسلوال د هغه پر وړاندې په ټول قوت جنګېدل.

غني دداسې یوه سیاسي نظام میراث دار و چې پوره ۱۳ کاله یې کارکوونکی په واسطه، زور او پیسو ددې لپاره مقرر شوي وو چې خپل ولس ته زیان او خساره واړوي.

دداسې یوه حکومت رییس چې هیڅ کس په کې د باور وړ نه وو ځکه هېڅ کس پر خپلو حقونو قانع نه وو، غني حتی مجبور و چې په یوه کال کې د تدارکاتو ۷۰ ناستې رهبري کړي، څو ۲ میلیارده افغانۍ بچت شي او د جګړې

ketabton.com - The Digital Library

د قربانیانو د زخمونو لپاره پرې مرهم او پټۍ وپېرل شي، اشرف غني د هغه پاشل شوي سیاسي نظام رهبر و چې له حکومته بهر پښتنو کافر باله، له حکومته بهر هزاره ګانو په ولسمشرۍ نه مانه، له حکومته بهر تاجکانو فاشیست او قوم ګرا باله، ازبکانو ترې د لازیات سهم غوښتنه کوله، پشه یانو، نورستانیانو او ترکمنانو ورڅخه د څو څو وزارتونو، سفارتونو او معینتونو غوښتنه کوله.

اشرف غني دداسې ولس رییس جمهور و که یې په سوله یې فکر ونه کړ په بې پروایي تورنېده،که له یوه پیاوړي جنګي حزب سره یې سوله کوله نو قوم ګرا او نکتایي دار طالب بلل کېده.

دداسې یوه حکومت په راس کې وه چې ډېر کم مامورین یې د پاکستان د منزوي کولو له سیاست څخه خبر و او پرې پوهېدل اما زیاتره مامورینو یې هغه وړه لفظی اشتباه هیڅکله نه هېروله چې د خداي ج د پیغمبر د لمسي پر ځای یې د خدای ج لمسی ویلی و.

غني د حکومت د نورو کارکوونکو په شان نه و، سهار ۵ بجې د خپل کار په دفتر کې حاظر و د شپې تر ۱۱ او کله ۱۲ بجو پورې به یې کار کاوه، د ولسمشرۍ ماڼې زیاتره کارمندان له دې کبله چې ولسمشر غني ترې د وطن لپاره شدید کار غوښت ترې په تنګ راغلي وو، اما غني معتقد و چې باید تر دې هم زیات کار وشي.

هر سهار یې د اعلی سر قومندانۍ جلسه رهبري کوله، له ۳۴ ولایتونو څخه یې تازه راپورونه غوښتل او د هرې ورځې په اوږدو کې یې دا راپورونه تحلیلول، د هغه په خپله وینا تر ټولو ناوړه شیبه ورته هغه وه چې په دغو راپورونو کې به د سرتیرو له مرګ ژوبلې خبرېده.

ketabton.com - The Digital Library

اشرف غني د هغه هېواد ولسمشر و او دی چې که يې د رهبري پلاوي کوم غړي د اجراييه رييس په څير شيک پوش وي نو هم د نيوکې وړ دی او که کوم بل غړی دده په څير خوارجامه وي نو هم د نيوکې وړ دی.

غني د څو لسيزو فکر، مطالعې او ليکوالۍ وروسته مجبور شو، چې د افغانستان د ټولو ستونزو حل ته په يوه ځل لاس ور اوږد کړي، هغه د همدې مجبوريت پر بنسټ پر ټولو دولتي څانگو د خپلو لرليدونو د تحميلولو پيل وکړ ، هغه تر سلو زيات هغه جنرالان وشړل چې د نظامي قوتونو په قراردادونو کې يې غلا او درغلي کوله.

غني له خپلو نظامي قومندانانو سره هره ورځ له يوې زير زميني نه په منظم ډول ويډيو کنفرانسونه کول او شپه په شپه يې د ټول هېواد له حالته ځان خبراوه.

غني د افغانستان په حکومت کې نه زوی درلود او نه ورور چې د زرو غلا يې کړې وی، هغه تر يوې افغانۍ پورې هر څه چې لرل راميدان ته يې کړل او ويې ويل چې زه او ميرمن مې دومره شتمني لرو د غني تر لاس لاندې مامورينو کې هيڅ يو داسې نه وه چې له افغانستان څخه بهر يې، د کورونو او قصرونو قبالې اخيستې وي او يا يې سوداگريز شرکتونه جوړ کړي وي.

له دې ټولو سره سره بيا هم د گاونډيو هېوادونو،بعضو جهادي رهبرانو او سياسيونو لخوا کوښښ روان و چې د ولسمشر پر سپينه لمن تور داغ ولگېږي، چې دا چاره لاهم روانه ده.

په درنښت

عزيز احمد فضلي

ketabton.com - The Digital Library

لیکلړ

موضوع **مخ**

سریزه 1

لومړی څپرکی

د ۱۳۹۳هـ. ش. کال د جمهوري ریاست ټولټاکنې او د ملي وحدت حکومت منځته راتګ 5

ولسمشر محمد اشرف غني پېژندنه 7

ولسمشر د امان الله خان د نیمګړي فصل تکمیلوونکی د افغانستان په تاریخ کې نیمګړی څپرکی څه معنی؟ 12

د اماني اصلاحاتي څپرکي د نیمګړي پاتې کېدو عوامل 17

د ولسمشر د حکومت پیل.. 18

دویم څپرکی

د ولسمشر کورنی سیاست 28

د ولسمشر غني په دوره کې امنیتي لاسته راوړنې او امنیتي حالت 30

د جمهور رییس غني ولایتي سفرونه، اهداف، پایلې او لاسته راوړنې 33

د جمهور رییس د سفرونو موخې او عوامل 35

د ولایتي سفرونو پایلې او لاسته راوړنې 37

د ولسمشر سیاسي اپوزیسیون Political opposition 39

د اپوزیسون لخوا په ولسمشر او د نظام پر ځینو کلیدي اشخاصو بې اساسه تورونه 44

د ولسمشر پر شخصي حریم بې اساسه تورونه 46

ketabton.com - The Digital Library

درېيم څپرکی

د افغانستان معاصر بهرنی سیاست 49
د ولسمشر بهرنی سیاست 55
د بهرني سیاست لاسته راوړنې 57
د ګاونډیو او نورو هیوادونو سره د اړیکو د پراخولو لپاره د ولسمشر غني ځینې مهم سفرونه 59
ملي وحدت حکومت او د کابل اسلام اباد اړیکي: 59
روسیه او افغانستان: 61
افغانستان او چین ستراتیژیکه ملګرتیا او پر سیمه یې اغېزې: 64
د مرکزي اسیا هیوادونو ته سفرونه 65
ترکمنستان: 66
ازبکستان: 67
قزاقستان: 69
د قرغېزستان سفر: 71
سعودي ته سفر: 72
د افغانستان او ترکیې اړیکې: 73
اندونیزیا: 75
د جاپان سره اړیکې: 76
د امریکا سفر: 77
اروپا ته سفر 82

څلورم څپرکی

د هیـواد اقتصادي وضعیت 88
اقتصادي وده 90
د افغانی ارزښت 90

ketabton.com - The Digital Library

بې کاري.. 91
صادرات او واردات 91
هوايي دهليزونه 92
خصوصي سکتور او له کورنيو توليداتو ملاتړ 93
د خصوصي سکتور وده 94
د نړيوالو مرستو جلب 95
کرنه او مالداري.. 96
اوبه 97
د ۲۰۲۰ ميلادي کال تر لومړيو پورې د برېښنا بندونه او د اوبو مديريت 98
ترانزيټ.. 99
د اسيا په څلور لارې د افغانستان بدلول.. 100
کاسا زر پروژه 100
د ټاپي پروژه 104
د افغانستان لپاره د ټاپي اقتصادي گټې 104
سيمه ييز اغېز 105
د ټاپي ملاتړي هيوادونه.. 106
د چابهار بندر 107
د ټاپ د برېښنا پروژه 111
وارداتي او لمريزه برېښنا 111

پينځم څپرکی

په کلتوري او علمي برخه کې د ولسمشر لاسته راوړنې 113
ښوونه روزنه او لوړې زده کړې 113
د ملي وحدت حکومت او د ملي ورځو نمانځنه 118
د ملي وحدت حکومت او د تاريخي ابداتو بيارغونه 122
د افغانستان جمهوري رياست (ارگ):.. 122

ketabton.com - The Digital Library

دارالامان ماڼۍ:.. 124
د پل خشتي جومات: 128
د کابل لرغونی بالاحصار: 129
د شاه دوشمشېره جومات: 130
د جام څلی: 131
د هرات جامع جومات: 132

شپږم څپرکی

په افغانستان کې اداري فساد 134
د اداري فساد پرضد د ملي یووالي حکومت مبارزه 135
حکومت ولې په خپله مبارزه کې ناکام شو؟ 138
د غصب په وړاندې مبارزه 139
ښه حکومتولۍ 142
د ښې حکومتولۍ په برخه کې د ولسمشر غني لاسته راوړنې 142
ملي هویت او د بریښنایي تذکرو د ویش پیل 145
ځوانه اداره 146

اووم څپرکی

د سولې په چارو کې د ولسمشر اشرف غني لاسته راوړنې 149
د کابل پروسه 152
د سولې مشورتي لویه جرګه 156
د جرګې د غړو او رییس انتخاب: 156
د جرګې تالار دننه وضعیت: 157
د بحث لپاره پوښتنې:. 157
پرېکړه لیک او د سولې په پروسه یې اغیز: 160
له طالبانو سره د سولې لپاره د ملي وحدت حکومت لاسته راوړنې 161

ketabton.com - The Digital Library

د سولې په اړه د طالبانو دريځ 162
د افغانستان د سولې لپاره د امريکا متحده ايالاتو د ځانګړي استازي ټاکل.........163
په قطر کې د طالبانو او امريکايانو ترمنځ د سولې مذاکرات 166
افغان سوله د افغان حکومت، امريکا او سيمې د همغږۍ اړتيا...........................168
د امريکا او طالبانو ترمنځ د هوکړې مهم ټکي 174

اتم څپرکی

ټاکنيزي ډلې او د ۱۳۹۸ کال ولسمشريزو ټاکنو برخليک 175
د ۱۳۹۸ ه ش کال ټاکنيزې ډلې..177
په افغانستان کې د ۱۳۹۸ه. ش کال د ولسمشـريزو ټاکنو ۱۸ ټاکنيزې ډلې 178
ځواکمنې ټاکنيزې ډلې 179
ولسمشريزې ټاکنې..182
د ټاکنو برخليک..182
دوستم ته د مارشالي ورکول د ولسمشر مجبوريت که خيانت 186
اخځليکونه 187

ketabton.com - The Digital Library

سريزه

الحمدالله رب العالمين و العاقبت اللمتقين والصلوت والسلام علی رسوله محمد صلی الله عليه وسلم و علی آله و اصحابه اجمعين.

ولسمشر غني د هېواد او اوسني نړۍ په سياست، اقتصاد او ډيپلوماسي کې داسې وتلې او پېژندل شوې وړ ځېره ده چې نن سبا د مطبوعاتو په سر کې قرار لري. د هر با احساسه ځوان او انسان په زړه کې يې ځای نيولی دي داسې يو انسان دی چې ټوله نړۍ په ځانګړي ډول اسلامي هېوادونه پرې حساب کوي، د داسې ستر شخصيت پر کړنو لېکنه له خپل شان سره مناسبه نه ګڼم، خو خپل وطني او افغاني احساس دې ته اړ کړم چې په دې ستر نړيوال شخصيت يو څه وليکم څو نورو ليکوالانو ته لار پرانيزم.

د رهبر د کړنو ارزول د نړۍ په مختلفو هېوادونو کې معمول دي چې زموږ هېواد کې دا دود په نشت حساب دی، نو ما هم دې تشې ته په کتو د ولسمشر غني د لومړۍ پنځه کلنې دورې کړنو څېړنه او مطالعه کړې، په لنډو کې يې د کتاب په بڼه ولس ته وړاندې کوم. په کتاب کې ما هڅه کړې چې د ولسمشر غني د پنځه کلن حکومت، بهرني سياست،کورني سياست، سوله، ښه حکومتولۍ، ځوانه اداره او اقتصادي حالت، کاري فرصتونو، بې کاري او علمي وضعيت، د قانون حاکميت، انکشاف او پرمختګونه وڅېړل شي او ملت ته وړاندې شي.

ketabton.com - The Digital Library

موخه مې داده چې ولس او ځوانان د ولسمشر غني په اړه قضاوتونه له هوايي شعارونو راوباسي او د ترسره شويو کارونو له مخې يې و ارزوي. ما چې څه ليدلي او او اورېدلي هغه مې لنډ راخيستي، ولسمشر غني داسې کارونه د هېواد لپاره په دې پنځو کلنو کې کړي چې ډېر داسې کتابونه به پرې وليکل شي.

زه د سياسي علومو د يوه زده کړيال په توګه دا نظر او اند لرم چې هر څوک د حق او عدالت د لارې پلوی خپل هېواد او ملت ته د زړه څخه کار کوي، هغه دې په ژوندوني وستايل شي او راتلوونکي بشري نسل ته دې د هغه کړنې د يو ژوندي تاريخ په حيث پاتې شې.

ښايي ولسمشر غني به د چا له نظره ښه وي، د چا له نظره به ښه نه وي څوک به يې مثبتو نقطو ته ګوري او څوک به يې منفي نقطو ته ګوري، خو مسلمان انسان بايد د تل لپاره ښه نظر ولري زه ولسمشر اشرف غني بريالي ځيره ګڼم او کردار يې د ټولې نړې لپاره د يو سمبول ښه لري.

دی داسې يو مستقل ولسمشر دی چې تر اوسه د کوم ګوند عضويت نه لري او نه يې هم د ملت په وينو لاسونه سره دي، داسې سياستمدار انسان چې هم يې هېواد رهبري کړی هم يې د بېوزلو هېوادونو لکه فلسطين سره مرسته کړې او هم د ګاونډيو هېوادونو او داخلي پردي پالو سياستوالو سره تر خپل وسه مبارزه کړې چې زموږ په شان حالت کې هر هېواد دغه شان لارښود ته اړتيا لري.

هېواد ورته له هر څه مخکې په لومړيتوب کې دی، دا هغه مهمه نقطه ده چې ولسمشر غني يې لري د ولسمشر غني محبوبيت په هېواد سيمه او نړۍ کې ورځ تر بلې د ډېرېدو په حالت کې دي.

ketabton.com - The Digital Library

انسان نظر خپل فطرت ته نیمګړتیاوې هم لري باید معجزې هیله ترې ونه شي، هغه باید اصلاح شي یو شی چې زه د هغه یادونه وکړم ولسمشر غني د شهید سردار داوود خان، شهید ډاکتر نجیب الله او غازي امان الله خان په څېر په هر څه کې خپله مفکوره او نظر لري خو په میدان کې ځان یوازېویني.

په هر صورت په دې کتاب کې مې هڅه کړې چې موضوعات په روانه ژبه، له قوي منابعو څخه په استفادې او په پوره بې طرفۍ سره افاده کړم، په دې کتاب کې مې د معلوماتو په ټولولو کې د انټرنیټي سایټونو سربیره د کتابتوني روش او تګلارې څخه استفاده کړې ده، او هم مې په ځینو موضوعاتو کې د هېواد له له پیژندل شویو سیاسینو، اقتصاد پوهانو، مورخینو، د نظر خاوندانو او لیکوالانو سره مرکې کړې دي.

له لوی خدای (ج) څخه ډیر شکر ګزاریم چې دا کتاب مې بشپړ کړ، له ټولو هغو کسانو څخه چې په یو نه یو ډول یې له ماسره مرسته کړې ده مننه کوم او همدارنګه له ډېرو درنو او قدرمنو مشرانو (د کوچیانو چارو د انسجام د لوي ریاست عمومي رییس او د نوي فکر ټولنې مشر استاد حبیب الرحمن، د پکتیا پوهنتون رییس پوهندوي دوکتور سید ولي جلالزي، د پکتیا پوهنتون د حقوقو او سیاسي علومو د پوهنځۍ رییس پوهنمل نورانور فاروقي، د پکتیا پوهنتون د حقوقو او سیاسي علومو پوهنځي د دیپلوماسي څانګې امر پوهنیار بختیار ګل احمدزي، د پکتیا پوهنتون د ژورنالیزم پوهنځي استاد پوهنیار خالداحمد حبیب، په پارلماني چارو کې ددولت وزیر ښاغلی ګل بادشاه مجیدي، د پکتیا والي محمد حلیم فدایي، د ځوانانو د پارلمان پخواني رییس او لیکوال

ketabton.com - The Digital Library

اغامحمد قریشي، د ولسمشر مرستیال ویاند دوا خان مینه پال، په فرهنګي چارو کې د ولسمشر سلاکار شاه حسین مرتضوي، په قومي چارو کې د ولسمشر سلاکار الحاج جمعه خان اڅکزی او ادیب اسماعیل تسل هر یوه څخه ځانګړې مننه کوم.

دا یو څرګند حقیقت دی چې دا کتاب به له تېروتنو او نیمګړتیاو څخه خالي نه وي، نو ځکه د ټولو نظر خاوندانو او ګرانو لوستونکو څخه هیله لرم چې زما نیمګړتیاوې راته په ګوته کړي څو په راتلونکي کې اصلاح شي.

خدای دې وکړي چې دا کتاب ستاسو لپاره ګټور تمام شي او زما لپاره د الله جل جلاله د رضا سبب شي.

په درناوي

عزیزاحمد فضلي

ketabton.com - The Digital Library

لومړی څپرکی

د ۱۳۹۳هـ. ش. کال د جمهوري ریاست ټولټاکنې او د ملي وحدت حکومت منځته راتګ

په ۱۳۹۳ ه ش کال کې د هېواد د زعامت د ټاکلو لپاره افغانستان د ټاکنو دریمه ډیموکراتیکه دوره وازمایله، په دې دوره کې ۲۷ ټاکنیزو ټیمونو اشتراک کړی و چې له جملې یې دري قوي ټیمونه: محمد اشرف غني احمدزي د لومړي مرستیال عبدالرشید دوستم او دوهم مرستیال سرور دانش په ملتیا چې د نویو او دیموکراتیکو سیاسي ګوندونو، ولس او ځوانانو له پراخ ملاتړ څخه برخمن و، عبدالله عبدالله چې د انجینر محمد خان په لومړی مرستیالۍ او د محمد محقق په دوهمې مرستیالۍ سره د پخواني جهادي ګوندونو او اشخاصو له ملاتړ څخه برخمن و، زلمي رسول چې د احمدضیاء مسعود او حبیبه سرابي په مرستیالۍ د ولسمشر حامد کرزي او حاکم حکومت له پراخ او هر اړخیز ملاتړ څخه برخمن و، د لوبې پایلو ته ووتل، چې له ډېرو امنیتی، سیاسي او اقتصادي ګواښونو سره سره د ۱۳۹۳ ه ش کال ټاکنې د حمل د میاشتې په ۱٦مه نیټه ترسره شوې، چې ټاکنو په لومړي پړاو کې بریالي نه درلود، نو دوهم پړاو ته ولاړې چې په دوهم پړاو کې زلمي رسول د ډاکتر عبدالله عبدالله په ګټه له خپلې نوماندي تېر شو او ټاکنې د تحول او تداوم او

ketabton.com - The Digital Library

اصلاحاتو او همپالنې ټیمونو ترمنځ د همدې کال د جوزا د میاشتې په ۲۴مه نیټه له ډېرو لفظي شخړو، سمتي، قومي، ژبني رقابتنو، بې اساسو تورنو او نیوکو وروسته ترسره شوې چې بلاخره محمد اشرف غني ددې دورې د ټاکنو ګټونکی اعلان شو.

خو ډاکتر عبدالله دا پایلې وننګولې، د تحول او تداوم پر ټیم او د ټاکنو پر کمیسون یې ددرغلیو تورونه پورې کړل، هېواد له ډېرو خطرناکو سیاسي، امنیتي او ټولنیزو پدیدو سره لاس او ګریوان شو چې ورځ تر بلې دا وضعیت بحراني کېده چې بلاخره د هېواد د وضعیت د کنټرول د پیښیدونکو سیاسي، قومي او سمتي جګړو د مخنیوي لپاره ولسمشر محمد اشرف غني ډاکتر عبدالله عبدالله ته د امتیازاتو په منلو سره هېواد له ده کړکېچ څخه وژغوره چې دا هېواد د ولسمشر ددې قرباني مدیون او قرضدار ده.

او په دې سره ولسمشر له خپل سیال ډاکتر عبدالله عبدالله سره د سنبلې د میاشتې په ۳۰مه نیټه په ارګ کې، د امریکا د بهرنیو چارو وزیر (جان کیري) او د هېواد سیاسي رهبرانو په حضور د ملي وحدت حکومت د جوړېدو تفاهمنامه لاسلیک کړه چې ددې تفاهمنامې له مخې محمد اشرف غني د هېواد ولسمشر او ډاکتر عبدالله عبدالله د هېواد د اجراییه رییس په توګه وټاکل شو.

ketabton.com - The Digital Library

ولسمشر محمد اشرف غني پېژندنه

محمد اشرف غني احمدزی په (۱۳۲۸ هـ ش) کال په یوې دینداري او مخورې کورنۍ کې وزېږېد. د خپل ماشومتوب لومړنۍ دوره یې په لوگر ولایت کې تېره کړه. دی د کابل له حبیبیې لیسې څخه فارغ شوی دی. پلار یې په شاهي دوره کې په بېلابېلو لوړو دولتي پوستونو کې دنده ترسره کړې ده.

ډاکټر محمد اشرف غني احمدزي د ځوانۍ په لومړیو کې د زده کړو لپاره لبنان ته سفر وکړ او د بیروت په امریکایي پوهنتون کې شامل شو.

په (۱۳۵۲) کال کې یې په دغه پوهنتون کې خپلې زده کړې بشپړې کړې. په (۱۳۵۳) کال کې افغانستان ته راستون او په کابل پوهنتون کې د ټولنیزو علومو په څانگه کې د انسان پوهنې استاد شو. په (۱۳۵٦ هـ ش) کال کې د بورس په اخیستو سره د امریکا د کولمبیا په پوهنتون کې شامل شو.

ډاکټر محمد اشرف غني احمدزی د بیروت په امریکایي پوهنتون کې په لوړو نومرو، د سیاسي علومو په برخه کې لیسانس او ماسټري اخیستې ده.

دوهمه ماسټري یې د نړیوالو اړیکو په برخه کې د امریکا له کولمبیا پوهنتون څخه تر لاسه کړې او وروسته یې په یاد پوهنتون کې د وگړپوهنې په برخه کې دوکتورا ترلاسه کړې ده.

محمد اشرف غني احمدزی په ۲۰۰۷ او ۲۰۰۸میلادي کلونو کې د امریکا له سکرانټن او د کاناډا له گلف پوهنتونونو څخه دوې افتخاري دوکتوراوې هم

ketabton.com - The Digital Library

تر لاسه کړې دي. دغه راز د پاکستان په کراچۍ او لاهور ښارونو کې يې د يوه کال لپاره اسلامي زده کړې هم کړې دي.

محمد اشرف غني احمدزی له هېواد څخه بهر د ډنمارک په اورهوس، د امريکا په بيکلي او جانز هاپکنز پوهنتونونو کې استاد و.

د شوروي اتحاد د تېري پر مهال يې د کورنۍ ډېر غړي زندانيان شول او له همدې امله اشرف غني په امريکا کې د پاتې کېدو پريکړه وکړه او د خپلې دوکتورا تحصيلاتو ته يې دوام ورکړ، د خپلې دوکتورا رساله (تيزس) يې د افغانستان د معاصر تاريخ په باب وليکه.

ډاکټر محمد اشرف غني احمدزي ۱۳۶۲-۱۳۷۰ کلونو پورې په کاليفورنيا او جانز هاپکنز پوهنتونونو کې د استادۍ دنده ترسره کړه، د يادو پوهنتونونو ترڅنګ يې د نړۍ په نورو ډېرو معتبرو پوهنتونونو لکه بکلي او اروس کې هم د استادۍ دنده ترسره کړې ده.

ډاکټر محمد اشرف غني احمدزی په ۱۳۷۰ هـ ش کال کې په نړيوال بانک کې د لوی سلاکار په توګه وګمارل شو، يوولس کاله يې په نړيوال بانک کې دنده ترسره کړه. ده خپل کار په ختيځه اسيا کې د پروژو په طرح کولو پېل او وروسته يې د نړيوال بانک لپاره سياسي ستراتيژي ترتيب کړه. اشرف غني پر ۱۳۷۵ کال په نړۍ کې د ادارو او دولتي بنسټونو په هکله يو لړ بنسټيز اصلاحات پېشنهاد کړل. نوموړي په چين، هندوستان او روسيه کې د لويو پروژو او اقتصادي اصلاحاتو د پلي کولو لپاره پنځه کاله اغېزمن کار وکړ. ډاکټر محمد اشرف غني احمدزی په نړيوال بانک کې د کار پر مهال د

ketabton.com - The Digital Library

هارورډ اینسیډ او سټنفورډ تجارتي پوهنتونونو لخوا د مشرتابه (رهبریت) تر عنوان لاندې جوړ شوي روزنیز پروګرامونه تعقیب کړل.

ډاکټر محمد اشرف غني احمدزی د طالبانو د نظام له ړنګېدو وروسته افغانستان ته راغی او د ملګرو ملتو د ځانګړي استازي د لوی سلاکار په توګه یې کار پیل کړ. نوموړي د بن پروسې په عملي کولو کار وکړ او په لنډ مهاله اداره کې یې د ادارې مشر د سلاکار په توګه دنده ترسره کړه. د دواړو، (بیړنۍ او اساسي قانون) د لویو جرګو په جوړولو کې یې بنسټیز رول درلود.

ډاکټر محمد اشرف غني احمدزی په ۲۰۰۲میلادي کال کې د مالیې وزیر په توګه وټاکل شو، چې په دې برخه کې یې یو لړ ارزښتناک کارونه وکړل. په مالي برخه کې له بنسټیزو اصلاحاتو او نوښتونو سره یې د هېواد د مالي سیاست، شفافیت او حساب ورکونې پروسه عملاً رامنځته کړه او په درې اونیو کې یې د دولت عواید مرکزي کړل .نوي بانک نوټونه یې چاپ او بازار ته یې وړاندې کړل. خزانه کمپیوټرایز شوه، د خزانې لپاره واحد سیستم دود شو، د ګمرکاتو او تعرفې سیستم اصلاح شو.

ډاکټر محمد اشرف غني احمدزي د خپل باور او تجربو له برکته ډېرې نړیوالې مرستې جلب او جذب کړې ډاکټر محمد اشرف غني احمدزي ته د هغه د سترو خدمتونو له امله د افغانستان د جمهور ریس حامد کرزي له خوا، تر ټولو اعلي مډال د سید جمال الدین افغاني افتخاري مډال ورکړل شو. په ۱۳۸۲ کال کې د اسیایي هېوادونو ترمنځ د غوره مالیې وزیر په توګه هم وپېژندل شو.

ketabton.com - The Digital Library

په ۱۳۸۳ کال کې د برلین په کنفرانس کې د ډاکټر احمدزي د افغانستان د خلکو د راتلونکي د خوندي کولو په موخه اوه کلن پروګرام وړاندې کړ، چې غوره طرحه وپېژندل شوه. دغه راز د ډاکټر محمد اشرف غني احمدزي په ابتکار د ملي پیوستون پروګرام رامنځته شو.

په ۱۳۸۳ کال کې د ښاغلي کرزي تر انتخابېدو وروسته، ډاکټر محمد اشرف غني احمدزي په کابینه کې له ګډون کولو ډډه وکړه او د کابل پوهنتون د ریاست دنده یې ومنله. هلته یې د دولتي اغېزمنتیا انسټیټیوټ بنسټ کښېښود. نوموړي په نورو سلګونو علمي مقالو او اثارو سربېره د اسلام د مبین دین نفاذ، د ښځو حقوق او ټولنیز عدالت، په قبایلي ټولنه کې د اسلام او دولت جوړول او د اسلامي شریعت په محکمه کې د شخړو هواري په اسلامي علومو کې د ډاکټر محمد اشرف غني احمدزي څېړنیز اثار او لیکنې دي.

د افغانستان معاصر ادبیات، د افغانستان څلورسوه کلن تاریخ، ناکام دولتونه او د هغوی د کامیابۍ تګلاره او د عادلانه نظام لاره هم د ډاکټر محمد اشرف غني احمدزي له څېړنیزو اثارو څخه دي.

له ډاکټرمحمد اشرف غني احمدزي څخه د حامدکرزي په مشرۍ، د افغانستان حکومت په ډېرو مسایلو کې مشوره اخیسته چې د کابل د کنفرانس د جوړېدو په شمول یې د زیاترو ملي پروګرامونو په ترسره کولو کې فعاله ونډه لرله.

دغه راز محمد اشرف غني احمدزي په ۲۰۱۰میلادي کال کې له نړیوالو پوځونو څخه افغانانو ته، د امنیتي انتقال د بهیر مسوولیت هم په غاړه درلود، چې د هېواد ۳۴ ولایتونو ته په سفرونو سره او د پراخو امنیتي تجربو په ترلاسه کولو سره په بریالیتوب دغه دنده هم ترسره کړه .

ketabton.com - The Digital Library

ډاکټر محمد اشرف غني احمدزي په تېرو دواړو ټاکنو کې ځان د هېواد جمهوري ریاست ته کاندید کړی و.

ډاکټر محمد اشرف غني احمدزی د ۱۳۹۳ هـ ش کال د انتخاباتو د دویم پړاو له ترسره کېدو وروسته د افغانستان د منتخب جمهور رییس په توګه وټاکل شو او د همدغه کال د تلې د مېاشتې په اوومه نیټه یې، د ارګ د سلام خانې په ماڼۍ کې د جمهوري ریاست د دندې لپاره د افغانستان د قاضي القضات په وړاندې لوړه ترسره کړه او د افغانستان د منتخب جمهور رییس په توګه یې خپله دنده پیل کړه.[1]

[1]. http://president.gov.af/ :

ketabton.com - The Digital Library

ولسمشر د امان الله خان د نیمګړي فصل تکمیلوونکی د افغانستان په تاریخ کې نیمګړی څپرکی څه معنی؟

د امیر غازي امان الله خان له لوري د هېواد د خپلواکۍ د بېرته ترلاسه کولو تر اعلان وروسته، افغانستان د پرمختګ او اصلاحاتو یوه نوي بهیر ته ورداخل شو. دغه بهیر ډېر ښه پیل شو، خو تر منزله ونه رسېد. د ازادۍ دغه یوه پېړۍ مزل له ګڼو تاریخي او سیاسي تحولاتو سره مل دی، چې ترې د نوي نسل خبرول اړین دي.

په تېر د نوي نسل اګاه کېدل او په تېره یوه پېړۍ کې د خوداګاه او ناخوداګاه تاریخي کتمان په رازونو پوهېدل ایجابوي، چې د افغانستان په تاریخي نیمګړي څپرکي هر اړخیز او تحلیلي بحثونه وشي.

د امیر غازي امان الله خان پیل شوي اصلاحات او د ماډرن افغانستان د هڅو بشپړولو لپاره ګڼو واکمنانو خپلې هڅې وکړې، خو د ګڼو ستونزو له وجې یو یې هم د پایداره ثبات په ټینګښت ونه توانېدل.

زه غواړم چې دلته ددې تاریخي څپرکي پیل، ماهیت او د نیمګړي پاتې کېدو په بهیر بحث وکړم او نوی نسل وپوهوم چې د افغانستان په تاریخ کې نیمګړی څپرکی څه معنی لري؟

امیر غازي امان الله خان په ۱۳۰۵ کال کې د نظامنامو تر خپرولو وروسته متوجه شو چې د افغانستان د پرمختګ لپاره ټاکل شوې تګلاره وسایلو او

ketabton.com - The Digital Library

سامان الاتو ته هم اړتيا لري، نو د وزيرانو شورا او د دولتي شورا د رياست پر مهال يې پر دې موضوعاتو بحث وکړ، چې د رغاونې، پوهنې، مطبوعاتو او مخابراتو په برخو کې عصري وسايلو او تجهيزاتو ته اړتيا شته، خو دا چې هغه مهال يې په افغانستان کې د توليد امکانات نه وو، نو بايد وارد شوي وای.

شاه اروپايي هېوادونو ته د سفر پر مهال دغه وسايل او تجهيزات له نيږدې ليدلي وو، نو پرېکړه وشوه چې له اروپايي هېوادونو دې وپېرل شي. ددې کار لپاره يو تخنيکي پلاوی وگمارل شو او اروپا ته واستول شو.

هماغه و چې د افغانستان د عصري کولو لپاره د امير هڅو او د اصلاحاتو بهير عملي بڼه خپله کړه او اروپايي هېوادونو ته د شاه او افغان پلاويو سفرونو له دې هېوادونو سره د افغانستان اړيکو ته نوې دروازه پرانيسته.

د شاه ستر سلاکار او همکار محمود طرزي ټول دغه اصلاحات ډلبندي کړل او وروسته يې له شاه سره، د هغه په عملي کولو کې بېسارې مرسته وکړه. ځينو دغو اصلاحاتو ته په لنډېز اشاره کوو چې خلکو ته د نيمگړي ځېرکي ماهيت بڼه روښانه شي.

په قانون کې اصلاحات: په قانوني اصلاحاتو کې د غازي امان الله خان لومړنی کار دا و چې د واک سرچينه يې له مطلقيت مشروطيت ته واړوله. هغه د واک د ترلاسه کولو او واک ته د مشروعيت بښلو په سرچينه کې اصلاحات راوستل او د نظامنامې په تصويب سره يې د دولت واکونه او مسووليتونه د قانون پر بنسټ وټاکل شول. لويه جرگه د تصميم نيونې لويه مرجع وه، نو شاه په ځينو موارد‌و کې لويه جرگه په مشورتي بنسټ بدله کړه او د سياسي پوړ يو ځايوالی او جلاوالی يې په همدغو جرگو وکړ.

ketabton.com - The Digital Library

د افغانستان لومړنی اساسي قانون د ۱۹۲۳ ز کال د فبروري په ۲۹ د جلال‌اباد په لویه جرګه کې د ملت د ۸۷۲ ګډونوالو له لوري تصویب شو، چې وروسته بیا د پغمان په لویه جرګه کې تایید شو. هغه قوانین چې وړاندې تدوین شوي وو، له اساسي قانون سره همغږي شول او په ګڼو نورو برخو کې د قوانینو جوړول چټک شول.

په اداري تشکیلاتو کې اصلاحات: د افغانستان اداري تشکیلات په قانوني توګه تنظیم شول. د اداري مراتبو سلسله له کلي تر علاقه‌دارۍ، لوی حکومت، اعلی حکومت او نایب الحکومه پورې تعریف او د ټولو ادارو او مسوولینو دندې مشخصې او نظامنامه کې تنظیم شوې. په دې برخه کې د کندهار ولایت د وضعیت بررسي او وروسته یې د کتاب په بڼه راپور خپرولو ته هم اشاره کولی شو.

اقتصادي او مالي اصلاحات: په اقتصادي برخه کې اصلاحات د صنایعو له انکشاف څخه پیل شول او افغاني محصولات بهرنیو مارکېټونو ته ورسېدل. په عمراني برخه کې نوي ښارونه جوړ شول، کابل ښار څو برابره پراخ شو، د کابل او ولایتونو ترمنځ سړکونه جوړ شول او لویې لارې پرانیستل شوې.

د کابل او ولایتونو ترمنځ د ټلیفون او ټلګراف لیکې پرانیستل شوې. له یوې فرانسوی کمپنۍ سره قرارداد وشو چې کابل له سویل او شمال سره د رېل پټلۍ په وسیله ونښلېږي.

شاه د افغانستان مالي نظام په بنسټیز ډول بدل کړ او هغه یې د اصولو او قواعدو تابع کړ. په ټوله اماني دوره کې د لګښتونو بودجه له عوایدو لږه وه، یا په بله وینا د بودجې کسر نه و. په داسې حال کې چې له امیر عبدالرحمن

ketabton.com - The Digital Library

خان او امیر حبیب الله خان سره د انګلستان کېدونکې مالي مرستې د ځوان پاچا په وخت کې بندې شوې وې. د سرو زرو او نقرې د چور او چپاول مخنیوي لپاره کاغذي بانک‌نوټونه مروج شول.

فرهنګي اصلاحات او د بیان ازادي: په دې دوره کې فرهنګي تنوع نوې ساه واخیسته. مطبوعات ازاد شول او هر چا حق وموند، چې خپل نظر څرګند کړي. د (سراج الاخبار) پر ځای (امان افغان) خپور شو، چې لومړنی ګڼه یې د ۱۹۱۹ ز کال د اپرېل په ۱۲ د عبدالهادي داوي په مدیریت خپره شوه. په دې خپرونه کې د ځوان دولت غوښتنې او کارکړنې خپرېدې. دې خپرونې په ګڼو نورو برخو کې په تحولاتو سربېره وکولای شول، چې د عامه اذهانو په روښانه کولو کې دومره رول ولوبوي چې خلک یې مجبور کړل، په داوطلبانه ډول حاضر شي د خپلو ماشومانو د روښانه راتلونکې لپاره دولت سره مرسته وکړي چې ښوونځي جوړ کړي. د بېلګې په توګه یادونه کولی شو، چې د پکتیا او خوست خلکو له دولت سره ۷۰ زره افغانۍ مرسته وکړه چې د دوی اولادونو ته پرې ښوونځي جوړ شي.

په ګردېز، خوست، زرمت او څمکنیو کې ۴ ښوونځي جوړ شول او لسګونه زده کوونکو ته د زده کړې اسانتیاوې برابرې شوې. دا یوازې د افغانستان د یوې څنډې بېلګه ده. بله خوا له پوهنې سره د شاه مینه دومره پراخه وه چې پخپله به یې د حبیبیې، اماني او امانیه (اوسني استقلال) لېسو په ازموینو کې ګډون کاوه.

ketabton.com - The Digital Library

له ناستې پاستې نیولې تر اغوستو، خوړو او ظاهري سلیقې پورې ټولو ته پام جبري شو او ان په رسمي غونډو کې خو له ځانګړو جامو په استفادې ټینګار کېده.

په اردو کې اصلاحات: همدا چې شاه خپلواکي اعلان کړه او مراسم يې په شانداره ډول د کابل په سلام خانې ماڼۍ، شور بازار، عيدګاه او د کابل ښار په ځينو نورو مهمو ځايونو کې ترسره شول، نو هغه په اردو کې د اصلاحاتو په فکر کې شو. دا کار يې له خپلواکۍ د اردو د ملاتړ او رښتينولۍ په بدل کې وکړ. شاه اعلان وکړ چې د عسکرو په مياشتنۍ معاش ۸ افغانۍ اضافه کېږي او دا پيسې د هغوی د مياشتني معاش په ۲۰ افغانيو اضافه ورته ورکول کېدې.

شاه اعلان وکړ چې دا کار ددې لپاره کوي، څو د افغان دولت عسکر له ورځنيو مالي او ذهني تشويشونو بهر شي او په ارام زړه خپلې دندې ترسره کړي.

دا په اردو کې د اصلاحاتو پيل و او د امنيت د ټينګښت او د بهرنيو توطيو د خنثی کولو لپاره پراخ نور اصلاحات هم ترسره شول، خو د دغو اصلاحاتو نيمګړي پاتې کېدو د افغانستان د عصري کولو څپرکی نيمګړی پرېښود او افغانستان يې په سيمه کې له خپلو سيالانو نېږدې يوه پېړۍ شاته وغورځوه.

ketabton.com - The Digital Library

د اماني اصلاحاتي څپرکي د نيمګړي پاتې کېدو عوامل

د افغانستان وروسته پاتې وضعيت، د وخت کموالی او د غازي امان الله خان ببړه هغه څه وو چې د افغانستان د عصري کولو لپاره یې د هغه هڅې او اصلاحي بهير له خنډونو سره مخ کړ. اروپا ته د سفر پر مهال شاه له نيږدې وليدل چې افغانستان څومره وروسته پاتې دی. تاريخي يادښتونه وايي: شاه د تداوم او بنسټيز بدلون ترمنځ د تعادل موندو پر ځای د هېواد ظاهري عصري کولو لپاره بېړنی پروګرام پيل کړ او پرته له دې چې په انساني ځواک د پانګونې پايلو ته منتظر شي، د خلکو ظاهري بدلون ته یې ډېر پام واړوه.
د خلکو په فکري ناسازی، وروسته پاتې وضعيت او ناپوهی سربېره بهرنی مداخلې او دسيسې هم ددې لامل شوې چې د افغانستان د پرمختګ هڅې او اصلاحي پروګرامونه نيمګړي پاتې شي او شورشونو او نظامي لښکرکشيو دغه څپرکی بيخي وتړه.
د مذهب له زاويې له هرې موضوع سره چلند کوونکو په عقده‌يي ډول دغه اصلاحات ونګول او پايله دا شوه چې اماني دوره ونړېږي. د دغو شايعاتو يوه بېلګه په ۱۳۰۷ کال کې د افغانستان په ختيځو ولايتونو کې د ځينو مجلو خپرول ښودل کېږي چې اروپايي هېوادونو ته د شاه د سفر پر مهال خپرې شوې او په‌کې په اوازو خورولو سره د شاه د سفر هدف کمرنګه شو او ان ځای، ځای ديکته کېدونکو شورشونو، خو د شاه پر ضد پاڅونونو ته هم لار هواره کړه.

ketabton.com - The Digital Library

یو شمېر تاریخ لیکوونکي په دې باور دي، چې بهرنیو توطیه جوړونکو له همدې موضوعاتو د فشارونو په توګه استفاده وکړه او د ملکه ثریا نیمه بربنډ تصویرونه یې بهر جوړ کړل او په خلکو یې ووېشل. او داسې تبلیغ یې وکړ چې شاه د اسلام له دایرې بهر شوی او کورنۍ یې بې‌دینه شوې ده.
د حکومتولۍ په چارو کې له خلکو سره کمرنګه مشوره او د مذهبي قشر د یوې برخې له لوري د ریفورم پیل شوی دغه بهیر بدعت بلل هغه نور عوامل دي چې په ځینو ځایونو کې یې خلک، د شاه پر ضد بغاوت ته وبلل او اماني اصلاحي بهیر تورو تیارو ته داخل شو او د شاه له لوري د اصلاحاتو پیل شوی ځېرکی نیمګړی پاتې شو.[2]

د ولسمشر د حکومت پیل

ډاکتر محمد اشرف غني احمدزی د افغان ولسمشر په توګه د خپل کار د پېل په لومړیو کې د اداري فساد پر ضد پراخه مبارزه پېل او د کابل بانک د بحران د قضیې د بیا او دقیقې څېړنې هدایت یې صادر کړ، دغه راز ولسمشر د ادارې د اصلاح او ښې حکومتولۍ د رامنځته کولو په موخه د خپل کار په لومړیو شپو ورځو کې چټک او عملي ګامونه واخیستل.
د ډاکتر محمد اشرف غني احمدزي لومړني ګامونه د افغانستان د خلکو له پراخ او تاوده هر کلي سره مخامخ شول او خلک یې ښې، هوسا او بسیا راتلونکې ته زیات هیله من کړل.

[2]: فضلي، عزیزاحمد، د خپلواکې سلمه کلیزه، تحلیلي مقاله، ۲۸/۵/۱۳۹۸، تاند ویبپاڼه.

ketabton.com - The Digital Library

د نوموړي د حکومت کابو پنځه کلنه دوره له پيل راهيسې له ډېرو لوړو ژورو سره مخ وه، ښاغلي غني په خپله لومړۍ کاري دوره کې ځينې مهمې لاسته راوړنې درلودې.

ولسمشر غني داسې مهال په افغانستان کې واک ترلاسه کړ چې نړيوالو ځواکونو څخه امنيتي مسووليتونه افغان امنيتي ځواکونو ته لېږدول شوي وو .

په افغانستان کې د ناټو پوځيانو شمېر له ۱۳۰۰۰۰ څخه کابو ۱۵۰۰۰ عسکرو ته را ټيټ شوی و، له دې بدلون سره بهرني ځواکونه د افغانستان د جګړې له ډګره ووتل او د افغان حکومت مخالفينو ته جګړې د تودولو فرصت په لاس ورغی .

له همدې کبله په افغانستان کې د جګړې لمن نوره هم پراخه شوه د بهرنيو پوځيانو لويه برخه په ۲۰۱۴ کال کې له افغانستانه ووتله.

په ۲۰۰۱م کال کې له واکه تر پرځول کېدو وروسته طالبان په لومړي ځل د ولسمشر غني د واک په اوږدو کې، په دې وتوانېدل چې د کندز، فراه او غزني ولايتونو مرکزونه د لنډې مودې لپاره ونيسي، په همدې دليل د ولسمشر غني لومړۍ کاري دوره د سختې جګړې دوره بللی شو، چې په وار وار په کې پوځي او ولسي مرګ ژوبله هم رامنځته شوې.

خو سره له دې ټولو امنيتي ستونزو او مالي او ځاني زيانونو، د حکومت مخالف وسله وال په دې ونه توانېدل چې د جګړې ۱۷ کلن بنسټ مات کړي يا کوم محسوس پرمختګ ولري.

ketabton.com - The Digital Library

ولسمشر غني د جګړې ترځنګ د سولې سياست ته هم د خپل کاري اجنډا په سر کې ځای ورکړ، په دې لړ کې د هغه تر ټولو ستره لاسته راوړنه له اسلامي حزب سره تر بریالیو خبرو اترو وروسته د سولې د تړون لاسلیکول وو.

د دې تړون له برکته اسلامي حزب د جګړې څخه د سياست ډګر ته را وګرځېد، د افغانستان د ۴۰ کلنې جګړې په اوږدو کې دا لومړی ځل و چې د افغانستان يو حکومت له خپلې يوې مخالفې ډلې سره سولې ته ورسېد . همدا راز د ولسمشر غني لخوا د کابل کنفرانس په لړ کې د حکومت مخالفينو ته د سولې يو جامع وړانديز وشو، چې هم په کور دننه او هم په نړيواله کچه وستايل شو، طالبان له يو داسې حالت سره مخامخ شول چې د ولسمشر غني دا وړانديز يې رد نه کړای شو او په اړه يې چوپ پاتې شول.

بله خوا د ۱۳۹۷ کال د کوچني اختر په ورځو کې افغان حکومت له طالبانو سره اوربند بې سارى او زړور اقدام وکړ.

دې ګام د حکومت مخالفين دې ته اړ کړل چې دوی هم موقت اوربند ته په نرم زړه غاړه کېږدي، دا له ۲۰۰۱ کال څخه وروسته لومړی ځل و چې په افغانستان کې يو سر تا سري اوربند پلی شو او دا د ولمسشر غني د کاري دورې يوه بله ستره لاسته راوړنه وه، افغان حکومت او طالبانو ترمنځ د کوچني اختر په ورځو کې دوه اړخيزه اوربند غوره مهم وو او په سياسي ډګر کې ولسمشر غني د ملي وحدت حکومت په چوکاټ کې له پيله ستونزو سره مخ و، د امريکايي چارواکو په منځګړيتوب جوړ شوي حکومت کې ولسمشر له خپل اجرائيه رييس عبدالله عبدالله سره ډېر ځله په سياسي نانديو اخته و.

ketabton.com - The Digital Library

ياده دې وي چې اجراييه رييس د افغانستان د اساسي قانون خلاف يو اداري جوړښت کې له ولسمشر سره واک کې شريک شو. په کابينه کې د وزيرانو ګومارنه، د واليانو ټاکنه، د برېښنايي تذکرو وېش او په ټاکنيز نظام کې اصلاحات ځينې هغه مهم موضوعات وو چې په اړه يې د دواړو مشرانو جنجالونه تر رسنيو ورسېدل.

کله چې د ولسمشر پر لومړي مرستيال عبدالرشيد دوستم تورونه ولګېدل چې خپل يو سياسي سيال يې په جنسي توګه ځورولی، نو ښاغلي غني له هغه سره هم لاره بېله کړه .

دا پرېکړه د دې لامل شوه چې ښاغلی دوستم د يو نا اعلان شوي تبعيد سره مخ شو او د څه باندې يو کال لپاره ترکيې ته ولاړ، ولسمشر غني له خپل اجرائيه رييس او لومړي مرستيال سره په سياسي نانديريو کې ښکېل وه او ځينې نيږدې ملګري هم ترې بېل شول .

همدا راز ښاغلي غني د خپل کار په دوره کې خپل ځيني نيږدې سياسي ملګري له لاسه ورکړل، په دوی کې د ملي امنيت سلاکار حنيف اتمر، د ولسمشر غني ځانګړی سلاکار احمد ضياء مسعود، د کابېنې يو شمېر وزيران او د پارلمان ځينې وکيلان شامل وو.

خو بله خوا بيا ولسمشر په تېرو پنځو کلونو کې په افغانستان کې د واک ځينې وړې جزيرې له منځه يوړې او د جنګسالارانو پر وړاندې کلک ودرېد. ښاغلي غني همدا راز د حکومتي چارواکو په ټاکنه او ګومارنه کې د پارلمان د وکيلانو لاسوهنه تر ډېره ختمه کړه او افغان ولس يې د دې ګام هرکلی وکړ .

ketabton.com - The Digital Library

د بهرني سیاست په برخه کې د ولسمشر غني کاري دوره تر ټولو مخکښه وه نوموړي په دې موده کې خپل امریکایي ملګري دې ته اړ کړل چې د پاکستان پرضد پرېکنده دریځ خپل کړي او دغه هېواد تر فشار لاندې راولي .

همدا راز د اسلامي هېوادونو کنفرانس او له اندونیزیا او سعودي سره د فعاله ډیپلوماسۍ پر مټ ښاغلي غني دغه اړخونه، د افغانستان د سولې د بهیر ملاتړي کړل .

له هند سره د اړیکو ښه والی او پراخوالی هم د ولسمشر غني د حکومت مهمه لاسته راوړنه ګڼل کېدی شي، نوموړی وتوانېد چې افغانستان تر یوه بریده پر پاکستان له اقتصادي انحصاره خلاص کړي او هېواد ته یې د سوداګرۍ نورې لارې وموندلې. په دې برخه کې یو شمېر هوایي دهلیزونه څه نا څه ګټور ثابت شول او له برکته یې د افغانستان سوداګریز توکي له هېواده بهر ولېږدول شول.

د سوادګرۍ په برخه کې د ولسمشر غني اصلاحات د نړیوال بانک لخوا هم وستایل شول. افغانستان په ۲۰۱۷ کال کې له هند سره هوایي دهلېز پرانیست.

په ټوله کې د ولسمشر غني لومړۍ کاري دوره د هلو ځلو، د سولې لپاره د سیاسي هڅو او د امنیت او اقتصاد په برخه کې د کار او زیار دوره وه .

ولسمشر غني په تېرو کابو پنځو کلونو کې په یادو برخو کې ډېرې هلې ځلې وکړې او د هېواد په سیاسي، امنیتي او اقتصادي ډګر کې ژور بدلون راغی .

خو یو څه مشکلات یې هم درلودل، زما په اند ولسمشر پخپله هم دا خبره درک کړې وه او له همدې کبله یې ددوهم ځل لپاره اعلان وکړ چې د خپلو

ketabton.com - The Digital Library

نیمګړو پلانونو او پروژو د بشپړولو لپاره به یو ځل بیا راتلونکو ولسمشریزو ټاکنو کې نوماند وي.

د موقتې ادارې له جوړېدو نه را په دې خوا افغان ولس، د جمهوري ریاست درې ډیموکراټیک پړاوونه ترسره کړل. که څه هم دریم ځل نویو کسانو دې مسوولیت ته ملاوې تړلې وې خو په لومړي پړاو کې هیڅ یو نوماند ونشوه کولی چې پنځوس جمع یوه رایه خپله کړي او ټولټاکنې دویم پړاو ته ولاړې.

که څه هم دا ډیموکراټیک بهیر له مختلفو کورنیو او بهرنیو لاسوهنو او خنډونو سره مخ شو، خو بیا هم د نړیوالو په تېر بیا د متحده ایالاتو او ملګرو ملتونو په منځګړیتوب د دوو مخکښو نوماندانو (ډاکټر محمد اشرف غني او ډاکټر عبدالله عبدالله) ترمنځ د سیاسي هوکړې په پای کې د ملي یووالي حکومت منځته راغی.

د ملي یووالي حکومت د جوړېدو په درشل کې اکثره سیاسي مشرانو او شنونکو وړاندوینه کوله چې د ملي یووالي حکومت به ډېر کم عمر ولري. غافل له دې چې داسې یو مشر زمونږ په برخه شوی چې ساری یې د مدیریت او سیاست په برخه کې په افغانستان او سیمه کې نه لیدل کېده.

که څه هم په پیل کې د دواړو مشرانو ترمنځ څه نا څه اختلافات موجود وو، چې دغه اختلافات تر ډېره د څوکیو د ویش پر سر بلل کېدل او ښاغلی ولسمشر په دې وتوانېده چې خپل ملګري ته علمې قناعت ورکړي او اختلافات له منځه یوسي.

خو د دواړو مشرانو هڅه دا وه، تر څو د حکومت مټې وساتي او د پلویانو تر اغېزې لاندې رانشي، ډاکټر غني تر ډېره هڅه کوله چې د مدیریت اصولو پلی

ketabton.com - The Digital Library

کولو ته لاره هواره کړي، لومړی تر هر څه ځان د يو قوي مدير په توګه چارو ته اوزګار کړي او د پلويانو له انحصاره ځان وژغوري، اما برعکس ډاکټر عبدالله د خپلو پلويانو په انحصار کې پاتې شو.

په پيل کې ډاکټر غني ته څه نا څه ګرانه وه، چې دواړه لوري (خپل پلويان او د ډاکټر عبدالله سره له پلويانو يې) تر غوڅ کنترول لاندې راولي. خو ده چې کوم علميت او تجربه د کړکيچ په مديريت کې درلوده، په ډېره سادګۍ وتوانېده چې دواړه لوري تر کنترول لاندي راولي.

ښاغلي ولسمشر غني په لومړي پړاو کې خپل پلويان په دريو ډلو وويشل:

متعهد او د لوړو زده کړو تکنوکراتان

بانفوذه مشران

نامثمره او څوکۍ غوښتونکي پلويان

لومړۍ کټګوري پلويان يې په حساسو موقفونو کې ځای پر ځای کړل او خپل مسووليت يې ورباندې وويشه. د امنيتي برخې مسووليت يې حنيف اتمر ته، اقتصادي برخې مسووليت يې حضرت عمر زاخيلوال ته، بهرنۍ چارې يې حکمت خليل کرزي ته او کورنۍ چارې يې احمد ضيا مسعود ته ور په غاړه کړې.

دويمه کټګوري پلويان يې چې با نفوذه شخصيتونه ول، د قدرتمنده مفسدينو او ځورواکو د تضعيف لپاره د دوی مخې ته سپر کړل، د دې با نفوذه اشخاصو شميره چې د ډاکټر غني پلوي يې کوله لس هاوو تنو ته رسيږي، چې د جمهوري رياست لمړی مرستيال، د ملي شورا استازي، سياسي او قومي مشران په کې شامل ول.

ketabton.com - The Digital Library

دريمه کټګوري هغه کسان ول چې په کمپاينونو کې يې د ډاکټر غني سره هلې ځلې کړې وې، مګر پايله ورته بې نتيجې ثابته شوه او له صحنې څخه وويستل شول.

په دويم پړاو کې يې د ډاکټر عبدالله پر ټيم چاڼيز عمليات پيل کړل، او هغه کسان چې په فساد تورن وو په نښه او له صحنې يې و ايستل.

ښاغلی ډاکټر غني د سياسي مفسدو قدرت غوښتونکو په مقابل کې يوه برنامه په لاره واچوله، چې له امله يې ډېری مفسد قدرت غوښتونکي په کې را ښکيل شول. دغه برنامه د کابل بانک د دوسيې پرانيستل وو، د کابلبانک دوسيه يوازې د حکومت د پيسو د را ژوندي کولو په هدف پيل نشوه، د کابلبانک په قضيه کې څو مهم ټکي نغښتي وه:

لومړی د قضا را ويښول، دويم د تېر حکومت فاسدينو ته خبرداری، دريم په تېر حکومت کې د شويو پراخو فسادونو څېړلو ته لاره هوارول، چې بېلګه يې د دفاع وزارت د قراردادونو څېړل وو، څلورم مرکزي او محلي اداراتو ته د فساد پر وړاندې د حکومت د ارادې ښتون او پنځم مقابل لوری (ډاکټر عبدالله) ته د ارادي شتون زرغون څراغ ښکاره کول.

مګر د ځينو احساساتي او لنډ پاره شنونکو له نظره د کابلبانک د قضيې را سپړل، د ډاکټر غني تيروتنه ګڼل کيږي. په حقيقت کې د دې قضيې را سپړل د ډاکټر غني لپاره يو ښه او مناسب فورمول وو چې پرې وتوانيده، مضره او مفسد عناصر له صحنې وباسي او اهل کسان ترې را چڼ او د حکومتي څوکيو لپاره غوره او د لوبې بل پړاو را سر کړي.

ketabton.com - The Digital Library

کله چې دا برنامه په بریالیتوب سره سرته ورسېده، ډاکټر غني د حکومت د تشکیل دویم پړاو چې د کابینې ټاکل وو پیل کړل، د کابینې په ټاکلو کې یې په خورا ځیرکۍ او خلاقانه ډول نوماندان غوره کړل.

د ښي اوتخصصي کابینې په جوړولو کې ډاکټر غني سره د ډاکټر عبدالله هڅه او همکاري د ستایلو وړ ده، ډاکټر عبدالله د خپلو پلویانو بر خلاف د ډاکټر غني سره دا هوکړه وکړه چې مسلکي او تخصصي کابینه به ټاکې او همداسې شوه.

که څه هم د نوماند وزیرانو په ټاکنه کې څه نا څه اختلافات د دواړو مشرانو تر منځ موجود وو مگر د نوماند وزیرانو له اعلان څخه وروسته دا جوته شوه چې دغه اختلافات په ټیمونو کې د بعضو کسانو صلیقوي او شخصي فرمایشات گڼل کېدل، چې دواړو مشرانو په ډیر تدبیر او خلاقیت سره دغه فرمایشات و نه منل.

هغه فرمایشات چې د مجبوریت له مخې منل شوي وو، د دواړو مشرانو په لاربښوونه د پارلمان لخوا رد شول.

په لومړۍ لست کې نوماندان په مختلط ډول وړاندیز شول، چې له دې جملې نه خوښ شویو کسانو د مشرانو په لاربښوونه د پارلمان څخه د اعتماد رایه واخیسته او فرمایشي نوماندان په مختلفو بهانو د پارلمان لخوا د تایید وړ و نه گرځېدل.

ځینو احساساتي شنونکو په رسمي او خصوصي مجالسو کې د کابینې ځنډېدل د حکومت کمزورتیا بلله، مگر په حقیقت کې دا یوه مسلکي، کره او د اهلو کسانو گمارنه وه چې باید په ځیرکي تر سره شوې وای.

ketabton.com - The Digital Library

د ښاغلو ډاکټر صاحبانو د ګډ حکومت دوه مهمې او اساسي دندي چې د کابينې غوره کول او ټاکل وو پای ته ورسېده.

د واليانو ټاکل پيل شو، خو د واليانو او سفيرانو ټاکل لږ څه ستونزمن په دې ښکاريده چې واليان او سفيران په جهادي او با نفوذه مشرانو پورې تړاو درلود. خو بيا هم د ډاکټر غني علميت او پوهې ته د داسې يو حالت مديريت کول ستونزمن کار نه و.[3]

[3]: علمي او تحقيقي مقاله، خپرونکي، Bakhtar NEWS ، ۴/۳/۱۳۷۹.

ketabton.com - The Digital Library

دويم څپرکی

د ولسمشر کورنی سياست

د کورني سياست په برخه کې ښاغلي ولسمشر غني په پنځو کلونو کې هغه څه وکړل چې د کرزي په ديارلس کلن حکومت کې نه وو شوي.

د لومړي ځل لپاره امنيتي ځواکونو ته جدي پاملرنه او مورال ورکول، د امنيتي سکتورنو منسجم کول، د ټولنيز باور منځته رواړل، د هېواد اقتصادي سکتور پياوړتيا ته لاره هوارول، په دولتی اداراتو کې د بنسټيزو اصلاحاتو راوستل، د اداري فساد پر وړاندې غوڅه مبارزه د ارادې شتون او کار اهل کار ته سپارل له هغو کړنو څخه دي چې ښاغلي ولسمشر غني تر سره کړل.

د قانون په چوکاټ کې د ملي ګټو په نظر کې نيول د ښاغلي ډاکټر غني له ځانګړو خصوصياتو څخه شمېرل کيږي.

د دولت مديريت: ښاغلی کرزی په خپل ديارلس کلن حکومت کې و نه توانېده تر څو د دولت د درې ګونو قواوو تر منځ لازمه همغږي را منځ ته کړي، په پرله پسې توګه به ملي شورا د کابينې نه شکايت کاوه، وزيرانو به د وکيلانو د ناوړه غوښتنو نه سر ټکاوه، قضا به د دواړو په منځ کې په مزو او چړچو لګيا وه او د عام خلکو اواز يوازې خدای (ج) اوريده او بس. مګر د ملي يووالي حکومت هغه بندونه چې په دريو واړو قواوو کي يې خنډ مينځ ته راوړی و ښه مديريت کړ او ټولې هغه لارې يې پرانيزلې چې له عمله يې په

ketabton.com - The Digital Library

درېږ واړو قواوو کې پښتيا منځ ته راغلې وه چې د بيلګي په توګه کولای شو د دولتي قراردادونو څيړلو، پارلمان ته د وزيرانو د شپږو مياشتينيو کړنو راپور، د وزيرانو او وکيلانو ترمينځ د شخصي معاملاتو له منځه وړل، قضا ته صلاحيت ورکول اوداسې نور لاملونو په ګوته کړو.

د زورواکيو د جزيرو له منځه وړل: ولسمشر د واک جزيرې له منځه يوړې او د جنګسالارانو او غير مسوولو وسلوالو ګروپونه ونيول شول.د حکومتي چارواکو په ټاکنه کې د پارلمان د وکيلانو لاسوهنه له منځه يوړل شوه او کوچني امپراطورياني يې له منځه يوړي.

د ارګ او منبر ترمنځ د واټن له منځه وړل: په پنځو کلونو کې په ۳۴ ولاياتو کې ۳۳۰ جوماتونه جوړ شول.همداراز ۷۱۲ جوماتونه او د حاجيانو کمپونه بيا ورغول شول.۲۵۰ زره متره مربع فرشي جاينمازونه واخيستل شول. په ۱۷ ولاياتو کې د جوماتونو جوړولو ٦۰ پروژې تر کار لاندې وې. ولسمشر په ۳۴ ولاياتو کې له علماوو سره د ۳۴ جامع جوماتونو جوړولو ژمنه کړې وه چې اوس عملاً کار پرې روان دي.همداراز جوماتونه له ارشاد حج اوقافو وزارت سره ثبت او رسمي شو او کيږي.د ولسمشر په لومړيو پنځو کلنو کې ۴٦۳٦ جوماتونه ثبت او رسمي شول.[4]

[4]: فضلي، عزيزاحمد ، په ۲۰۱۷ م کال کې د ملي وحدت حکومت کورني سياست ته يوه لنډه کتنه تحليلي لیکنه، تاند ويبپاڼه، ۴/۴/۲۰۱۸.

ketabton.com - The Digital Library

د ولسمشر غني په دوره کې امنيتي لاسته راوړنې او امنيتي حالت

امنيت: ولسمشر د خپل حکومت په پيل کې وويل چې ډېره پاملرنه يې پر امنيتي چارو راڅرخي . دده له پاملرنې سره سره امنيت لاپسې خراب شو، د ولسمشر غني کاري دورې په لومړيو کلونو کې د طالبانو وسلواله ډله ډېره قوي او ډېر پيچلي عمليات ترسره کړل، تر دې چې طالبان او يا په ټوله کې مخالفين له چريکي جګړو څخه منظمو جبهه يې جګړو ته راووتل. د امنيتي ځواکونو او ولسي وګړو مرګ ژوبله هم د پخوا به انډول څو ځله زياته شو په دې موده کې امنيتي حالت نور هم خراب شو، وسله والو سره د ولسمشر غني لفظي شخړې او توندو غبرګونونو وسله وال طالبان له سره جنګ ته تيار کړل، غني په نړيوالو غږ وکړ او يو وار بيا يې د وسله والو پر ضد په عملياتو کې د ګډون بلنه ورکړه.چې بلاخره طالبانو د افغانستان يو شمېر ولايتونه د لنډ مهال لپاره سقوط او ونيول لکه غزني،فراه او کندوز او په ځينو سيمو کې افغان وسله وال پوځ ته د دفاعي حالت نه تعروضي حالت ته د اوړېدو بلنه ورکړه او په ده ډول يې د وسله والو طالبانو سوړ جنګ په توده جګړه بدل شو.

خو د لومړۍ دورې په وروستيو دوو کلونو کې ولسمشر غني په طالبانو سياسي او نظامي فشارونه زيات کړل، دا ډله يې په ډېرو ولايتونو کې ضعيفه کړه او د سولې خبرو ته يې حاضره کړه.

د غني د حکومت په لومړيو کې له کورنيو ګڼو ستونزو سره سره د داعش ډلې د افغانستان په ختيځ کې پراختيا پېل کړه. دا يوه بربنډه ډرامه وه، په لومړيو

ketabton.com - The Digital Library

کې په دومره ظلم او کبر پېل شوه چې غوښتل يې د چنګېز کيسې د خلکو له ذهنونو بهر کړي او دومره ظلم وکړي چې د افغانستان په تاريخ کې نه وي ترسره شوی، خوشبختانه د افغان امنيتي او دفاعي ځواکونو لخوا بېرته له منځه يوړل شوه او ولسمشر غني ننګرهار ته په سفر د داعش د ډلې د لمنځه وړلو اعلان وکړ.

د څلور کلن امنيتي پلان جوړول: ۲۰۱۸ ميلادي کال د امنيتي پلان لومړی کال و، تر ۲۰۲۰ ميلادي کاله پورې د افغان کوماندېو ځواکونو شمېره دوه برابره کول چې شمېر يې ۳۰۰۰۰شو. تر ۲۰۲۴ م کاله پورې افغان هوايي ځواک درې چنده کول چې ۳۰۰ الوتکې به ترلاسه کړي، هر کال به لسګونه الوتکې په لاس راځي.هغه چې په دې ډول دي؛۱۵۰ بلک هاک، MD530F 55 او 32 دانې AC-208 ليزري بريد کوونکې الوتکې،۲۵ دانې A29ليزري بريد کوونکې الوتکې او همدا راز د نورو Scan eagleکشفي بې پيلوټه الوتکې ترلاسه کول شامل وو. د ۲۰۲۰ م کال تر اواخرو پورې ۳٦۰۰۰ سيميزې اردو جوړول تر کار لاندې وه چې تصفيه شويو ځايونو کې به وګمارل شي. په امنيتي سکټور کې د ګمارنې بورډ جوړ شو چې افسران شفاف او د لياقت په اساس ټاکل کيږي.۲۰۱۸ ميلادي کال کې ۲۰۰۰ زاړه افسران او جنرالان متقاعد شول او پر ځای يې ځوان مسلکي افسران وګمارل شول.د خيالي او نفوذي سرتېرو د مخنيوي لپاره ټول سرتيري بايومټريک شول او همداراز د(Army Personnel Payment System) له لارې سرتېرو ته د تنخواه ورکولو کار ٪۸۵بشپړ شو APPS د سرتېرو د جذب تر تقاعد پورې کمپيوټرايز سيستم دی.په کورنيو چارو وزارت کې پراخ اصلاحات راوړل

ketabton.com - The Digital Library

شول.دسرحدي ځواکونو د ښه اداره کولو لپاره نوموړي ځواکونه له کورنیو چارو وزارت څخه دفاع وزارت ته انتقال شول.

افغانستان ته د ملگرو ملتونو د امنیت شورا د غړو راتگ: د ۱۳۹٦ کال د مرغومې په ۲۳ نېټه، په امنیتي برخه کې د افغان حکومت لپاره بله لویه لاسته راوړنه دا وه، چې د ملگرو ملتونو د امنیت شورا غړو کابل ته سفر وکړ او دلته یې له نږدې له افغان مقاماتو سره د امنیتي ستونزو په تړاو خبرې وکړې. هغوی د ترهگرۍ پر وړاندې له افغان موقف غوڅ ملاتړ وکړ. دا کار په نړیوال سټېج د افغانستان د نوم او نښان لپاره بې جوړې فرصت رامنځته کړ، څو افغان حکومت د ترهگرۍ پر وړاندې مبارزې داعیه برحقه ثابته کړي. افغانان یو وار بیا د نړۍ د تمرکز ټکی وگرځېدل او ترڅنگ یې له افغانستان څخه د نړۍ دوامداره ملاتړ ته زمینه برابره شوه، چې ځان له دې حالت څخه وباسي.[5]

[5]: د کورنیو چارو وزارت ویاند خبري کنفرانس، د حکومت د رسنیو مرکز، ۳/۱۲/۲۰۱۸، ۲:۳۳

ketabton.com - The Digital Library

د جمهور رييس غنـي ولايتـي سـفرونه، اهـداف، پـايلې او لاسته راوړنې

جمهور رييس غني په خپله پينځه کلنه دوره کې نږدې ۹ زره انفرادي او ډله‌ييز ملاقاتونه وکړل، چې موخه يې د کاري بهير ښه‌والی او خلکو ته خدمت کول، د خلکو د نظرياتو اورېدل او په پرېکړو او ملي پروګرامونو کې د مشورو اخيستل وه.

جمهور رييس مخامخ د خلکو د نظرياتو ترلاسه کولو لپاره، په دې موده کې، د ناامنه سيمو په ګډون، محرومو او له ياده اېستل شويو ولايتونو ته ۷۰ سفرونه وکړل او د قول‌اردو د قوماندانانو په ګډون يې له سرتېرو او بېلابېلو اقشارو سره له نږدې وکتل. دغه ليدنې په مخامخ ډول د خلکو د نظرياتو د اورېدو، د ستونزو د کليدي نقطو د تشخيص، د خلکو د غوښتنو او وړانديزونو د ترلاسه کولو او په ملي او سيمه‌ييزو کچه ستونزو ته د واقعي حل لارو د موند لامل شوي دي.

ولې جمهور رييس بايد د خلکو په منځ کې راڅرګند شي؟: له شک پرته د افغانستان د لرې او نيږدې سيمو خلک هماغسې چې د حکومتونو په تداوم او ملاتړ کې او په خلکو د حاکميت بهير، د تقويت لامل ګرځي او خپل مسووليت او رول ترسره کوي، له امتيازاتو برخمنېدو، د پراختيايي پروژو تطبيق، ستونزو ته رسېدنې او په ملي او سيمه‌ييزو پرېکړو کې د مشارکت مسلم حق هم لري، چې د افغانستان په اساسي قانون کې ذکر شوي دي.

حکومتونه مکلف او موظف دي چې د قانوني لارښونو په رڼا کې د خپلو خلکو د حقونو ملاتړ او ساتنه وکړي، د هغو د عملي کېدو زمينه برابره کړي، خلکو

ketabton.com - The Digital Library

ته د خادم په توګه د هغوی د ستونزو د حل په موخه اقدامات وکړي او پوښتنو ته يې ځواب ووايي. له شک پرته ددې ماموريت ترسره کول او د خلکو د ستونزو او نظرياتو ترلاسه کولو لپاره، د خلکو په منځ کې د زمامدارانو مخامخ حضور ته اړتيا ده. جمهور رييس غني د دريو قواوو (مقننه، قضايه او مجريه) د رياستونو د متصدي په توګه تر بل هر جګپوړي چارواکي زيات مسووليت لري، څو د خپلو خلکو د حقونو ساتنه وکړي او د هغوی له حال احوال خبر شي.

له بل لوري د مطلوبو او مناسبو خدمتونو ترسره کول، د دولتي او حکومتي بنسټونو په کړنو مناسب څار او چلند، له خلکو سره د جمهور رييس مخامخ اړيکو ته اړتيا لري، څو وکولی شي حکومتي او مطلوب قانوني او مقتضي اوامر مسوولو بنسټونو ته صادر کړي.

په همدې اساس د جمهور رييس ولايتي سفرونه او د خلکو په منځ کې راڅرګندېدل، د دولتي چارو په تحکيم او پراختيا کې حياتي اهميت لاره او دغه کار په نيږدې او لرې سيمو کې د پراختيايي بهير له چټکيتا سره اساسي مرسته کوله.

جمهور رييس په ولايتي سفرونو کې له چا سره کتل؟: په ولايتي سفرونو کې د جمهور ريس پروګرامونو، فعاليتونو او لېست ته په کتو کولی شو ووايو، چې جمهور رييس په خپلو ډېری سفرونو کې له لاندې ډلو او اشخاصو سره ليدلي وو.

ketabton.com - The Digital Library

علما او دیني شخصیتونه، مېرمنې، ځوانان، د قول‌اردو مسوولین، سیمه‌ییز چارواکي، متشبثین او صنعتکاران، فرهنګي شخصیتونه او ډلې، د پوهنتونونو استادان او مسوولین او د ښوونځیو ښوونکي، د ولایتي شورا غړي، ولسوالان په دې لیدنو کې، والي، د پارلمان استازو او اړوندو حکومتي چارواکو هم له جمهور رییس سره ملتیا کړې او د لیدنو پر مهال جمهور رییس اړوندو مسوولینو ته لازمې لارښونې کړې دي. د ولایتي سفرونو پر مهال جمهور رییس دریو زیانمنو قشرونو؛ ښځو، ځوانانو او بېوزلانو ته ځانګړې پاملرنه کړې او همداراز هڅه شوې، څو د هغو کسانو غږ واورېدل شي، چې معمولاً د یو نه یو دلیل له وجې یې غږ نه دی اورېدل شوی یا کم اورېدل شوی دی.

د جمهور رییس د سفرونو موخې او عوامل

هغو مطالبو ته په پاملرنې چې یادونه یې وشوه او همداراز د ولایتي سفرونو پروګرامونو ته په کتو کولی شو د دغو سفرونو موخې په لاندې ډول ووېشو...

د خلکو په یاد ساتل: تر ټاکنو وروسته د خلکو منځ ته ورتلل او د هغوی په منځ کې راڅرګندېدل، ددې ښودنه وکړه، چې حکومت خلکو ته پاملرنه لري او هغوی یې د پرېکړو او پروګرامونو جوړولو په متن کې ځای لري.

خلکو ته د ځواب ویني لپاره د سیمه‌ییزو چارواکو مجبورول: د جمهور رییس ترخنګ په غونډو کې د سیمه‌ییزو چارواکو حضور، هغوی دې ته مجبورول، څو تل د خلکو په خدمت کې وي او خلکو ته د خدمت پرمهال د کم‌کارۍ په صورت کې خلکو او قانون ته ځواب ویونکي وي.

ketabton.com - The Digital Library

په پرېکړو کې مشارکت ته د خلکو هڅول: د سيمه‌ييزو او ملي مسايلو او چارو اړوند خبرو کې د خلکو ترمنځ حضور، هغوی هڅول، څو باور وکړي، چې په حاشيه کې نه دي؛ بلکې اصلي پرېکړه کوونکي دي. د دغه فکر بنسټيزه کېدل او پراختيا يې په هېواد کې د ډيموکراسۍ بهير غښتلی کړ چې د خلکو او حکومت د نيږدې کېدو لامل شو.

د واقعي ستونزو تشخيص او د منطقي حللارو موندل: د بېلابېلو سيمو د خلکو لپاره يوازې د هېواد له مرکز څخه پرېکړې کول منطقي کار نه دی او اغېز به يې هم زيات نه وي، نو په همدې دليل دی چې په تېر کې پراختيايي پروژې د خلکو د واقعي اړتياوو او غوښتنو پر اساس نه دي تطبيق شوي. د خلکو منځ ته ورتلل او د هغوی د واقعي اړتياوو او اساسي غوښتنو ترلاسه کول کولای شي، د هغو د عملي کېدو لپاره حللارې برابرې کړي او همداراز د هېواد پراختيا کې هم ګټور ثابت شي.

له زيانمنو خلکو سره غمشريکي: د جمهور رييس د سفرونو په لړ کې د جګړو، طبيعي پېښو يا له تاريخي محروميتونو د زيانمنو سيمو ليدل کم نه دي؛ تر طبيعي پېښو وروسته د بدخشان، غزني، کندز، فراه، پکتيا، پنجشېر او... ولايتونو څخه د جمهور رييس ليدنې ددې ښودنه وکړه چې د دولت رييس ددې سيمې له خلکو سره همدردي او ورته توجه لري چې له هغوی سره، د غمشريکۍ ترڅنګ يې هڅه کړې، څو په چټک ممکنه وخت کې يې په ټپونو د مرحم پټۍ کېږدي.

ketabton.com - The Digital Library

د پراختيايي پروژو پرانيسته: جمهور رييس په ولايتي سفرونو کې، زېربنايي او پراختيايي پروژې پرانيستې دي او ترځنګ يې، د پروژو د تطبيق لپاره د فرصتونو ارزونه هم کړې ده.

د خلکو او دولتي ادارو ترمنځ د فاصلو له منځه وړو هڅې: په هېواد کې د کلونو جګړو او انارشۍ له وجې، د خلکو پر وړاندې د بې‌تفاوتۍ فرهنګ دود او غښتلی شوی و. جمهور رييس د خپل حکومت په موده کې هڅه کړې، څو د خلکو منځ ته د سيمه‌ييزو چارواکو په بوولو سره، د خلکو او دولتي ادارو ترمنځ دېوالونه او خنډونه له منځه يوسي.

د ولايتي سفرونو پايلې او لاسته راوړنې

د خلکو د ټولو غوښتنو او وړانديزونو اورېدل: د خلکو ترمنځ د جمهور رييس حضور ددې لامل شو چې د حکومت رهبري په مستقيم ډول د خلکو غوښتنې او وړانديزونه واوري او مسوولين موظف کړي، چې د هغوی د تامين په برخه کې اقدامات وکړي.

د پراختيايي پروژو چټکول او اسانه کول: لرې او نيږدې سيمو ته د جمهور رييس سفر د پراختيايي پروژو د چټکتيا لامل شوی چې ځينې يې له کلونو راپدېخوا ځنډېدلې وې، يا يې کارونه ډېر سست پرمخ تلل. دغه سفرونه په بنسټونو کې د عمل د چټکتيا او ورته د اړوندو مسوولينو د پاملرنې لامل شوي.

په مخامخ ډول د حکومت رهبرۍ ته د خلکو لاسرسی: د ولايتي سفرونو له لارې د خلکو په منځ کې، د جمهور رييس حضور ددې لامل شو چې د حکومت رهبرۍ ته د خلکو د لاسرسي زمينه برابره شي.

ketabton.com - The Digital Library

د خدمت محوره فرهنګ بنسټ ایښودل: ان په سختو امنیتي شرایطو کې جمهور رییس ولایتونو ته په مکرر ډول، پخپلو سفرونو سره هڅه کړې چې د خدمت‌محوره فرهنګ بنسټ کېږدي، موخه یې د واک او امتیازاتو ترلاسه کول نه وو، بلکې خلکو ته د خدمتونو وړاندې کول وه او دا چې حکومت او مسوولین باید په کومو شرایطو کې خلکو ته ځواب ویونکي وي.

د واک له بنسټونو سره د خلکو د فاصلو لنډول: په تېر کې خلکو د حکومت د رهبرۍ چارواکو او د واک بنسټونو ته لاسرسی نه درلود یا یې ډېر محدود لاسرسی درلود. همداراز د خلکو او د حکومتي چارو د متولیانو ترمنځ فاصله ډېره وه. خو حاضر دمه په پرېکړو، د حکومت په فعالیتونو یا د حکومت د فعالیتونو په څرنګوالي کې خلک په مخامخ ډول شریک وو.[6]

[6]: رسنې، په ۱۳۹۷ ه ش کال کې فراه ولایت ته د ولسمشر سفر او زما تحلیلي لیکنه، کورپاڼه.

ketabton.com - The Digital Library

د ولسمشر سیاسي اپوزیسیون
Political opposition

په سیاسي علومو کې سیاسي مخالفین د هېواد هغو وګړو ته ویل کیږي چې د هېواد له شته قوانینو سره سم یو سیاسي جوړښت رامنځ ته کوي او د یوې ایډیولوژي په لرلو سره خپل فعالیتونه تدوینوي. د اپوزیسیون تر ټولو دود ډول دا دی چې سیاسی ګوندونه او یا هم د یو فکر لرونکې سیاسي ډلې د هېواد د شته جوړښت په ترڅ کې سره را ټولیږي. له اپوزیسیون څخه موخه داده چې یو ډول سیاسي، اقتصادي، ټولنیز، فرهنګي او سیاسي نظام بدل شي او واک ته له سیاسي لارې ورسیږي. سیاسي اپوزیسیون د وګړو په ګډون سره د پروګرامونو په وړاندې کولو سره سیاسي واک ته د رسیدو په موخه لاره برابروي. سیاسي اپوزیسیون درې ځانګړنې لري: لومړی د سیاسي حضور قانوني کیدل، دویم د سیاسي جوړښت ارګانیک والی او دریيم هم د دکتورینو او پروګرامونو درلودل.
سیاسي اپوزیسیون له مشروع لارې خپلې کړنې همغږې کوي، سیاسي کمپاین کوي او هڅه یې دا وي چې خپل پروګرامونه یو ډول په ټولنیز بحث (Public Discourse) بدل کړي. له دغه بحث څخه ددوی موخه دا وي چې ور ماموریت او بدلون ته لاره هواره کړي. یانې داسې چې هېوادوال د یو بل منلو په ترڅ کې د ځان لوري ته ور کاږي. سیاسي اپوزیسیون د خپلو

ketabton.com - The Digital Library

پروګرامونو په لړلو سره کوښښ کوي ځان ته د خلکو پام ور واړوي او ملي باور خپل کړی. ملي باور کولای شي چې سياسي واک ته د رسيدو موکه برابره کړي.

په اصل کې سياسي اپوزيسيون، د سياسي واک لپاره مدني مبارزه ده. دا برخه په نړۍ کې د سياسي نظام د جوړښت يوه دموکراتيکه برخه ده.

د طالبانو د حکومت له ړنګېدو وروسته چې کله د حامد کرزي په مشرۍ نوی حکومت رامنځته شو، د نوموړی حکومت په وړاندې تر ټولو لويه ننګونه اداري فساد و چې د اداري فساد لوی عامل په خپله حامد کرزی بلل کېده ځکه چې حامد کرزی د جنګ سالارانو، زورواکانو په وړاندي قاطع دريځ نه درلود او حتا دهغوی په حمايه کې يې لا هم د حامد کرزي لاس و.

بې عدالتي د دولت او ولس تر منځ فاصله په نړيواله کچه د نړۍ دوهم فاسد هېواد هغه څه وه چې حکومت يې د لويې ننګونې سره مخ کړی و، د ولس حوصله هم تنګه شوې وه، ولس هم د بدلون خبره کوله کله چې ډاکتر اشرف غني واک ته ورسېد، هغه په خپلو انتخاباتي شعارونو کې د تحول او تداوم شعار ورکړ، زه د يو ځوان سياستوال او افغان ليکوال په حيث مسوليت لرم چې د خپل هېواد د ملي ګټو په خاطر حقايق induction ووايم.

زه دا منم چې ډاکټر اشرف غني په حکومت کې ستونزي وې، د حامد کرزي په حکومت کې هم ځيني مثبتې کړنې موجودې وې زموږ قضاوتونه بايد داسې نه وي چې هغه مطلق مثبت مطلق منفي وي، هر څه بايد دقيق وارزوو او بيا قضاوت وکړو، زه د ډاکټر صيب اشرف غني د حکومت سياسي مخالفينو په اړه دومره وايم چې د هغوی مخاليفتونه پر ملي ګټو ولاړ نه، بلکه لويه برخه

ketabton.com - The Digital Library

یې د سیاسي واک د غوښتنو په معنی وه چې په دې هر افغان پوهیږي، ددغو سیاسي مخالفینو له ډلو څخه چې یوه ډله په ترکیه کې عبدالرشید دوستم، عطا محمد نور، محمد محقق ،احمد ضیا مسعود او صلاح الدین رباني ترمنځ ایتلاف وشو، ددې تر څنګ انورالحق احدي د اپوزیسیون په نوم یو ادرس اعلان کړ او بل پلو په کندهارکې د دېرشو وکیلانو او د ځینو سیاسینو په شمول غونډه جوړه شوه چې د غونډې عنوان د امنیتي ځواکونو ملاتړ و، خو دا هرڅه برعکس وه د موجوده حکومت په وړاندې له ګوابښ ډکې خبرې وسوې او په دوی کې ډیری داسې خیرې وې چې د هغوی خیرې د ملي ګټو په اساس نه، بلکه د شخصي ګټو پر اساس وې، زه د ترکیې د ناستې یادونه کوم زه د ترکیې د ناستو کسانو د هر فرد په اړه خپل نظر وایم زه د ښاغلي دوستم په اړه وایم چې ایا د ډاکتر اشرف غني مخالفت به دده سره پر ملي ګټو وه که په شخصي ګټو؟ د دوستم حرکتونه په شمال کې د خودسره عملیات د ایشچي سره دومره ناوړه چلند تاسې قضاوت وکړي چې ایا ددوستم سره مخالفتونه پر څه وو؟ د هېواد د ولسمشر د لومړي معاون په حیث دده کومه کړنه د هېواد یا د ولسمشر اشرف غني سره د ملي ګټو په خاطر وه چې مخالفتونه یې زیږولي دي.

احمدضیا مسعود چې په ښې حکومت داري کې د ولسمشر خاص استازی و، کومه لاسته راوړنه یې درلوده او په کومه ورځ چې له دندې ګوښه شو په هم هغه ورځ یې حکومت چیلنج او بد معرفي کړ. محمد محقق چې د اجراییه ریاست دوهم مرستیال و، دده خبره دا وه چې اشرف غني واک انحصار کړی دی او د وزیرانو صلاحیتونه یې اخیستي دي، زه دا خبره کوم دوی خو دا

ketabton.com - The Digital Library

ډول صلاحیتونه غوښتل چې په دې وطن کې د وزیرانو مقررۍ په قومي او تنظیمي ډول وشي، هر وزیر چې زړه یې غواړي هغه وکړي، هغه معیارونه چې د مقرریو لپاره په نظر کې نیول شوي وو، دوی هغه معیارونه نه منل دوی واک انحصار میعار ته وای، صلاح الدین رباني چې د خارجه چارو وزیر وو خیرخیرت وو، کله چې له وزارته لرې شو بیا هرڅه خراب شول او د حکومت په وړاندې راووتل د انورالحق احدي په اړه درته وایم چې د کرزي صیب په دیارلس کلن حکومت کې پر وظیفه پاتې شو، یوه ورځ یې هم د فساد او بې عدالتي خبره ونه کړه، کله چې د ډاکټر اشرف غني په حکومت کې له وزارته پاتې شو، بیا یې اپوزیسیون اعلان کړ. حتآ ده په خپل یوه مرکه کې وویل چې ډاکترصاحب اشرف غني زما سره د وزارت خارجه قول کړی دی، اوس که وزارت ورته ورکړې خیروخیرت دی، که وزارت نه وي بیا هرڅه خراب دی لکه د ډاکتر صیب فاروق وردګ چې د وزارت له مقرریدو مخکې په خپل یوه مرکه کې وویل چی د ډاکتر اشرف غني حکومت پر ای ایس ای خرڅ شوی دی او دا حکومت مشروعیت نه لري، اوس خبره داده چی پر ای ایس ای خرڅ شوي حکومت کې باید بیخي سړی کار ونه کړي، نور تږول مخالیفتونه لکه د نظار شورا حراست او ثبات شورا همدغسې وارزوي.

زه د ډاکتر صاحب اشرف غني د حکومت د څو مثبتو بېلګو یادونه کوم هغه خارجي سیاست ډېر واضح څرګند کړ، پاکستان او ایران چې دافغانستان د خاوري دښمنان دي هغوی دواړه یې په فریاد کړل د افغانستان اساسي پروژو، بندونو او

ketabton.com - The Digital Library

خاص ډول د اوبو د مهارولو باندې یې کار پیل کړ په هېواد دننه یې مافیا او زورواکان کمزوري کړه.

دا صحیح ده چې واک او قدرت د انسان فطرتي غوښتنه ده، په ولسواکۍ کې غونډې او مظاهرې د هر چا حق دی خو ملي ګټې باید وپالل شي. دوی باید د ډاکټرصیب اشرف غني د حکومت منفي کړنو ته اشاره کړې وای او داسې دلایل یې وړاندې کړي وای چې هغه هر چاته د قناعت وړ وای، نه داچې بس زه خوابدی یم او دا حکومت نور د چلند وړ نه دی دانو بیا ولس نه مني خو هرڅه باید د هېواد د ملي منافعو او ګټو په لرلو سره وغوښتل شي. زه ددوی دغه کړونو ته اپوزیسیون هم نه وایم، ځکه چې اپوزیسون ملي ګټې او ارزښتونه نه تخریبوي، بلکې اپوزیسون دنده داده چې حکومت باید اصلاح کړي دغه حرکتونو ته د حکومت سیاسي مخالفین ویل کیږي اوس هم موږ د ډېر بد حالت څخه تېرېږو په کار داده چې تر شخصي ګټو تیر او د هېواد ملي ګټې خپل اولیتونه وبولو تر څو د موجوده ناخوالو څخه ځان خلاص کړو.[7]

[7]: بریال، نوراحمد، په دیموکراتو نظامونو کې د اپوزیسون نقش او اغیزمنتیا، لکچر نوټ، جهان پوهنتون.

ketabton.com - The Digital Library

د اپوزيسون لخوا په ولسمشر،او د نظام پر ځينو کليـدي اشخاصو بې اساسه تورونه

دا چې له مودو راهيسې مو د قدرت انحصار له تنظيمي، سمتي او ولسي ټيکه دارانو سر و، نو همدا لامل و چې دې حلقو ځينې د کار او زيار څېرې نشوي زغملی، د همدې قدرتي انحصارگرو مالومه حلقه وه چې پخواني ولسمشر کرزی صېب او اوسنی ولسمشر غني يې په لومړيو کې دومره منحصر ساتلي وو چې ان د ولايتونو له سقوطه به يې هم نه خبرول. د واک غوښنه برخه د يوې جنگي ډلې جمعيت په لاس کې و. جهاد او مقاومت يې د مشروعيت لايسنسونه وو. نابالغه ماشومان يې ان تر جنرالۍ رسيدل. په پښتنو کې هم هغه د گوتو په شمار بزدله او کمزوري پښتانه په لومړۍ دوره کې د ولسمشر ترڅنگ وو چې نه يې مشوره ورکولی شوه او نه يې د ملت په خير کومه خبره په جرت پوره وه. بس د پښتنو په سهمونو ناست کميشنکاران وو، ولسمشر او اداره يې دومره بدنامه کړې وه چې تر ملاقاتونو يې هم خوړ جنگي کوله، ولې د ځواني اداري (محب، فضلي، امرخيل، معصوم ستانکزي) او ځينو نورو چارواکو په راتگ سره ولسمشر ته ډېر حقايق تر کاري مېزه ورسېدل. خيالي تشکيلات او اداري په عملي تخنيکي کادرونو سنبال شوې، د ولسمشر له څنگ نه د ډېرو هغو خلکو کډې بار شوې چې نه د کېفيت حساب پرې کېده او نه د کميت، ځواني اداري ته ډېری جنجالونه او مخالفتونه کمپاين جوړ کړل، ډېر هغه خلک او مشران چې د کمپاينونو ټيکه داران وو، د لوړو امتيازاتو غوښتلو له امله حاشيه کې پاتې شول.

ketabton.com - The Digital Library

بله ډله هغه جهادي مشران وو چې اتلس کاله یې د سیاست او کمپاینونو ټېکې لګولې وې چې له کمپاین خلاصون سره به یا خپله او یا به یې زامن د وزارتونو او ولایتونو مستحق بلل، د ځوانې ادارې او د ولسمشر متعهد ټیم په طرحه کې انحصاري او فرد محوره کمپاین او کمپاینرانو ته ځاې نه و. کمپاین مطلقًا ولسي شو چې د لسګونو کمپاینرو دفترونو د جوړېدو لامل هم همدا و چې هرسړی او طبقه په کمپاین کې خپل ځان وګوري چې په دې کار د ډېرو انحصاري سیاسي سوداګرو تصنوعي رنګ لا پیکه شو، دا چې یو شمېر سیاسینو او افرادو له کمپاین وړاندې غټې،غټې ژمنې او خبرې ولسمشر او ټیم ته کړې وې، نو چې وخت یې راغی او ثابت یې نه کړاې شوې، نو ضرور خبره ده چې د پاتې راتلو له امله باید د کار د اجرا لپاره بل با انرژي کاري ګروپ رامنځ ته شي.

تاسې یې په اوس وخت کې کتلی شی چې د وزارتونواو ادارو کارونه او ټولو هېوادنېو مسایلو ته لاسرسی چې څومره په زیرکتیا پرمخ وړل کېږي، عملي بېلګې دي. د ارګ د تېر وخت او اوسنی وخت کاري ټیم وګورئ او پرتله یې کړئ، څومره علمي او مسلکي دی؟

له وزارتونو او ادارو سره د ارګ پراخې اړیکې همغږي، کاري راپور اخیستل او د کړنو کاري تعقیب له تېرو شلو کلونو راهیسی لومړی نوبت دی، دا چې یو شمېر عقدیان او انحصارګر حاشیې ته شوي و او دي نو هر رنګ هڅې یې پېل کړي، تر څو مو ځوان کادرونه ، ولسمشر او دا اداره بدنام او له صحنې لرې کړي دا دومره جالبه خلک وو چې په خپله کینه کې ترې ملي ګټې او عام المنفعه بنېګنې هېرې شوې وې .

ketabton.com - The Digital Library

یو شمېر په نامه پښتانه چې اراده یې لرله تر څو هرڅه په خپلو ګټو وڅرخوي ولسمشر د دوی په واک وي تور ته به سپین او سپین ته به تور وایي، له ادارو او ملي پانګوالو به د تېر په څېر باجونه اخلي، بس چې څه یې خوښه وي کوي به یې هغه څه چې د ولسمشر غني حکومت کې نشته او نه یې ځای درلود .

نو دې خلکو شروع وکړه په یو شکل نه یو شکل یې غوښتل چې داسې ځوان مدیران بدنام او له صحنې وباسي چې تر څو دوی او د دوی شریکانو ته میدان خالي شي.

دا ټوله بدنامي او مخالفتونه د سیستماتیک انحصار لپاره وه، نه د وطن لپاره.

د ولسمشر پر شخصي حریم بې اساسه تورونه

- کله به یې ویل چې ډاکټر اشرف غني احمدزی سیکولر دی؛ دا په داسې حال کې چې ډاکټر اشرف غني احمدزي د حج فریضه ترسره کړې، د دیني علومو لوی عالم دی، د عمر ډېره برخه یې د اسلامي علومو، اسلامي فلسفې او سیرت النبي په تدریس کې تېره کړې، د اسلام د سپېڅلي دین مقرراتو، اصولو او ارزښتونو د لا تحقق لپاره یې بشپړ پلان درلود او کله چې د ارګ او د مسجد ترمنځ څوک واټن غواړي، دغه کس ته وایي سیکولر، خو ډاکټر اشرف غني احمدزی دواړه پخلا کړل او د دوی ترمنځ یې د امتیازاتو توپیر له منځه یووړ.
- کله به یې ویل چې ډاکټر اشرف غني احمدزی مریض دی ؛ دا په داسې حال کې چې ډاکټر اشرف غني احمدزی تر نن ورځې پورې له پوره

ketabton.com - The Digital Library

روغ صحت ځخه برخمن دی او ډاکټران وايي چې ډاکټر اشرف غني احمدزی هېڅ ډول ناروغي نه لري.

- کله به يې ويل چې د ډاکټر اشرف غني احمدزي ښځه عيسوی ده؛ دا په داسې حال کې چې د ډاکټر اشرف غني احمدزي مېرمن عربه مسلمانه ده، ديني علومو کې دومره برلاسی لري چې د ډاکټر عبدالله عبدالله مېرمن څه حتی ډاکټر عبدالله عبدالله او مرستيالان يې د ډاکټر اشرف غني احمدزي د مېرمنې پر وړاندې عاجز دي. قدرمن لوستونکي بايد په خپله فکر وکړي چې يو مسلمان ته کافر ويل په اسلام کې څه حکم لري.
- کله به يې د ډاکټر اشرف غني احمدزي د مېرمنې عکسونه په کمپيوټر کې په بې حجابۍ او جعلي ډول جوړول او خپرول؛ دا په داسې حال کې چې له ځوانۍ نه تر دې دمه د ډاکټر اشرف غني احمدزي مېرمن له اسلامي حجابه پرته بل حجاب نه دی اغوستی.[8]

پر دولتي دستگاه او د نظام پر مهمو او کليدي اشخاصو د جنسي ځورونې، اداري او مالي فساد بې اساسه تورونه: په خاص امنيت کې د ولسمشر اشرف غني سلاکار جنرال حبيب الله احمدزي،له دندې ځخه تر لرې کېدو وروسته له يوې رسنۍ سره په مرکه کې ادعا وکړه چې په ولسمشرۍ ماڼۍ کې ځينې مشخصې کړۍ د فحشا د ترويج له پاره کار کوي او دا چې يو شمېر ښځو ته د جنسي اړيکو په بدل کې دولتي دندې ورکوي.

[8]: د ولسمشر اپوزيسون ډلې رسنيز بحثونه، فيسبوک پاڼې ليکنې او ټويټونه.

ketabton.com - The Digital Library

چې ولسمشرۍ مانۍ دغه ادعاوې په کلکه رد کړې او له لویې څارنوالۍ څخه یې په دې اړه د څېړنو غوښتنه وکړه چې لویې څارنوالۍ څو وارې له احمدزي څخه د خپلې ادعا د اثبات په موخه، د اسنادو د وړاندې کولو غوښتنه وکړ. خو هغه پر دې کار ونه توانیدلو. د دې تر څنګ د څارنوالانو د پوښتنو ځوابولو ته هم حاضرنشو چې وروسته ښاغلی احمدزي په ارګ د فحشا د تورونو لګولو رسمي ښنه وغوښته .[9]

[9]: له شمشاد راډیو تلویزون سره د جنرال حبیب الله احمدزي مرکه، ۱۳۹۸.

ketabton.com - The Digital Library

دریېم څپرکی

د افغانستان معاصر بهرنی سیاست

د بهرني سیاست په تحلیل کې دود کړنلارو ته په پام سره، پنځه کړنلارې د نورو په پرتله ډېر ارزښت لري. د بهرني سیاست ریالیستیکه (واقعیت‌پاله) کړنلاره، د بهرني سیاست د پرېکړې کړنلاره، د بهرني سیاست پیژندنې کړنلاره، د پرتلیز بهرني سیاست کړنلاره او د بهرني سیاست په تحلیل کې اوبدلې (متنې) کړنلاره، ددې حوزې له مهمو کړنلارو څخه شمیرل کیږي، چې لاندې هر یو ته لنډه کتنه شوې ده.

د بهرني سیاست ریالیستیکه (واقعیت‌پاله) کړنلاره: دا کړنلاره په نړیوال سیاست او اړیکو کې له دود کړنلارو څخه ده، خو له دې سربېره د بهرني سیاست په تحلیل کې د ګټې اخیستو قابلیت لري. دا کړنلاره د بدبینانه، مادي معرفت پېژندنې اثبات پاله عینیت‌پاله او د بهرني سیاست لارښود په توګه د قدرت پر اساس د ملي ګټو سناریو کړنلارې پر بنسټ د بهرني سیاست په اړه د نړۍ ساده‌کولو او د عمومیت موخو وړاندې کولو قابلیت لري. په دې کړنلاره کې پرېکړه په نړیوال انارشیک (بې‌نظمه، بې‌قانونه) چاپیریال کې، د دولتونو د تعامل او د نړیوال نظام د جوړښت عناصرو ته پام کوي.

ketabton.com - The Digital Library

د بهرني سياست تحليل لپاره د پرېکړې کړنلاره: دا کړنلاره د نړۍ نظام د جوړښت او په بهرني سياست کې د دولتي

جوړښت له فرضي ټاکونکو عناصرو څخه د نيوکې ترڅنګ، د دولت دننه عواملو او ډيناميک (محرکه ځواک) ته پام کوي او بهرنی سياست د پرېکړې له شخصيتي، روان پېژندنې فاکتورونو څخه د پېچلي ترکيب محصول معرفي کوي

د پرتله ييز بهرنی سياست کړنلاره: دغه ډول فرصت برابروي چې په بېلا بېلو هېوادونو کې د يوشان پېښو په تطبيقی موردي مطالعې سره د مختلفو مواردو ترمنځ ورته‌والی او توپيرونه مشخص او يو له بل سره پرتله کړي. همدارنګه په دغه ډول کړنلاره کې د يوه حکومتي پرېکړه نيونکي بهرني سياست په پخوانۍ دوره کې له حکومتي پرېکړې سره په ورته مواردو کې څېړل کيږي.

د پيژندنې کړنلاره: د بهرني سياست په تحليل کې دا کړنلاره، د پرېکړه نيونکې کړنلارې په څېر ده، خو توپير يې په دې کې دی، چې په بهرنی سياست کې د پرېکړه نيونکي په اخيستو(برداشتونو) له حده زيات ټينګار کوي. ددې کړنلارې مهم تنوعات له احساساتو، ايډياوو، ارزښتونو، نظام باورونو، شخصيت، اخيستې او ناسمې اخيستنې او د اطلاعاتو له پروسس څخه عبارت دی. د ليد لوري پر بنسټ، د سمون پيژندنې نظريې لپاره هغه اطلاعات او اخبار ډېر ارزښت لري چې د هغوی له فکرونو سره تناسب ولري.

اوبدلې (متني) کړنلاره: د بهرني سياست په تحليل کې د پورته کړنلارو ترڅنګ، اوبدلې کړنلارې هم شته چې متکثرو عناصرو ته په پام سره بهرنی سياست تشريح کوي. د بهرني سياست د تحليل يو له نوموتو مفکرينو څخه

ketabton.com - The Digital Library

جېمز روزنا، د اوبدلې کړنلارې په چوکاټ کې د اړوندېدو طرحه وړاندې کوي. د نوموړي اصلي موخه په ورته وخت کې د کورني او نړيوال چاپيريال عواملو، مادي او ماناي جوړښتونو او فردي سطحي عواملو ته پام کول دي. د پورته مطالبو پر اساس د افغانستان د معاصر بهرني سياست په څرګندولو کې بايد وويل شي، چې د افغانستان د بهرني سياست ويشنه لږ نا شونې ده، او که د بهرني سياست د واقعيت پاله کړنلارې پر اساس جامع تحليل وړاندې شي. له ملي ګټو څخه عيني تفسير کمزوری دی، بلکې د ملي ګټو په حوزه کې د تفسير ذهني اړخ غښتلی دی او د افغانستان د ټولنيز بومي عناصرو پر اساس جوړ شوی دی. په دغسې بهرني سياست کې په پرېکړه نيونکو نخبګانو کې بدلون، په ملي ګټو کې هم بدلون رامنځ ته کوي. په دې تړاو مهم مثال، د امنيتي تړون لاسليک کولو په برخه کې مختلف اندونه وو. له امريکا سره د امنيتي تړون لاسليک په اړه، د ملي ګټو پر اساس د پخواني ولسمشر حامد کرزي اند د ولسمشر محمد اشرف غني له اند سره چې بيا هم د ملي ګټو پر اساس شمېرل کيږي، توپير درلود. داسې مالوميږی چې د پرېکړه‌نيونې او پيژندنې کړنلارې پراساس، بهرنی سياست عموما د واک پر سر د نخبګانو له نيتونو، احساساتو، ارزښتونو، نظام باورونو، شخصيت او اخيستو زېږنده دي، چې له سياسي، ټولنيزو، فرهنګي او اقتصادي عواملو څخه په اغېز منلو سره جوړښت پيدا کوي.

بيخې کم وخت بوريوکراتيک (په ادارې چارو پورې تړلي) او سازماني عوامل په مخامخ توګه کولی شي، د بهرني سياست په تحليل کې مثبتې اغېزې ولري. ان په ځينو مواردو کې جوړښتي او سازماني عناصر د هېواد په سياسي

ketabton.com - The Digital Library

پرېکړو کې د خلاقيت خنډ په توګه شمېرل کيږي. په دغسې شرايطو کې جوړښتونو ته لږ پام کيږي، د جوړښت موثريت کميږي او د پرېکړه‌نيونکو په تغيير سره، د بهرني سياست جوړښت نشي کولی په بهرني سياست کې د نوو پرېکړه‌نيونکو لپاره اړين رول ولري. له دې کبله، د جېمز روزنا د اړوندېدو طرحې او بافتاری تګلارې پراساس، اړتيا ده چې د کورني او نړيوال چاپريال عواملو ترڅنګ، مادي او مانايي جوړښتونو او سطحي فردي عواملو ته پام وشی. يانې د بهرني سياست د تحليل کړنلارو زيان کمولو لپاره اړتيا ده، چې له يوې خوا د نوو سياست‌کونکو لپاره جوړښتي عواملو ته د لارښوونکو عناصرو په توګه پام وشي او له بلې خوا، د بهرني سياست د رامنځ ته کولو په بهير کې د پرېکړه نيونکو کسانو خلاقيت.[10]

د افغانستان ګونګ بهرنی سياست او د ګاونډيانو مداخلې: د افغانستان دولت د دوست او دښمن په تعريف نه وو توانېدلی، پاکستان او ايران يې نيږدې او ورور هېوادونه بللي، خو دغو دولتونو تل د افغانستان په چارو کې مداخله کړې، ايران په ښکاره افغانستان اشغال شوی هېواد ګاڼه او افغانستان د هغوی پر وړاندې سکوت کړی و.

د افغانستان دولت د پاکستان د دغه ښکاره مداخلو او په سلګونه پاکستاني پوځيانو له نيولو او وژلو سره لا نه و توانېدلی، چې پاکستان ته د افغانستان په کورنيو چارو کې د هغوی د لاسوهنې په اړه قناعت ورکړي او له سياسي لارو دغه ستونزه حل کړي. زما په نظر، د دغو ستونزو اصلي لامل په افغانستان کې

---

[10]: https://www.trt.net.t/AP. 2018/5/11 .

ketabton.com - The Digital Library

د یوه معیاري او کره بهرني سیاست نشتوالی و، بهرنی سیاست له نورو هېوادونو، بهرنیو ټولنو، دولتي او غیر دولتي سازمانونو سره د ځانګړو اصولو، دندو، موخو او تګلارو له مخې ټاکل کېږي، د بهرني سیاست تر ټولو مهمه برخه اقتصادي سیاست، علمي او فني سیاست ایډیالوژیک سیاست، مذهبي سیاست او امنیتي سیاست دی.

دغه سیاست باید له نورو ملکونو سره د خپلو ګټو په پام کې نیولو سره برابر شي، خپل دوست او دښمن وپيژندل شي، د سوله ییز ژوند لپاره زمینه برابره کړي او په ځانګړې توګه له ګاونډیو سره د شریکو پولو د لرلو له کبله ځانګړي مقررات وضعه شي، د هغوی په کورنیو چارو کې مداخله ونه شي او نه هم پرېښودل شي چې د هېواد په کورنیو چارو کې مداخله وکړي. هغه پالیسۍ او کړنلارې چې یو هېواد یې له ملي کچې پورته د سیمې او نړۍ د هېوادونو سره عملي کوي، په بهرني سیاست کې شاملېږي.

د بهرني سیاست په لرلو او د نورو په کورنیو چارو کې د مداخلې د ممنوعیت په صورت کې، د ټولو ازادي او استقلالیت ساتل کېږي او د بهرني سیاست تر ټولو مهمه موخه همدا ده چې د یو هېواد استقلالیت په کې وساتل شي.

د افغانستان د اساسي قانون په اتمه ماده کې راغلي، دولت د هېواد خارجي سیاست، دخپلواکۍ، ملي ګټو او ځمکنۍ بشپړتیا په ساتلو، نه مداخلې، ښه ګاونډیتوب، متقابل احترام او د حقوقو د برابرۍ پر بنسټ تنظیموي

افغانستان په وچه کې راګیر هېواد دی، د تجارت لپاره تر ټولو مهمه داده، چې باید له ګاونډیو هېوادونو سره ښې اړیکې ولري.

ketabton.com - The Digital Library

په بهرني سیاست کې سره له دې چې کلتوري او مذهبي او ژبنیو ارزښتونو ته هم ډېر پام کېږي، خو د اقتصادي پرمختګ او په هېواد کې د امنیت را وستلو لپاره د افغانستان تر ټولو زیاته اړتیا ده.

افغانستان په وچه پورې د محدودیت تر څنګ د قوي هېوادونو په منځ کې پروت دی او له دوی سره ښو اړیکو ته اړتیا لري. زما په اند، دغو اړتیاوو ته په پام سره افغانستان ته یو متوازن بهرنی سیاست په کار دی چې دا کار د ملي وحدت حکومت وکړ او یو قوي او متوازن بهرنی سیاست یې رامنځته کړ. افغانستان په تېرو ۱۴ کلونو کې ونه توانېد، چې د بهرني سیاست اساسي خطوط اماده او پارلمان ته د تصویب په موخه واستوي. په افغانستان کې موږ د یوه غیر تعریف شوي او مجهول بهرني سیاست سره مخ وو.

له ۲۰۰۱م کال را وروسته بیا د حامد کرزي د ولسمشرۍ د دویمې دورې تر پایه، د افغانستان پر بهرني سیاست ډېری مهال له دې امله نیوکې موجودې وې چې ګواکې په غبرګوني ډول مخته وړل کېږي. له دې ورها خوا په دغو ۱۳ کلونو کې له ګاونډیانو سره د اړیکو خرابوالی، د ګاونډیو او نورو هېوادونو پر وړاندې د متوازن بهرني سیاست نه لرل هغه څه وو چې په دې موده کې یې د افغانستان پر بهرني سیاست نیوکې زیاتې کړې وې.

ketabton.com - The Digital Library

د ولسمشر بهرنی سياست

د بهرني سياست په برخه کې د ولسمشر هلې ځلې د ستايلو وړ دي. په تېرو ديارلسو کلونو کې د افغانستان بهرني سياست کوم مشخص تعريف نه درلوده، هر هېواد به نن دوست وه سبا دښمن، متحده ايالات به کله د افغانستان نه بيليدونکی دوست وه او کله به تر ټولو لوی دښمن، پاکستان به کله ورور وو کله د لستوڼې مار، کله به چې متحده ايالاتو لږ فشار راوړ نو شپه به مو مسکو کې وه او ورځ به مو تهران کې او ښاغلي کرزي به د پيسو له کځوړو سره بيرته کابل ته راته. د سعودي او چين سره چې د افغانستان په سياسي او اقتصادي لوبو کي خورا مهم لوبغاړي بلل کيدل هيڅ پيژندگلوي نه وه، چين ته به سفرونه يا نمايشي ول او يا د سياحت او تفريح لپاره. مگر د ملي يووالي حکومت د جوړيدو راپديخوا ښاغلي ولسمشر غني په ځو هغو هېوادونو کې چې د افغانستان د مشکلاتو بيړي پکښي خښه وه، تمرکز وکړ او خپلي اصلي او اساسي غوښتني يې چې وې په عملي بڼه ورسره مطرح کړي.

افغانستان په تېرو ۵ کلونو کې له نړيوالې ټولنې سره پراخه اړيکې ټينگې کړې، په ډېری هېوادونو کې د افغانستان سفارتونه پرانيستل شول او افغانستان کې هم د لسگونه هيوادونو سفارتخونې شته او افغانستان په رسميت پيژني. د هند، پاکستان، انگلستان، امريکا او يو شمېر نورو سترو هيوادونو سره ستراتيژيک تړونونه او همدا ډول يې لسگونه اقتصادي هوکړه ليکونه هم لاسليک کړل.

په اسيا کې د سارک سازمان، سيکا د همکاريو سازمان، د شانگهای د سيمه ييزو همکاريو سازمان، د اسلامي هيوادونو د کنفرانس سازمان، د ايکو د اقتصادي

ketabton.com - The Digital Library

همکاريو سازمان د غړو هيوادونو له ډلې دی، د نړيوالې سوداګرۍ سازمان غړيتوب لري، د پاکستان سره د اپټا اقتصادي تړون لري چې له مخې يې له دغه هيواد سره ټرانزيټي ستونزې حل کيږي.

ولسمشر غني په دې وتوانيده چې د اسلام اباد سره د اپټا اقتصادي تړون عملي کړ ، ددغه تړون له مخې افغان سوداګر وکولی شول چې د پاکستان د واګه او ګوادر بندرونو له لارې هند ته د افغانستان محصولات صادر کړي.

د ملي وحدت حکومت بله پام وړ لاسته راوړنه دا وه چې ويې کولی شول د اسيا پراختيايي بانک، د لويو بندونو نړيوال کمېسيون، د اوبو نړيوالې ټولنې، د نړۍ ښاري حکومتولۍ، د ملګرو ملتونو د بشري حقونو شورا، د سوداګري نړيوال سازمان ،د برېښنايي حکومتولۍ سازمان او د کرکېټ نړيوالې شورا غړيتوب ترلاسه کړي.

په ۲۰۱۴م کال کې د ملي يووالي حکومت له راتګ سره، اشرف غني د ولسمشر په توګه د لوړې د مراسمو پر مهال وويل: چې د افغانستان ستونزه بهرني ابعاد لري او له همدې امله بهرنی سياست د هېواد لپاره حياتي ارزښت لري. ولسمشر غني د افغانستان د بهرني سياست اړوند پنځه کړۍ معرفي کړې.

په دغو کړيو کې هېوادونه او نړيوال سازمانونه په لاندې پنځو برخو وېشل شوي وو.

لومړۍ کړۍ: ګاونډي هېوادونه

دويمه کړۍ: د اسلامي نړۍ هېوادونه

درېيمه کړۍ: امريکا، اروپا، جاپان او کاناډا

څلورمه کړۍ: اسيايي هېوادونه

ketabton.com - The Digital Library

پنځمه کړۍ: نړیوال سازمانونه

په ټولیز ډول په دې دوره کې د بهرني سیاست تر ټولو ډېره پاملرنه، د سولې قضیې، اقتصادي پیوستون او د نړیوالو مرستو راجلبولو ته وه. د سولې په برخه کې ګاونډیو هېوادونو او اسلامي نړۍ ته زیاته پاملرنه وشوه، ځکه دا هیوادونه په تېرو څلورو لسیزو کې د افغانستان په قضیه کې ښکېل ول. خو دا چې افغانستان د امریکا، اروپا، کاناډا، جاپان او ځینو نړیوالو سازمانونو پر مرستو او ملاتړ متکي و او دي، نو ځکه دوی ته هم د ولسمشر په تګلاره کې ځانګړې پاملرنه وشوه. په دې دوره کې د یوه اغېزناک او ګټور بهرني سیاست لپاره د ملي یووالي حکومت له هڅو سره سره، بیا د حکومت د بهرني سیاست تګلارې د ځینو لاسته‌راوړنو ترڅنګ ستونزې او نیمګړتیاوې هم لرلې.[11]

د بهرني سیاست لاسته راوړنې

د ولسمشر غني په دوره کې د ملي یووالي حکومت د بهرني سیاست تګلاره لاندې لاسته راوړنې لري.

د نړیوالو مرستو جلبول: ولسمشر غني د ملي یووالي حکومت په لومړیو کې د بهرني سیاست د تګلارې پر مټ، له افغانستانه د بهرنیو ځواکونو د ډېرې برخې له وتلو وروسته وتوانېد چې د افغان ځواکونو او بیارغونې په موخه، په ۱۳۹۵ هـ ش کال کې په وارسا او بروکسل کنفرانسونو کې د اروپايي هېوادونو او امریکا مرستې راجلب کړي.

---

[11]: د ولسمشر د ټاکنو تګلاره او بهرني سیاست، د BBC راپور، ۱۱/۸/۲۰۱۸.

ketabton.com - The Digital Library

د وارسا په غونډه کې د ناټو مشرانو پرېکړه وکړه چې د ۲۰۱۷ کال تر پايه به، خپل سرتيري په افغانستان کې ساتي او تر ۲۰۲۰ کال پورې به له افغان حکومت سره د افغان ځواکونو څخه د ملاتړ په موخه ۴,۵ مليارد ډالره مرسته کوي. په بل اړخ کې، د بروکسل په غونډه کې د بيارغونې لپاره له افغان حکومت سره د ۱۵,۲ مليارد ډالرو مرسته وشوه.

سولې ته د رسېدو په موخه د بهرني سياست له لارې هڅې: د ملي يووالي حکومت پر مهال ولسمشر غني د بهرني سياست لارې هڅه وکړه چې طالبان په يو ډول د سولې خبرو ته حاضر کړي. د ملي يووالي حکومت وتوانيد چې د اسلامي نړۍ د ديني عالمانو غونډه په سعودي عربستان کې جوړه کړي او د مکې معظمې د امام له خولې په افغانستان کې د طالبانو روانه جګړه ناروا وبولي. د دې ترڅنګ، پر پاکستان د امريکا فشارونه هم هغه څه وو چې افغانستان يې له تېرې يوې‌نيمې لسيزې راهيسې په لټه کې و.

د بيت المقدس په قضيه کې د امريکا خلاف رايه کارول: افغانستان د ملګرو ملتونو سازمان په هغه بېړنۍ ناسته کې چې د امريکا له لوري د اسراييلو د پلازمينې په توګه د بيت المقدس د رسميت پېژندلو په اړه جوړه شوې وه، د امريکا د دريځ خلاف رايه ورکړه او په دې توګه د ملي يووالي حکومت پر مهال ولسمشر غني د يوه اسلامي هېواد د ولسمشر په توګه خپل مسووليت ادا کړ او په بيت المقدس کې يې د امريکا د سفارت له پرانيستلو سره مخالفت وکړ.[12]

[12]: په تېرو څلورو کلنو کې د ملي وحدت حکومت بهرني اړيکې او سياست، https:/ocs.gov.af ۱۳۹۸ه ش.

ketabton.com - The Digital Library

د ګاونډيو او نورو هيوادونو سره د اړيکو د پراخولو لپـاره د ولسمشر غني ځينې مهم سفرونه

د پاکستان سفر: ښاغلي ولسمشر غني په لوړه کچه د مديريت پر اصولو پوه او مجرب مدير دی، مخکې له دې چې د پاکستان سره خبرې اترې پيل کړي، لومړی يې د پاکستان دوه قوي مربيان چې سعودي او چين وو په خبرو کې را ښکيل کړل او بيا يې له پاکستان سره خبرې په عملي توګه پيل کړي، د خبرو د پيل نه تر وروسته د پاکستان او افغانستان ترمنځ تر لسو وارو زياته راشه درشه وشوه او پاکستان يې د مذاکرې مېز ته را کش کړ چې پايله يې د وروستی تفاهم نامې مطرح کول وو، کرزی او دده پلويانو د دغې تفاهم نامې لاسليکول د افغانستان لپاره يوه ننګينه مسئله و بلله، حال دا چې کرزی په ديارلسو کلونو کی د پاکستان سره د داسې يو ميکانيزم د جوړلو توانايې پيدا نکړه چې له عمله يې پاکستان د ترهګرۍ پر وړاندې مبارزې ته حاضر شي.

ملي وحدت حکومت او د کابل اسلام اباد اړيکي: په پاکستان کې د لومړي وزير په توګه د عمران خان له راتګ او نوي حکومت رامنځته کېدو وروسته، د دغه هېواد د بهرنيو چارو وزير شاه محمود قريشي افغانستان ته راغی او دا د عمران په مشرۍ د نوي جوړ شوي حکومت لومړنی جګپوړی پاکستانی چارواکی وه، چې کابل ته يې سفر وکړ.

قريشي کابل ته د سفر پر مهال د افغان ولسمشر او اجراييه رييس په ګډون له جګپوړو افغان چارواکو سره وکتل او په سيمه کې د امنيت او ثبات، د افغانستان او پاکستان د عمل پلان او د دواړو هېوادو ترمنځ د بې‌باوريو له منځه وړلو يې خبرې اترې وکړې.

ketabton.com - The Digital Library

د ايران سفر: افغانستان او ايران دوه لرغوني هيوادونه او نيږدې ګاونډيان دي. خو د دواړو هيوادونو په اړيکو کې د تېرو څو پېړيو پر مهال ډيرې لوړې او ژورې هم راغلې دي.

ايران د افغانستان يو مهم ګاونډی دی او په تېرو څو کلونو کې يې په افغانستان کې رول او نفوذ په بې سارې توګه ډير شوی دی.

ولسمشر غني د لوړپوړي پلاوي په مشري د ۱۳۹۴ه ش کال د وری د مياشتې په ۳۰مه نېټه ايران ته سفر وکړ او ددې هېواد له لوړپوړو چارواکو سره يې وکتل او د دواړو هېوادونو د اړيکو پر لا پراخولو او ښه کولو وغږېدل.

ددې سفر په دوران کې د افغانستان او ايران د بهرنيو چارو او لوړو زده کړو ترمنځ د ګډې همکارۍ په برخو کې، دوه تفاهم ليکونه لاسليک شول چې تهران او کابل به په يادوشوو برخو کې خپلې همکارۍ لا زياته وي.

حسن روحاني پدي ليدنه کې وويل چې تهران غواړي له افغانستان سره د اقتصاد،کانونو،صنعت او سوداګرۍ په برخو کې خپلې همکارۍ زياتې کړي او په ځانګړي ډول د چابهار بندر ترانزيتي لاره د ايران له زاهدان سره ونښلوي.

ولسمشر په دې ليدنه کې له ايراني چارواکو وغوښتل چې په ايران کې دي ټولو افغان کډوال ثبت او راجستر شي.

افغانستان او هند: ولسمشر له هند سره ډېر ښه روابط جوړ کړل او نوموړي هېوادونو ته بېلابېل وختونه سفرونه لرل، ډېر مهم سفر يې د ۲۰۱۵ ميلادي کال د اګست په مياشت کې وه چې هلته ولسمشر غني په سيمه کې د

ketabton.com - The Digital Library

امریکایې ولسمشر ډونالډ ټرمپ د اعلان شوې ستراتیژي په هکله هم وغږیده. نوي ډیلي د افغانستان د امن او پراختیا لپاره د مرستې ژمنه وکړه.

پاکستان سره د سیاسي او اقتصادي اړیکو له ترینگلتیا سره سم، ولسمشر له هند سره خپلو اړیکو ته پراختیا ورکړه او اټکل کیږي چې دا مهال هند د افغانستان تر ټولو ستر تجارتي شریک گرځیدلی.

له ډېر پخوا راهیسې د افغانستان او هند تر منځ سیاسي،کلتوري او اقتصادي اړیکې وې،کله چې د هند خاوره د اوسني پاکستان په گډون د انگریزانو تر لاس او استعمار لاندې وه،هغه هېواد او خلک چې افغانستان ورسره په هماغه وخت کې د نورو په پرتله زیاتې اړیکې لرلې.هغه د برتانوي هند دولت او د هند وگړي وو.کله چې هند په ۱۹۴۷م کال کې خپلواکې واخیسته افغانستان د هغو لومړنیو له ډلې و چې د هند خپلواک دولت یې په رسمیت وپیژانده.

د ملي وحدت حکومت په منځته راتگ سره د افغانستان او هند ترمنځ اړیکو یو نوی رنگ خپل کړ.د پخوا په پرتله د دواړو دولتونو ترمنځ اړیکې لاسره نیږدې او پراخې شوې. مودي له ولسمشر سره په لیدنه کې د افغانستان بیارغونې ته د هند تیاري وښوده او په پنځو کلنو کې یې دوو ملیارده دالرو څخه زیاته مرسته وکړه چې ددې مرستې زیاته اندازه د ترانسپورټ، بریښنا، تحصیلي بورسونو، ترانزیټ، د پارلمان ودانۍ جوړول او داسې نورو برخو کې وه. [13]

روسیه او افغانستان: مسکو په تاریخي لحاظ سره هر وخت د افغانستان په اقتصادي او سیاسي چارو کې دخیل و، د روسیې علاقه دې سیمې ته ۱۹

---

[13] tolonews: هند ته د ولسمشر سفر او لاسته راوړنې، ۱۲/۳/۲۰۱۷.

ketabton.com - The Digital Library

پيړۍ ته راګرځي، هغه وخت چې روسي امپراطورۍ د لويې بريتانيا يا برتانيا کبير سره په مرکزي اسيا کې مخامخ وه ددې ليکنې مقصد تاريخي پيښې نه دي. په دې حال کې زه دې حقيقتونو ته اشاره کوم چې د روسيې خارجي سياست ژورتوب په دې برخه کې وپوهېدل شي. افغانستان د لومړي سر څخه د روسيې لپاره يو ګواښ او په عيني حال کې د نفوذ لپاره يو فرصت پاته شوی دی. دا عامل بايد د دواړو اړخونو د اوسنيو اړيکو پوهيدو لپاره هم بايد په نظر کې ونيول شي.

د شوروي وحشيانه جنګ په افغانستان کې په ۱۹۷۹ کال کې د روسې سياسي نظامي نخبګانو په تاريخي حافظه کې پاتې شوي او افغانستان د ماتې، درد، تلفاتو او نورو کلمو سره ورته مترادف دی. په حاضر حال کې په روسيه کې ډېر نخبګان او سياستمداران دې نتيجې ته رسيدلي دي چې افغانستان ته د ځواکونو ننوتل يوه خطا وه.

د روسيې نخبګان په افغانستان کې مدرن دولت ذهنيت نه ويني. يعنې د مسکو په نظر، په کابل کې رسمي مقامات مستقر نه وو او په پوره توګه خپل مالي ملاتړ يعنې امريکا پورې تړلي دي. د غرب او روسيې په اړيکو کې د نابودۍ بحران د افغانستان او روسيې اړيکو د نابودۍ لامل شوی دی.

کابل د واشنګتن په غوښتنه د روسيې ټولې طرحې مسدود کړي او ورڅخه ليرې پاتې کيږي. مسکو په عصبانيت سره دا کار په وړاندي غبرګون ښودلی او ټينګار کوي چې د افغانستان امنيت د روسيه د ملي ګټو لپاره ښه او بنا پردی، روسيه ددې نښتې څخه به ليرې پاتې نه شي.

په ۹۰ لسيزيه کې داخلي جنګونو کې روسيه په پوره توګه د افغانستان شمال خلکو نمايندګانو څخه جوړ ايتلاف څخه ملاتړ کول. روسيه په دې کار کې

ketabton.com - The Digital Library

یواځې نه و؛ ایران، هند او مرکزی اسیا هېوادونه هم په فعال توګه د افغان ملي اقلیتونو سره مرسته کوله. د طالبانو د ظهور راهیسي وضعیت کوم بدلون نه دی کړی. مسکو په ۲۰۰۳ کال کې دا غورځنګ تروریستي سازمان لېست ته داخل کړی دی. ولادیمیر پوتین، د روسیې ولسمشر د ۲۰۰۰ کال په لومړیو کې د برهان الدین رباني سره په لیدنه کې وویل چې طالبان د هېواد سیاسی ځواکونو کې کوم ځای نه لري. د ۲۰۰۱ کال سپتمبر ۱۱ نیټې تروریستي بریدونه د روسیې په اپوزیسیون کې خاص بدلونونه رامنځته کړه. مسکو د امریکا او ناټو تروریستي ضد عملیاتو د ازادي پایدار په نامه څخه ملاتړ کاوه چې مقصد یې د القاعده شبه نظامیانو او تر یو حده پورې طالبانو له منځه وړنه وه. ولادیمیر پوتین لومړنی کس و چې په دې برخه کې مرستې او همکاری وړاندیز جورج بوش د امریکا هغه وخت ولسمشر ته ورکړ. سربېره پردې د روسیې خاص سرویسونه ،خاص اطلاعات د افغانستان واقعیتونو په اړه ارایه کړ. دا په افغانستان کې د روسیې کلي سیاست دی.

د ولسمشر غني لخوا په بهرني سیاست کې روسیې او د هغه رول ته ډېره توجه ونشوه چې له همدې امله روسیې هم د دولت مخالفې ډلې او اپوزیسون ملاتړ وکړ.

د چین سفر: **ښاغلي ولسمشر یو خپل مهم کاري سفر چین ته په ۲۰۱۵ میلادي کال کې ترسره کړ ، د سیاسي او اقتصادي همکاریو تر څنګ یې د سولې د خبرو اترو لپاره چین نه د غوڅې همکارۍ غوښتنه وکړه او په مقابل کې چین هم په اقتصادي برخه کې دوه مهمې وعدې ورسره وکړې، یو دا چې د کنړ پر سیند به د بریښنا یو لوی بند د ۱۴۰۰ میګاواټو په ظرفیت جوړوي او دویم دا چې د تنګي ابریښم لاره به د افغانستان پر مخ پرانیزي، ترڅو افغانستان په**

ketabton.com - The Digital Library

اسانۍ منځنۍ اسيا ته لار پيدا کړي، چې دې دوو تعهدونو د پاکستان په ملا کې ټکونه را وايستل او د سولې د خبرو اترو لپاره يې پر پاکستان د فشار اچولو هوډ هم له ډاکټر غني سره وکړ.

افغانستان او چين ستراتيژيکه ملګرتيا او پر سيمه يې اغېزې:چين د سيمې هغه هېواد دی، چې په نورو هېوادونو کې استعماري موخې نه لري او له همدې کبله په ټوليز ډول د سيمې له هېوادونو سره دوستانه اړيکې هم لري. له تېرو څو کلونو راهيسې په ځانګړې توګه له ۲۰۱۴ راوروسته، چې له افغانستانه د بهرنيو ځواکونو ډېره برخه ووته، چين د افغانستان په لور پاملرنه زياته کړه؛ دغه راز په افغانستان کې د ملي يووالي حکومت له جوړېدو راوروسته افغانستان هم چين ته په خپل بهرني سياست کې ځانګړی ځای ورکړ.

د ملي وحدت حکومت په دوره کې د دواړو هېوادونو د جګپوړو چارواکو سفرونه او ليدنې کتنې زياتې شوې ، چې په همدې لړۍ کې د افغانستان د ملي امنيت شورا پخوانی سلاکار محمد حنيف اتمر هم د چين د مرستيال ولسمشر په رسمي بلنه بيجينګ ته سفر وکړ او هلته يې د چين له جګپوړو سياسي او نظامي چارواکو سره وکتل.

چين ته د حنيف اتمر سفر د نورو مسايلو ترڅنګ، د افغانستان او پاکستان ترمنځ د شته بې‌باوريو له منځه وړلو او د افغانستان په سوله او ثبات کې د پاکستان د صادقانه همکارۍ لپاره مهم و.

ketabton.com - The Digital Library

د مرکزي اسيا هېوادونو ته سفرونه

د مرکزي سيا هېوادونه د افغانستان لپاره ځانګړې اهميت لري، ځکه موږ له دې هېوادونو سره ګډې پولې لرو او کولی شو د دوی له لارې خپل ترانزيټ له چين سره ونښلوو چې بدبختانه په تېر کې په دې برخه کې د پام وړ کار نه دی شوی. خو د ملي وحدت حکومت له راتلو سره جمهور رييس غني وکولی شول له دې هېوادونو سره اړيکې پراخې کړي.

تاجکستان: د افغانستان د اسلامي جمهوريت جمهور رييس محمداشرف غني د ۱۳۹۶ ه ش کال د غبرګولي پر ۱۹ مه د تاجکستان جمهور رييس امام علي رحمان سره وکتل.

په پيل کې د تاجکستان جمهور رييس د تروريزم پر ضد په ګډه سيمه ييزه همکارۍ ټينګار وکړ، د دواړو هېوادونو مشرانو د دوه اړخيزو او سيمې د اړيکو د پياوړتيا او پراختيا په ځانګړي ډول د اقتصادي، سوداګريزو، امنيتي، تروريزم سره د مبارزې او د سرحدونو د کنټرول د همکاريو په اړه بحث او خبرې وکړې.

د تاجکستان جمهور رييس وويل، موږ تيار يوو چې په ترانزيټي برخو کې په ځانګړي ډول د قرغزستان تاجکستان تر شېرخان بندر پورې د اورګاډي کرښې او همدارنګه د چين او ايران د اورګاډي کرښې همکاري وکړو.

د تاجکستان جمهور رييس د افغانستان دولت په رهبري د کابل پروسې کنفرانس جوړولو ملاتړ وکړ او هغه يې د سيمه ييزې همکارۍ د پيلولو او

ketabton.com - The Digital Library

سولې لپاره پيل وباله او ټينګار يې وکړ چې باثباته افغانستان د سيمې د ټولو هېوادونو په ګټه دی.

جمهور رييس غني د سيمې اقتصادي او ترانزيټي همکاريو کې د تاجکستان رول مهم وباله ويې ويل، افغانستان د لويو پروژو په ځانګړي ډول د کاسا ۱۰۰۰ پروژې تطبيق لپاره لازم تياری لري.

هغه وويل، د کاسا ۱۰۰۰ او ټولو پروژو په عملي کولو سره د افغانستان او د دې پروژو د مسير هېوادونو تر منځ زياته همپالنه رامنځته کېږي او موږ د زياتو پروژو د اجرا کېدو لېوال يوو هغه همدارنګه زياته کړه، موږ له تاجکستان څخه افغانستان ته د زياتې برېښنا د واردولو غوښتونکي يوو.

د تاجکستان جمهور رييس وويل، هېواد يې افغانستان سره په ټولو برخو په ځانګړي ډول د انرژۍ په برخه کې همکاري کوي او تاجکستان د سمنټو د توليد لپاره مناسب ظرفيت لري او په دې برخه کې تيار دی چې افغانستان سره همکاري وکړي.

د تاجکستان جمهور رييس څرګنده کړه، دا هېواد لېواله دی چې د افغانستان او تاجکستان د دوستۍ پنځه ويشتم کال په کابل کې ونمانځي د افغانستان او تاجکستان جمهور رييسان د دواړو هېوادونو تر منځ د اقتصادي او سوداګريزو مناسباتو په پياوړتيا ټينګار وکړ.

ترکمنستان:

ولسمشر اشرف غني د خپل حکومت دوران کې د منځنۍ اسيا بالخصوص ترکمنستان سره اړيکې ښې کړې او څو ځله يې نوموړی هېواد ته سفرونه کړي يو سفر چې په ۲۰۱۷ ميلادي کال کې تر سره شو، د دواړو هېوادونو

ketabton.com - The Digital Library

د ولسمشرانو ترمنځ د ستراتیژیک مشارکت تړون لاسلیک شو ددې ترڅنګ د افغانستان او ترکمنستان د ولسمشرانو لخوا د ګډو همکاریو ګڼ سندونه هم لاسلیک شول، چې مهم یې د اورګاډي د کرښې په برخه کې د همکاریو سند و.

دغه راز یې د نفتو، ګازو، فرهنګي او ګمرکي همکاریو په برخه کې یو لړ هوکړه لیکونه لاسلیک کړل.

د افغانستان او ترکمنستان ترمنځ په ستراتیژیک تړون کې د دواړو هېوادونو ترمنځ په سیاسي، اقتصادي او امنیتي برخو کې د اړیکو پر پراختیا او غزولو ټینګار وشو.

ولسمشر له نوموړي هېواد سره په اقتصادي او سیاسي ډګر کې دواړه لوري، د ګمرکونو له لارې د صادراتو ،وارداتو او دیپلوماسی په برخه کې د اسانتیاوو د رامنځته کېدو او د افغانستان او ترکمنستان ترمنځ د هوا له لارې د خدماتو هوکړه لیکونه هم لاسلیک کړل، چې په دې کې د دواړو ګاونډیو هېوادونو ترمنځ الوتنې هم راتلې.

ولسمشر غني وویل: چې ترکمنستان چمتو دی چې افغانستان ته د صادراتو کچه تر پنځه برابره زیاتوالي تر څنګ د دواړو هېوادونو ترمنځ د سترو اقتصادي پروژو لکه د افغانستان د اورګاډي پټلی،هېواد ته د برېښنا د لېږد زیاتوالی او د اقینې بندر ته د غازو د لېږد پر نل لیکو پانګونه وکړي.

ازبکستان:

له ازبکستان سره د اړیکو د ښه والي په موخه د ۱۳۹۶ ه ش کال د لیندۍ په ۱۳مه جمهور رییس ازبکستان ته سفر وکړ او له دې هېواد سره یې د اړیکو د نوي باب پرانستو په درشل کې تر ۲۰ زیات تړونونه او هوکړه لیکونه لاسلیک

ketabton.com - The Digital Library

کړل او د دې ترڅنګ له کابل څخه مخامخ ازبکستان ته الوتنې هم پیل شوې.

د افغانستان او ازبکستان تر منځ د دوه اړخیزو امنیتي او سیاسي همکاریو پر پراختیا لومړني مذاکرات په ۲۰۱۷ میلادي کال کې وشول او دواړو هېوادونو د امنیتي او اقتصادي همکاریو د پراختیا په موخه کمېسیونونه جوړ کړل.

د افغانستان د ملي امنیت شورا پخوانی سلاکار حنیف اتمر او په اقتصادي چارو کې د ولسمشر سلاکار ډاکټر همایون قیومي او ورسره پلاوي د ازبکستان په پلازمېنه تاشکند کې د دغه هېواد د بهرنیو چارو له وزیر عبدالعزیز کاملوف سره په لیدنه کې د امنیتي او اقتصادي همکاریو پر ښه والي او پراختیا خبرې وکړې.

په دې لېدنه کې د ازبکستان د بهرنیو چارو وزیر د دوه اړخیزو اړیکو د پراختیا او دوام په موخه امنیتي او اقتصادي همکارۍ مهمې و بللې.

نوموړي وویل: د ازبکستان دولت چمتو دی چې د پخوانیو اقتصادي همکاریو په دوام د نویو همکاریو باب هم پرانیزي.

چې د افغانستان ثبات د سیمې د ثبات او اقتصادي پرمختګ له پاره مهم دی او په وینا یې د امنیتي همکاریو دوام او پرمختګ د تروریستي ډلو د ځپلو او محوه کولو په لاره کې اساسي رول لري.

چې په دې دوه اړخیزو مذاکراتو کې د همکاریو د سند په رامنځته کېدو هوکړه وشوه او دغه سند د دواړو هېوادونو د ولسمشرانو د لیدنې پرمهال لاسلیک شو.

ketabton.com - The Digital Library

د دې ترڅنګ په سيمه کې له ترهګرۍ سره د مبارزې په موخه د مشترکې ستراتيژۍ په رامنځته کېدو هم هوکړه شوې وه.

قزاقستان:

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د جمهور رييس محمد اشرف غني او د قزاقستان د جمهور رييس نور سلطان نظربايوف په حضور کې د دواړو هېوادونو د اړوندو لوړ پوړو چارواکو له خوا طبيعي پېښو ته د رسېدو او فرهنګي همکاريو په برخه کې دوه سندونه لاسليک شول.

هغه غونډه کې چې په ۱۳۹۴ ه ش کال د لړم د مياشتې په ۳۰ مه نېټه په دې اړه د قزاقستان په پلازمېنه استانه کې جوړه شوې وه جمهور رييس غني په خپله وينا کې وويل چې : نن افغانستان له قزاقستان او د مرکزي اسيا له هېوادونو سره د همکاريو ژمنه نوې کوي، ده زياته کړه : پخواني شوروي اتحاد زموږ د ملتونو په منځ کې واټن پيدا کړی و، خو د دغو دوو ملتونو اړيکې چې تل پاتې فرهنګي همکاري سره لري ورځ تر بلې زياتېږي او ريښتينی ثبوت يې د دواړو هېوادونو ترمنځ د فرهنګي همکاريو د سند لاسليک کول دي .

جمهور رييس غني د قزاقستان د خپلواکۍ ، سوکالۍ او پرمختګ په برخه کې د جمهور رييس نور سلطان نظربايوف هلې ځلې وستايلې، زياته يې کړه چې : د قزاقستان هڅې او بريالۍ تجربې موږ ته دا روحيه راکوي چې د خپل هېواد د ثبات او پرمختګ له پاره لوی او اساسي ګامونه واخلو.

محمد اشرف غني د افغانستان او قزاقستان همکارۍ څو اړخيزه وبللې او څرګنده يې کړه چې په اقتصادي برخه کې به د باوري ترانزيټ او سوداګرۍ

ketabton.com - The Digital Library

سیستم د رامنځته کولو تر څنګ، په افغانستان کې د قزاقستان او د مرکزي اسیا د نورو هېوادونو پانګونه وهڅوي.

ده زیاته کړه چې د اغېزمن سیستم د منځته راتلو تر څنګ د سوداګرۍ او ترانزیټ په برخه کې په افغانستان کې د قزاقستان د پانګونې غوښتونکی یم، او موږ په دې برخه کې ټولې اسانتیاوې برابروو .

جمهور رییس طبیعي پېښو ته د رسیدنې په برخه کې د دواړو هېوادونو ترمنځ د همکارۍ دغه تازه سند د طبیعي پېښو او افتونو د زیانونو د کچې په کمولو کې ګټور وباله او زیاته یې کړه چې دا به زموږ د همکاریو د عطف ټکی وي.

نوموړي د دې تر څنګ چې د دواړو هېوادو تر مینځ یې همکارۍ د عطف ټکی وباله ، د طبیعي پېښو په اړه د مبارزې په تړاو یې د لاسلیک شوو سندونوپه برخه کې وویل چې : دې سند طبیعي پېښو او افتونو ته لاس رسی لا موثر کړ . جمهور رییس غني یاده کړه چې پراقتصادي همکاریو سربېره په افغانستان کې د قزاقستان بشري پانګونې مرسته کړې ده ، او همدا اوس په دغه هېواد کې یو شمېر افغان محصلان په لوړو زده کړو لګیا دي، او دا موضوع د دواړو هېوادو تر منځ د لا ډېرو کلکو اړیکو د ټینګښت له پاره مهمه ده .

جمهور رییس له ترهګرۍ او د نشه یي توکو پر ضد د مبارزې په برخه کې په ګډې او دوامداره مبارزې ټینګار وکړ او زیاته یې کړه چې زموږ عمده موخه د هر اړخیزو همکاریو په خاطر، د دواړو هېوادونو ترمنځ د مناسبې سیاسي فضا رامنځته کول دي.

ketabton.com - The Digital Library

محمداشرف غني وويل: تروريزم ښه او بد نه لرياو دغه شومه پديده دين، مذهب او سرحد نه پيژني. ده ټينګار وکړ چې په دې برخه کې ګډې مبارزې، اساسي تمرکز او پياوړې ارادې ته اړتيا ده.

جمهور رييس وويل چې: د افغانستان او قزاقستان خلک د سولې، ثبات، هر اړخيزې همکارۍ او پرمختګ غوښتونکي دي .

د هېواد جمهور رييس په پای کې د قزاقستان جمهور رييس نور سلطان نظربايوف ته په يو مناسب وخت کې افغانستان ته د ورتګ رسمي بلنه هم ورکړې وه .

د قرغېزستان سفر:

د افغانستان د اسلامي جمهوريت جمهور رييس محمد اشرف غني او د قرغېزستان جمهور رييس سورونبای جين بيکوف د ۱۳۹۷ ه ش کال د غبرګولي په ۲۴مه نيټه پلازمينه بيشکک کې د دواړو هېوادونو د اړيکو د لا پراختيا، افغان سولې، ترهګرۍ ضد مبارزې او اقتصادي همکاريو په اړه بحث او خبرې وکړې.

د قرغېزستان جمهور رييس بيکوف ولسمشر غني ته د ښه راغلاست ترڅنګ د افغانانو په رهبرۍ او مالکيت د تلپاتې سولې د تامين ملاتړ وکړ او ويې ويل چې هېواد يې د تروریزم پر وړاندې د افغانانو د مبارزې قدرداني کوي.

هغه څرګنده کړه :قرغيزستان غواړي د افغان دولت له لارې په افغانستان کې له مېشت قرغېزيانو سره دوامدارې او حمايوي اړيکې ولري.

ketabton.com - The Digital Library

ولسمشر غني او ښاغلي بيکوف په مختلفو برخو کې يو لړ تړونونه لکه تحصيلي، اقتصادي، ترانزيټي او نظامي همکاريو امضا کړل او دا يې د افغانستان او قرغېزستان لپاره د يو نوي باب پرانيستل ياد کړل.

ولسمشر غني د قرغېزستان د جمهور رييس او خلکو د ښې ميلمه پالنې او له افغانستان سره د همکاريو قدردانۍ څخه مننه وکړه.

سعودي ته سفر:

ښاغلی ولسمشر غني دوه ځلي سعودي عربستان ته ولاړ چې دواړه ځله يې عمره تر سره کړه او په بيت الله شريف کې يې دعا وکړه چې لوی الله دې د افغانستان ځوريدلی ولس او خاوره د کورنيو او بهرنيو منافقينو له منګولو خلاصه کړي، او وروسته يې د سعودي د مقاماتو سره په ليدو کاتو پيل وکړ او ترې ويې غوښتل تر څو د مربي په صفت د پاکستان لاس له افغانستانه لنډ کړي. همدارنګه يې د سعودي د بهرنيو چارو له چارواکو نه غوښتنه وکړه تر څو سعودي کې مېشتو افغانانو ته، په قانوني ډول او د افغانستان په پاسپورټ د کار کولو اجازه ورکړي چې ښاغلي کرزي په خپل ديارلس کلن حکومت کې داسې يو کار نه وو کړی. همدارنګه ولسمشر د عربستان او هوسيانو د لانجې په تړاو د سعودي عربستان ننګه وکړه، همداسې يو دريځ د افغانستان د خلکو د ديني ارزښتونو له مخې د عربستان، امريکا، پاکستان، ترکيې او يو شمېر نورو عربي هېوادونو په همغږۍ سره کولی شي افغانستان د مثبت ناپېيلتوب په دريځ کې د منځني ختيځ له ضلعې سره ونښلوي. د همداسې يو سياست غوره کول کېدای شي د سولې په بهير کې د عربستان او يو شمېر راډيکالو کړيو، په ځانګړې توګه راډيکالو ملايانو فعاله ونډه پياوړې کړي او افغانستان کولی شي، له کفر سره د جګړې له لومړۍ کرښې څخه واېستل شي. دغه ډول

ketabton.com - The Digital Library

سیاست، افغانستان له یو ناپېیلي هېواد له سیاست څخه، د یو تیري کوونکي هېواد سیاست ته وردننه کړ.

د عربي متحده اماراتو سفر: افغان ولسمشر محمد اشرف غني د ۱۳۹۷ ه ش کال د کب د میاشتې په ۲۶مه نېټه په یو رسمي سفر عربي متحده اماراتو ته ولاړ.

افغان ولسمشر د افغانستان او عربي متحده اماراتو ترمنځ د لومړي ځل لپاره د ګډو همکاریو کمېسیون رامنځته کړ، ددغه کمېسیون په لومړۍ غونډه کې د دواړو هېوادونو له لوري درې مهم تفاهم لیکونه لاسلیک شول.

ولسمشر سره د اماراتو دولت له افغانستان سره د اقتصادي او سیاسي اړیکو د پیاوړي کیدو لپاره دونیم سوه میلیون ډالرو مرسته اعلان کړه.

همدارنګه د افغانستان او متحده عربي اماراتو ترمنځ فرهنګي، پوهنې، ورزش،کانونو، انرژۍ او کرنې په برخه کې هوکړه لیکونه لاسلیک شول، متحده عربي امارات د هغو هېوادونو څخه دي چې په تېر کې یې هم افغانستان سره په بېلابېلو برخو کې د همکاریو اغېزناک تړونونه لاسلیک کړي وو.

عربي متحده اماراتو د افغان سولې له بهیره خپل ملاتړ څرګند کړ، عربي متحده امارات له پنځو کالو راهیسې له افغانستان سره د امنیت د ټینګښت، اقتصاد او بیارغونې په برخه کې د پام وړ مرسته وکړه .

د افغانستان او ترکیې اړیکې:

د ترکیې او افغانستان د اړیکو په اړه همدومره بس ده چې وتلي ترکي سیاستوال احمد داوود اوغلو دا اړیکې «بېلګه اړیکې» وبللې او له ګډې پولې پرته «ګاونډي» او یو بل ته نیږدې هېوادونه بلل کیږي، ترکیه او افغانستان د دوه اړخیزو اړیکو اوږد تاریخ لري او دا اړیکې د تاریخ په اوږدو کې دوستانه

ketabton.com - The Digital Library

پاتې شوې دي. دا چې ترکيه اوسمهال نه يوازې د اسلامي هېوادونو په منځ کې، بلکې د نړۍ په کچه له ځواکمنو هېوادونو شمېرل کېږي او د افغانستان ترڅنګ د سيمې له هېوادونو سره هم ښې اړيکې لري، د دوی دغو ښو دوه اړخيزو اړيکو ته يې ځانګړی اهميت ورښلی دی.

د دغو دوه اړخيزو اړيکو اهميت په بېلابېلو وختونو کې د دواړو هېوادونو د چارواکو له سفرونو هم جوت دی چې وروستی(د اپرېل ۸مه ۲۰۱۸ نېټه) کابل ته، د ترکيې د لومړي وزير بن علي يلدرم سفر و، نوموړي کابل ته د سفر پر مهال له ولسمشر غني، اجراييه رييس ډاکتر عبدالله او نورو افغان چارواکو سره وکتل او له اجراييه رييس سره يې په يوه ګډ خبري کنفرانس کې هم ګډون وکړ.

د ملي يووالي حکومت له جوړېدو راوروسته د افغانستان او ترکيې اړيکې يوه نوي پړاو ته داخلې شوې او ترکي ولسمشر رجب طيب اردوغان په خپل سفر سره دغه پړاو پرانيست.

اردوغان د ملي يووالي حکومت له جوړېدو کابو يوه مياشت وروسته ۲۰۱۴د اکتوبر په ۱۸مه نېټه کابل ته راغی. دا له نږدې پنځو لسيزو وروسته افغانستان ته د يوه ترکي ولسمشر سفر وو، او له بله پلوه اردوغان لومړنی بهرنی جګپوړي چارواکی هم شو، چې د ملي يووالي حکومت له جوړېدو وروسته يې کابل ته سفر وکړ په دغه سفر کې د افغانستان او ترکيې ترمنځ د ملګرتيا او همکارۍ ستراتېژيک تړون هم لاسليک شو.

ترکيه هم د افغانستان جيوپوليټيک موقعيت ته په کتلو سره غوښتل چې په افغانستان کې اوږدمهال حضور ولري او له همدې کبله يې له ۲۰۱۴ کال وروسته هم په افغانستان کې د خپلو ځواکونو شمېر کم نه کړ او خپله د اردوغان په وينا، ترکيه په هغه هيواد کې چې له چين، ايران، پاکستان او د

ketabton.com - The Digital Library

منځنۍ اسيا له يو شمېر هېوادوونو سره په ګاونډ کې پروت دی د اوږدمهال حضور په لټه کې ده.

له دې سره سره د دواړو هېوادونو ترمنځ په اړيکو کې د بې باوريو زمينې هم رامنځته شوي، ځکه له يوې خوا د ولسمشر لومړی مرستيال جنرال دوستم په ترکيه کې په يو ډول د تبعيد ژوند تېراوه او له بله پلوه د دوستم په ګډون له ترکيې څخه د څو تنو افغان سياسيونو له خوا د ملي يووالي حکومت پر ضد يو ايتلاف هم اعلان شو.

د ملي يووالي حکومت له جوړېدو وروسته کابل ته د اردوغان د راتګ تر شا د جنرال دوستم د واک ته رسېدو قضيه هم مطرح وه او له همدې کبله، له حکومت سره د جنرال دوستم د اړيکو خرابېدو او ترکيې ته تبعيد يې پر دغو دوه اړخيزو اړيکو هم خپل اغېز لرلی دی، افغان حکومت د دغې بې باورۍ د له منځه وړلو لپاره يو لړ ګامونه هم پورته کړل چې له دې جملې په فتح الله ګولن پورې د تړليو افغان ترک ښوونځيو د مديريت قضيه هم د يادولو وړ وه.

ولسمشر اشرف غني هم دوه ځله ترکيې ته سفر وکړ لومړی سفر يې د ۲۰۱۵ ميلادي کال د ډسمبر مياشت کې و، چې هلته يې د دواړو هېوادونو د سوداګريزې شورا په غونډه کې هم ګډون وکړ او دويم هغه يې د ۲۰۱۷ کال په ډسمبر کې د قدس په اړه د اسلامي هېوادونو د مشرانو په کنفرانس کې ګډون و.

اندونيزيا:

د ۱۳۹۶ کال د سلواغې په ۹مه نېټه له لسګونو کلونو وروسته د اندونيزيا جمهور رييس افغانستان ته سفر وکړ، د نوموړي سفر د سولې په برخه کې ښکاره پيغام درلود او د افغانانو په مشرۍ يې د سولې له بهير څخه د اندونيزيا په څېر د يوه غښتلي اسلامي هېواد ملاتړ وښود، دا سفر او ديپلوماتيکې اړيکې

ketabton.com - The Digital Library

د دواړو هېوادونو ترمنځ له ۴۰ کلنو وروسته وشوې. دې سفر وښوده چې افغانستان په بهرني سیاست کې غښتلی مقام خپل کړی، د اندونیزیا جمهور رییس د افغانستان له سولې او ثبات کلک ملاتړ وکړ او د سولې په تړاو یې په دغه هېواد یوه ناسته ترسره کړه چې د اسلامي هېوادونو عالمانو پهکې له افغان سولې ملاتړ وکړ او د افغانستان جګړه یې ناروا وبلله.

د جاپان سره اړیکې:

ولسمشر د ۲۰۱٦ میلادي کال جاپان ته سفر وکړ چې له ولسمشر شینزو ابي سره په لیدنه کې یې د افغانستان لپاره د جاپان له پراختیایي پروژو، روزنیزو پروګرامونو او د سولې له پروسې څخه د نوموړي هېواد ملاتړ او همکاریو پرځرنګوالي او پراختیا خبرې وکړې. ولسمشر د جاپان له خلکو مننه وکړه چې په بېلابېلو پړاوونو کې د افغانستان له خلکو سره د پراختیایي پروژو په برخه کې همکاري کړې ده.

ولسمشر غني په ځانګړي توګه د افغان پولیسو د روزنې او وړتیاوو د لوړاوي لپاره د جاپان مرستې مهمې وبللې. ښاغلي ابي وویل افغانستان او جاپان د تاریخ په اوږدو کې مثبتې او رغنده اړیکې درلودې او ددې اړیکو پر پراختیا یې ټینګار وکړ ده افغان لوري ته وویل: چې هېواد یې د سولې له بهیر څخه ملاتړ کوي او ډاډ یې څرګند کړ چې د سولې بهیر د بریالیتوب لپاره به له افغان حکومت سره همکاري او همغږي پراخه کړي، دواړو لوریو د همکاریو پر پراختیا او دوام ټینګار تر څنګ د کابل پروسې او تاشکند کنفرانس د پریکړو د عملي کیدو او د څو اړخیزو میکانیزمونو له چارو څخه پر ملاتړ هوکړه وکړه.

د جاپان ولسمشر په افغانستان کې د شویو پرمختګونو له امله خوښي څرګنده کړه او ویي ویل د جاپان حکومت د ولسمشر غني په مشرۍ له هغو پرمختګونو

ketabton.com - The Digital Library

څخه چې په تېرو څلورو کلنو کې شوي، خوښ دی او دغه پرمختگونه ورته مهم دي.
د جاپان ولسمشر له افغانستان سره د همکارۍ په موخه په بېلابېلو برخو لکه ،ښوونه او روزنه، اقتصاد، سياست، کانونه ،کرنه، سوداگرۍ او ترانزيټ برخه کې د هر ډول مالي او تخنيکي همکاريو مرستې ژمنه وکړه.

د امريکا سفر:

ښاغلی ولسمشر غني د خپل ملگري ډاکټر عبدالله سره متحده ایالاتو ته سفر وکړ او هلته يې د متحده ايالاتو دواړو مجلسونو ته هر اړخيزه وينا وکړه، داسې وينا چې د متحده ايالاتو په تاريخ کې امريکايي سناتورانو ته چا داسې وينا نه وه کړې، د دې وينا متن دومره امريکايي سناتورانو ته په زړه پورې او حيرانوونکی و چې وروسته له هر بند نه به امريکايي سناتوران په پښو دريدل او د لاسونو پړکهاری به يې ورته کاوه.
د ښاغلي ولسمشر وينا په ډير عالمانه انداز سره ترسره شوه چې په کې د افغانستان کورنی او بهرنی سياست په ډېر وضاحت سره بيان شو، د متحده ایالاتو خلک او حکومت يې د افغانستان سره د مرستو د دوام لپاره يو ځل بيا ژمن کړل.
حال دا چې ښاغلی کرزی د افغانستان د ولسمشر په توگه په خپل وخت کې امريکايانو ته يو مداري او د دوه مخي سياست درلودونکی سياستمدار معرفي شوی وو، او په کراتو په بين المللي ميډيا کې د مداري او دوه مخي سياست درلودونکی سياستمدار په نوم نومول شوی و.
د افغانستان د اسلامي جمهوريت جمهور رييس محمد اشرف غني د۱۳۹۴ لمريز کال د وري په ۵مه امريکا ته د خپل رسمي سفر په ترڅ کې جمهور ريس بارک اوباما سره په سپينه ماڼۍ کې وکتل.

ketabton.com - The Digital Library

په دغه کتنه کې دواړو لورو د دواړو هېوادونو ترمنځ په بېلابېلو برخو کې د همکاریو د پراختیا، د افغانستان د امنیتي ځواکونو د پیاوړتیا، د تروریزم پرخلاف د ګډې مبارزې، د سیمه ایزو همکاریو، له افغانستان سره د امریکا د اقتصادي مرستو او د سولې د بهیر په باب بحث او خبرې اترې وکړې.

همدا راز په دغه کتنه کې د ستراتیژیکو اوږد مهالو همکاریو د موافقه لیک او د دواړو هېوادونو ترمنځ د امنیتي او دفاعي تړون په چوکاټ کې د ګډو ژمنو په عملي کولو باندې ټینګار وشو.

بیا د افغانستان او امریکا جمهورو رییسانو په یوه ګډ خبري کنفرانس کې ګډون وکړ او د خپلو مذاکرو د نتیجو په باب یې رسنیو ته معلومات ورکړل.

جمهور رییس اوباما جمهور رییس غني او ملګري پلاوي ته یې د ښه راغلاست په ترځ کې وویل: چې جمهور رییس غني او ډاکټر عبدالله عبدالله په خپل هېواد کې په سوله ایز ډول د واک لومړنی لېږد په ډیموکراتیک ډول ترسره کړ او اوس د ملي وحدت حکومت رهبري کوي چې د افغانستان د خلکو د تنوع، ژمنې او کلک هوډ منعکس کوونکي دي.

ده وویل چې: له ۱۳ کلونو وروسته په افغانستان کې د امریکا محاربوي ماموریت په مسوولانه ډول پای ته ورسېد او له دې وروسته د افغانستان امنیتي ځواکونه په خپل هېواد کې د سراسري امنیت د ټینګښت مسوولیت پخپله غاړه لري، دغه ځواکونه د خپل هېواد لپاره قرباني ورکوي او د هرې ورځې په تېرېدو سره لا نور هم غښتلي کیږي.

د امریکا جمهور رییس د ملي وحدت د حکومت له مشرتابه څخه د مننې په ترځ کې وویل چې دغه سفر د دواړو هېوادونو ترمنځ په اړیکو کې د نوي فصل د پرانیستلو لپاره یو فرصت برابر کړ.

ketabton.com - The Digital Library

بارک اوباما له افغانستان سره د امريکا د امنيتي همکاريو پر دوام باندې د ټينګار په ترڅ کې وويل چې موږ هڅه کوو ترڅو د افغانستان امنيتي ځواکونه وروزو، مشورې ورکړو، تمويل او تجهيز يې کړو.
جمهور رييس اوباما څرګنده کړه چې د ۲۰۱۵ ميلادي کال تر پايه پورې به، د امريکا ۹۸۰۰ سرتيري په افغانستان کې پاتې شي.
بارک اوباما وويل چې: موږ د يو ځواکمن افغانستان لپاره خپلې اړيکې لا پياوړې کوو او افغانستان بايد په داسې ځای بدل نه شي چې له هغه ځايه تروريستي بريدونه ترسره شي، ده د افغانستان په مشرۍ د سولې له بهير څخه د ملاتړ په ترڅ کې وويل چې جمهور رييس غني له پاکستان سره سولې ته د رسېدو په موخه کار کړی دی چې دا د سولې د بهير د څارنې لپاره يوه مهمه چاره ده. افغانستان او امريکا موافقه لري چې طالبان بايد خپلې اړيکې له القاعدې سره وشلوي، له تاوتريخوالي لاس واخلي، د افغانستان قوانين ومني او د ښځو د حقونو ملاتړ وکړي.
د امريکا جمهور رييس وويل: چې د افغانستان لومړۍ مېرمن رولا غني به له مېرمن ميشل اوباما سره په ګډه په افغانستان کې د ښځو د حقونو د تامين لپاره هاند او هڅې وکړي.
جمهور رييس اوباما په دې باندې د ټينګار په ترڅ کې چې امريکا له افغانستان څخه خپل ملاتړ ته دوام ورکوي وويل چې په وروستيو کلونوکې د روغتيا او پوهنې او په نورو بېلابېلو برخوکې مهم بدلونونه رامنځته شوي دي او د امريکا حکومت هڅه کوي ترڅو خپلې مرستې د افغانستان د حکومت د لومړيتوبونو له مخې دغه هېواد ته وړاندې کړي، ترڅو له هغو څخه ګټورې نتيجې ترلاسه شي.
وروسته د افغانستان جمهور رييس محمد اشرف غني د خپلو خبرو په ترڅ کې د افغانستان له لوړ پوړي پلاوي څخه د امريکا د حکومت د مشرتابه د مېلمه

ketabton.com - The Digital Library

پالنې او هرکلي او همدا راز له افغانستان سره په بېلابېلو برخوکې د امريکا د متحده ايالاتو له مرستو څخه مننه وکړه.
جمهور رييس غني په افغانستان کې د ښځو د حقونو تامين ته د اشارې په ترڅ کې وويل چې اوس مهال په ښوونځيو او د لوړو زده کړو په بنسټونو کې درې ميليونه نجونې په زده کړو بوختې دي چې دا د افغانستان لپاره يوه ستره لاس ته راوړنه ګڼل کيږي. ده دې ته په اشارې سره چې د افغانستان په کابينه کې په سلو کې شل سلنه ښځې شتون لري وويل، داسې ورځ به هم راشي چې د افغانستان جمهور رييسه به يوه ښځه وي.
ده د هېواد د امنيتي ځواکونو له سرښندنو څخه د قدرداني په ترڅ کې وويل: زه خوښ يم چې دغه ټکی څرګندوم چې له افغانستان څخه د ۱۲۰ زرو نړيوالو ځواکونو په وتلو سره هيڅ ډول امنيتي تشه نه ده رامنځته شوې.
جمهور رييس غني څرګنده کړه چې افغانستان له تروريزم سره د مقابلې توان لري. تروريستان له اسلام څخه استازيتوب نه کوي ځکه چې اسلام هغه دين دی چې حقايقو، تمدن، همکارۍ او نيکو کارونو ته پاملرنه لري.
ده زياته کړه چې تروريزم ازادي بښوونکي تشکلات نه دي، بلکې ورانونکي او وژونکي ډلې دي مونږ بايد له هغوی سره د مبارزې لپاره ګډه ژمنه ولرو.
جمهور رييس د دغې پوښتنې په ځواب کې چې له څه ډول انتظار سره امريکا ته راغلی دی او له کومو هيلو سره بيرته افغانستان ته ځي وويل: زموږ انتظار دا و چې د دواړو هېوادونو ترمنځ اړيکې لا ټينګې او د دوامدارو همکاريو لپاره، يو واضح او عملي ليد لوری رامنځته شي او بايد ووايم چې دغه تغيير رامنځته شوی دی.
جمهور رييس محمد اشرف غني زياته کړه: نن د امريکا دولت افغانستان خپل د باور وړ شريک او اعتبار لرونکی همکار ګڼي او د هغه هېواد لخوا ترسره شوي تعهدات د کتنې وړ دي او د ۲۰۱۷ ميلادي کال لپاره د افغانستان د

ketabton.com - The Digital Library

امنيتي ځواکونو د تمويل وړانديز به بالاخره، څلور اعشاريه يو ميليارد ډالرو ته ورسيږي.

جمهور رييس غني د خپلو خبرو په دوام وويل چې تېره ورځ د دواړو هېوادونو ترمنځ د اقتصادي همکاريو يو نوی چوکاټ جوړ شو چې د امريکا ۸۰۰ ميليونه ډالره مرسته به، د اصلاحاتو د شرايطو له مخې د افغانستان د بودجې له لارې ولګول شي، خو له ټولو مهمه دا چې د امنيتي همکاري په ډول کې انعطاف رامنځته شوی دی او دغه انعطاف زموږ د امنيتي ځواکونو او خلکو د اعتبار سبب کيږي او په عين حال کې سيمې او نړۍ ته دا ثابتوي چې دغه همکاري لنډمهالې او ژر تېريدونکې نه دي، بلکې دوامدارې او د اعتبار وړ دي.

په دغه خبري کنفرانس کې جمهور رييس اوباما د دواړو هېوادونو ترمنځ د ستراتيژيکو همکاريو په اړه د يوې پوښتنې په ځواب کې وويل: موږ غواړو چې افغان امنيتي ځواکونه خپل فعاليتونه د افغانستان د امنيت د ټينګښت لپاره، د خپل هېواد د وسله وال پوځ د اعلی سر قوماندان په رهبرۍ ترسره کړي او زموږ موخه دا ده ترڅو مطمين شو چې د افغانستان د امنيتي ځواکونو يو قوي او هميشنی همکار يو.

د افغانستان او سويلي اسيا په تړاو د امريکا متحده ايالتونو ستراتېژي اعلان: د ډونالډ ټرمپ په مشرۍ د نوې ادارې له رامنځته کېدو وروسته، امريکايي ستراتېژي جوړونکو سره له نيږدې د ولسمشر د کار او هلو ځلو په پايله کې امريکا د افغان جګړې په تړاو روښانه او واضح ستراتېژي اعلان کړه، چې د افغان حکومت له لوري يې هم هرکلی وشو. په دې ستراتيژي کې د افغانستان دوامداره ملاتړ او د شرايطو پر اساس پوځي پرېکړې هغه مهم ټکي وو چې عملاً يې د جګړې په ډګر کې، د افغانستان لويه لاسته راوړنه ثابتوله. دا د ملي وحدت حکومت د فعال بهرني سياست لاسته راوړنه وه چې تر دې وروسته، د

ketabton.com - The Digital Library

ترهګرۍ په منشاء ډېر تمرکز کېده او دې ستراتېژي د جګړې ډګر د افغان ځواکونو په ګټه اړولی و. ددې ستراتېژي تر اعلان وروسته لاندې موضوعات تر پخوا ډېر پیاوړي څرګندېدل:

1. په پاکستان د فشارونو زیاتوالی او د ولسمشر ټرمپ له لوري د ترهګرو د ملاتړي په توګه د پاکستان تورنول

2. د افغان امنیتي ځواکونو اوږد مهاله ملاتړ او تر څنګ یې د هغوی د تجهیز لپاره پراخې هڅې

3. د ترهګرۍ پر ضد مبارزه کې د امریکایي او نړیوالو ځواکونو د مهالوېش نه ټاکل: چې له افغانانو یې اوږد مهاله ملاتړ ثابتاوه

4. د افغان حکومت په مشرۍ د سولې د هڅو ملاتړ

5. په اقتصادي برخه کې له افغان حکومت سره ګډ کار، څو افغانستان پخپلو پښو ودرېږي

6. او د خپلې ستراتېژۍ پراخول، څو په سیمه ییزه کچه افغانستان له روان حالت څخه د خلاصون حل لاره ومومي

اروپا ته سفر

د افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر محمد اشرف غني د ۲۰۱٦ میلادي کال د جولای په ۸ مه په وارسا کې، د ناټو سرمشریزې په حاشیه کې د اروپایي ټولنې د بهرنیو اړیکو له مشرې فدریکا موغیریني سره ولیدل.

په دغه کتنه کې دواړو لوریو د افغان کډوالو د ستونزو د اساسي حل، د اروپایي ټولنې او افغانستان ترمنځ د اقتصادي او سیاسي اړیکو پر ټینګښت وغږېدل.

د اروپایي ټولنې ځانګړې استازې مېرمن فدریکا موغیریني په بېلابېلو برخو کې، د ملي یووالي حکومت کوښښونه او لاسته راوړنې د قدر وړ وبللې.

ketabton.com - The Digital Library

هغې زياته کړه: د امنيت د تامين، د ښځو د حقونو، د اقتصادي او لويو پروژو د تطبيق په برخه کې د ملي يووالي حکومت کوښښونو افغانستان ته د اروپايي ټولنې پام او باور ډېر کړی دی.

اغلې موغريني له افغانستان سره د اقتصادي همکاريو په موخه د بروکسل کنفرانس لپاره د تياريو يادونه وکړه او هيله يې څرګنده کړه چې د افغانستان نړيوال متحدين به، په بروکسل ناسته کې له افغانستان سره د خپلو همکاريو ژمنې تازه کړي.

هغې وويل: په پام کې ده چې د بروکسل ناستې څخه يوه شپه دمخه د افغانستان او سيمې د پرمختګونو او اړوندو موضوعاتو په هکله هر اړخيز بحث وشي.

ولسمشر غني د افغانستان د لاسته راوړنو، په سيمه کې د اقتصادي همکاريو، انکشافي پروژو، پرمختګونو او شته فرصتونو په برخه کې د سيمې د هېوادونو د رول د څرګنتيا لپاره دغه وړ بحث مهم او ګټور وباله.

د اروپايي ټولنې استازې د نړۍ په بېلابېلو هېوادونو کې، د افغان کډوالو ستونزو ته په اشارې وويل د افغان کډوالو ستونزې ته بايد قانوني او دايمي حل لاره ولټول شي.

جمهور رييس غني وويل: که يونان په ډله ييزه توګه افغان کډوال وباسي، نو دا کار به د کډوالو ستونزې نورې هم زياتې کړي، د دې لپاره بايد يو منظم پلان ترتيب او تطبيق شي.

همدارنګه جمهور رييس د اروپايي ټولنې د بهرنيو اړيکو له ځانګړې استازې څخه وغوښتل چې د افغانستان وضعيت ته په پام د افغان کډوالو د ستونزې د حل په برخه کې همکاري وکړي.

د افغان حکومت قوي بهرنی سياست او اړيکو اروپايي ټولنه دې ته قانع کړه چې له افغانستان سره نوره دلچسپی هم وښيي او مرستې وکړي، هماغه وه چې اروپايي ټولنې د افغانستان لپاره درې سترې غونډې جوړې کړې .

ketabton.com - The Digital Library

۱- د افغانستان لپاره د بروکسل غونډه (۲۰۱٦ د اکتبر۵): بروکسل کې له افغانستان سره د مرستندويه هېوادونو او نړيوالو سازمانونو په غونډه کې له افغانستان سره د راتلونکو څلورو کلونو لپاره ټولټال ۱۵ اعشاريه ۲ ميلیارده ډالره مرسته اعلان شوې وه.

غونډې ته د افغان ولسمشر محمد اشرف غني وينا: افغانستان د اقتصادي ودې، فساد سره مبارزې او بشري حقونو برخه کې پرمختګ کړی دی، خو هېواد يې په دې لړ کې د نړيوالې ټولنې رغنده ملاتړ ته اړتيا لري افغانان کولی شي سوله راولي موږ به سوله راولو موږ رغوونکي سياست ته ژمن يو، ويجاړوونکي سياست ته نه!

د غونډې پای کې د نړيوالې پرمختيا برخه کې د اروپايي ټولنې کميشنر نيوين ميميکا، د مرستو دغه کچه د پام وړ وبلله

د مرستو دغه کچه د ۲۰۱۲ کال توکيو کنفرانس له مرستو لږ توپير درلود، په هغه کنفرانس کې هر کال لپاره له افغانستان سره د ۴ ميلیارده ډالرو مرستې ژمنه شوې وه.

له غونډې مخکې داسې تمه کېده چې ښايي د يوه کال لپاره به د درې ميلياردو ډالرو ژمنې وشي، خو د غونډې په پای کې د ډېرو زياتو مرستو ژمنه ورسره وشوه چې دا د ملی وحدت حکومت د قوي ډيپلوماسي، بهرني سياست او د غونډې د ښه مديريت ښکارندوی وه. په دې غونډه کې له افغانستان نه غوښتنه وشوه، چې له فساد سره د مبارزې او اروپا کې د نه منل شويو کډوالو ستنولو برخه کې نور اقدامات وکړي.

د غونډې پر دويمه ورځ ولسمشر محمد اشرف غني وويل: تر راتلونکو درو کلونو پورې به افغانستان کې د اوبو د کنټرول او د بندونو پروژې پلې کړي. وړاندې ولسمشر غني ژمنه کړې وه چې تر راتلونکو پنځو کلونو پورې به

ketabton.com - The Digital Library

افغانستان کې ۲۱ بندونه ورغوي، چې پیل یې د هرات له سلما او د میدان وردګو د چک له بندونو و.

اروپايي ټولنې په دغه غونډه کې له افغانستان سره د ۵ ملیاردو یورو پنځه اعشاریه شپږ ملیارده امریکايي ډالره مرستې اعلان کړې.

د لویو مرستندویانو له ډلې بریتانیا، جرمني او هند هر یوه یو ملیارد ډالره مرسته اعلان کړه.

جاپان د پناه غوښتونکو او په کور دننه د بې ځایه شویو کسانو لپاره د ۵۰۰ میلیونه ډالرو تر څنګ افغانستان کې د پرمختیا لپاره د نورو ۴۰۰ میلیونو ډالرو مرستې ژمنه وکړه. په نورو مرستندویانو کې ترکیې ٦۰۰ میلیونه، پاکستان ۵۰۰ میلیونه، سعودي عربستان ۱۰۰ میلیونه او ډنمارک د ۲٦۰ میلیونو ډالرو مرستې اعلان کړی وې.

دغه راز ناروې ویلي وه: چې له افغانستان سره به د څلورو کلونو مودې کې هر کال د ۷۸ میلیونو ډالرو مرسته کوي.

د غونډې په جریان کې د اروپایې ټولنی د بهرنیو چارو مشري فیدریکا مورګیني وویل: موږ به تر ۲۰۲۰ میلادي کال پورې له افغانستان سره خپل ملاتړ ته دوام ورکړو، اروپايي ټولنه به له افغانستان سره وي.

د ملګرو ملتونو پخواني سرمنشي بان کي مون غونډې ته وینا کې وویل: له ټولو اړخونو غواړم چې افغانانو ته د کار او ښې حکومتولۍ زمینه برابره کړي، بې وزلي له منځه یوسي، په راتلونکې کې یو حساب ورکوونکی حکومت ولري او افغان حکومت هم د خپلو ستونزو هواري او د سولې راتګ په لومړیتوبونو کې راولي، افغان سوله سیمه ییزه همکاري غواړي.

د امریکا د بهرنیو چارو پخوانی وزیر جان کېري غونډې ته وویل: افغانستان ته مې ډېر سفرونه وکړل، د سناتور او د بهرنیو چارو د وزیر په توګه، د ملي یووالي حکومت مشرتابه د افغانانو ډېری ستونزې پخپلو کې سره حل کړي دي

ketabton.com - The Digital Library

زه نن دلته د افغانستان د راتلونکې په اړه ډاډه یم، ځکه چې هر کال د افغانستان او نړیوالو ملګرو او شریکانو ترمنځ همکاري او ملګرتیا پیاوړې کېږي.
افغانستان او اروپايي اتحاديې دغه غونډه کې د (مخکې پرته لار) په نوم یوه هوکړه لاسلیک کړه چې په کې د هغو کډوالو په اړه ویل شوي چې په اروپايي هېوادونو کې يې د پناه غوښتنليکونه رد شوي وو.
بل لور ته د اروپايي شورا مشر ډونلډ ټيسک وويل: اروپايي ټولنه تمه لري افغانستان به د هغو کډوالو په بېرته ستنولو کې ورسره همکاري وکړي چې د سیاسي پناه غوښتنلیکونه يې ناکامه شوي یا نه دي منل شوي.
۲- د افغانستان لپاره د جينوا غونډه(۲۰۱۸ د نومبر٦): جينوا کې د افغانستان د پرمختګ په اړه نړیواله غونډه، د ۲۰۱۸ میلادي کال د نومبر دمیاشتې په ٦مه نیټه پیل شوه چې دوه ورځې يې دوام وکړ، په دغه غونډه کې د افغانستان په ګډون د ٦۰ هېوادونو د بهرنیو چارو وزیران، مرستیالان او د ملګروملتونو په شمول د ۳۰ نړیوالو بنسټونو استازیو برخه لرله.[14]
جنيوا غونډه له بروکسل او وارسا غونډو وروسته د افغانستان لپاره مهمه بلل کېده.
د يادې غونډې لپاره د چمتوالي مسوولیت د افغانستان مالیې، بهرنیو چارو وزارتونو او افغانستان کې د مرستندویه ټولنې یا یونما درلود.
افغان ولسمشر محمد اشرف غني د غونډې څنډه کې د شخصي سکتور په تړاو یوه وینا کې وویل: کرنه مهمه ده په ځانګړي توګه په افغانستان کې، د ثبات لپاره او د کوکنارو د ګواښ د مخنیوي لپاره. خو کرکیله له مارکېټ موندلو پرته شونې نه ده او بریالي کېږي نه، زموږ پاملرنه د مارکېټ جوړولو ته ده او د دې لپاره اجنډا هم لرو.

[14]: سیال، حامد ، د ولسمشر بهرني سیاست او لاسته راوړنې يې، راتلونکي او لیکوال، ټاټوبي نیوز، ۱۳۹۹.

ketabton.com - The Digital Library

د افغانستان موقعيت د راتلونکي لپاره سره زر دی زموږ د نړۍ ښلولو او دا ستراتيژيک موقعيت زموږ په ګټه تماميږي، زموږ پيغام نړيوالو ته د همکارۍ او ملاتړ دی.

موږ ځوانان لرو خو مخې ته مو خنډونه دي، له موږ سره همکاري وکړی چې دا خنډونه له منځه يوسو او فرصتونه رامنځ ته کړو.

ښاغلي غني زياته کړه: موږ اروپا کې د لويو پېروودونکو په شراکت پسې ګرځو کله چې تاسو زموږ توکي رانيسې دا يو تړون رامنځته کوي، او مانا يې دا ده چې ښځې او ځوانان قوت مومي يو په بل پسې داسې سکتورونه دي، له مخابراتو نيولې تر نساجي پورې داسې ساحې شته چې موږ ته د ټولو لپاره د ګټورو اړيکو وړتيا را په برخه کوي.

په دې غونډه کې افغان ولسمشر محمد اشرف غني نړيوالې ټولنې ته د شويو ژمنو په اړه معلومات ورکړل.[15]

د دغې ناستې هدف د نويو ژمنو ترلاسه کول نه، بلکې د هغو مالي مرستو په اړه حساب ورکول ول چې افغان حکومت په ۲۰۱٦ ميلادي کال کې د بروکسل په غونډه کې تر لاسه کړې وې. تر څو د مرسته کوونکو هېوادونو او د مرسته کوونکو سازمانونو استازي غواړي پوه شي د دوي پيسې تر دې دمه د افغانانو ژوند تر کومه بريده بدل کړی.[16]

---

[15]: په بهرني سياست کې د افغان ولسمشر ترسره کړي کارونه، ويکيپيډيا.

[16]: له منځنې اسيا سره د ولسمشر تودې اړيکې، زما ځيرنيزه مقاله، ۱۳/۳/۱۳۹۸.

ketabton.com - The Digital Library

څلورم څپرکی

د هیــواد اقتصادي وضعیت

ولسمشر غني ان د ټاکنیزو کمپاینونو پرمهال ولس ته ویلي وو چې بهرنۍ مرستې او بسپنې د اوږد مهال له پاره زموږ ستونزې نشي حلولی، نو د همدې لپاره یې له ولس سره یوه مهمه ژمنه دا وه چې واک ته له رسېدو وروسته به د افغانستان د کواکه او جنګ ځپلي اقتصاد د ودې لپاره پام وړ او اساسي کارونه کوي.

واک ته له رسېدو وروسته چې نړیوال ځواکونه له افغانستان څخه په وتلو وو، لومړي شپږ میاشتې ولسمشر غني خپل تمرکز په امنیتي وضیعت باندې زیات کړ. د همدې لپاره یې بهرني سفرونه وکړل، د امنیتي او دفاعي ځواکونو د تمویل او تجهیز لپاره یې د نړیوالو ژمنې تازه کړې؛ ځکه د ټولنیزو، انکشافي، اقتصادي او نورو چارو لپاره امنیت تر ټولو مهم و چې د افغانستان د بقا مسله ورپورې مستقیماً تړلې وه.

تر څو چې امنیتي وضعیت د ډاډ وړ نه وي، نو پانګوال او تاجران په افغانستان کې پانګونې او سوداګرۍ ته زړه نه ښه کوي او له دې بغیر اقتصادي وده ستونزمنه او ناشونې ده. د دې ترڅنګ یې د انرژۍ تولید ته هم پام ډېر کړ ، په دې برخه کې یې د کار او پانګونې ګڼ فرصتونه نړیوالو او ملي پانګوالو ته تشریح کړل او هغوی یې په دغو برخو کې پانګونې ته وهڅول. دا مهال د هېواد په داخل کې د ابي، لمریزې او بادي برېښنا د تولید په برخه کې ګڼې پانګې جذب شوي او لا هم د جذب په حال کې دي، ځکه ولسمشر برېښنا،

ketabton.com - The Digital Library

زیربنا بولي او په هېواد کې د صنعت او اقتصادي ودې لپاره برېښنا د امنیت هومره اړینه او مهمه ده.

ولسمشر غني د همدې لپاره ټرانزیټي او هوایي دهلېزونو ته هم پام ډېر کړ، چې دا مهال افغانستان له ګڼو هېوادونو سره هوایي دهلېزونه لري، وروستی یې له چین سره پرانیست او د دغه دهلېز له لارې یې د افغانستان جلغوزي چین ته صادر کړل. ښاغلي غني د پکتیکا، پکتیا او خوست ولایتونو خلکو ته وویل: چې د دغو ولایتونو جلغوزیو ته به خاصه پاملرنه کېږي او ستاسو مسوولیت دا دی چې د جلغوزیو له ونو څخه ساتنه وکړئ. همدارنګه د هوایي دهلېزونو له لارې به شاوخوا یو میلون ټنه افغاني توکي صادرېږي، چې تر دې دمه ۵۰۰ ټنه جلغوزي چین ته صادر شوي دي، دا د افغانستان په تاریخ کې لومړی ځل دی چې نړۍ ته یې هوایي دهلېز لاره پرانیستله.

همدا شان غني د لاجوردو لاره چې پخوا به یې ورته د ورېښمو لاره ویله؛ په هرات ولایت کې پرانیسته په دې سره یې یو تاریخي موقعیت بیا راژوندی کړ. اوس افغان تجاران کولی شي چې په اسانۍ سره خپل مالونه اروپایي هېوادونو ته صادر کړي او افغان حکومت په دې باور وه چې له دې لارې به، افغان محصولاتو ته بازارونه پرانیستل شي او سوداګري به ورسره اسانه شي.

ولسمشر غني په دې کارونو سره داخلي عواید زیات کړل، د افغانستان په لوېدلي اقتصاد کې یې یو ځل بیا تحرک ایجاد کړ او باوري وه چې په دې برخه کې به نور ډېر داسې پرمختګونه وشي چې د هېواد او خلکو د ژوند اوسنی وضعیت ورسره مثبت بدلون ومومي. ولسمشر غني له دې سره د افغانانو زړونه یو ځل بیا لاسته راوړل او کړې ژمنې یې عملي کړې.

ketabton.com - The Digital Library

اقتصادي وده

له ۲۰۰۱ کال راهیسې تر ۲۰۱۲ کال پورې د افغانستان کلنۍ اوسط اقتصادي وده ۹ سلنه وه. په دغه ټول پړاو کې تر ټولو ښه کال ۲۰۰۹ کال و، چې اقتصادي وده په کې ۲۱ سلنه وه. خو له ۲۰۰۹ کال وروسته، اقتصادي وده په کمېدو شوه. په ۲۰۱۰ کال کې ۸,۴ سلنه، په ۲۰۱۱ کال کې ٦,۱ سلنه، په ۲۰۱۲ کال کې ۱۴,۴ سلنه، په ۲۰۱۳ کال کې ۱,۹ سلنه ،په ۲۰۱۴ کال کې بیا ۲ سلنه ،په ۲۰۱۵ کال کې ۲,۴ سلنه ،په ۲۰۱٦ کال کې ۲,۸ سلنه، په ۲۰۱۷کال کې ۳,۲ سلنه او په ۲۰۱۸کال کې ۳,۵ سلنه شوه.په ۲۰۱۴ میلادی کال کې ملي بودیجه ٪۷۱ په بهرنیو مرستو تکیه وه او ۲۰۱۸ میلادي کال کې ٪۵۱ وه همداراز ۲۰۲۴ میلادي کاله پورې به د افغانستان د ٪۹ اقتصادي ودې او ۲۵ بیلونه ډالر GDP په جوړولو سره ملي بودیجه په خپله پوره کړي.حکومت ۲۰۱۸ میلادي کال کې په بیسارې توګه زیاته ٪۹۱ انکشافي بودجه لګولې.

د افغانۍ ارزښت

د ملي وحدت حکومت په دوره کې د افغانۍ ارزښت ولې ورځ تر بلې کمېده، عمده لاملونه یې په لاندې ډول کېدلی شي.

پخوا هم د افغانۍ ارزښت د افغانستان د اقتصاد له کبله لوړ نه و، بلکې د افغانۍ ارزښت ډېری مهال مصنوعي بڼه درلودلې او افغانۍ به ډېری مهال پر ډالرو متکي وه.

سیاسي او امنیتي بې ثباتي او کړکېچن حالت: په مارکېټ کې د افغانۍ تقاضا کمېدل له دې وړاندې ډېرو افغانانو له بهرنیانو سره کارونه کول او په بدل کې به یې تنخواوې په ډالرو کې ترلاسه کولې، دوي به دغه ډالر مارکېټ ته عرضه کول او له مارکېټ څخه به یې افغانۍ ترلاسه کولې؛ دې پروسې چې د افغانۍ

ketabton.com - The Digital Library

تقاضا په کې شامله وه او ترځنګ به يې افغان حکومت هم د افغانۍ د نرخ لوړولو په موخه کله کله مارکېټ ته ډالر عرضه کول، نو دې به بيا په مارکېټ کې د افغانۍ تقاضا ډېروله او د افغانۍ ارزښت به يې لوړاوه، دا چې ډېرې انجيوګانې يا تړل شوې او يا يې کارونه کم شوي وو، نو ورسره په مارکېټ کې د افغانۍ تقاضا راکمه شوې وه.
په نړېوال مارکېټ کې د ډالر نرخ لوړېدل او هېواد ته د بهرنيو مرستو کمېدل يې بل لامل وه.

بې کاري

که څه هم په افغانستان کې د بې‌کارۍ په اړه کره او دقيق ارقام نه وو، خو په افغانستان کې تقريباً ۱۳ مليونه خلک بې‌کاره او يا په کم مزد کار کاوه، چې د بې‌کارانو شمېره ورځ تر بلې زياتيده.
په موقتي توګه د بې‌کارۍ د ختمولو لپاره اړينه وه، چې زراعت ته پاملرنه وشي، ځکه د افغانستان ډېری خلک له زراعت سره تړل شوي دي، د دې ترځنګ د افغانستان د معادنو سکتور هم ډېرې ورتياوې لري او په کارموندنه کې مهم رول لوبولی چې په ورستيو کې د بيکارۍ کچه يو څه راکمه شوه چې علت يې د ملي وحدت حکومت لخوا د کرنې پرمختګ، د سيميزو لويو پروژو افتتاح او د کانونو ښه مديريت و.

صادرات او واردات

د افغانستان اقتصادي بنسټ د صادراتو له لارې پياوړی کيدی شي، صادرات کولی شي چې هېواد د اقتصادي بحران نه وباسي کلونه وړاندې دخلق ډموکراتيک حکومت په وخت کې دافغانستان د صادراتو او وارداتو ګراف

ketabton.com - The Digital Library

موازي روان و او هم د صادراتو لپاره حکومت جدي او بنيادي کارونه کړي وو، دبيلګې په توګه په منطقه کې منظم رقابت او دخپلو توکو لپاره يو خاص او ځانګړی نوم د صادراتي توکو، د ساتنې لپاره پرمختللي وسايل او ځايونه جوړشوي وو، د خلقيانو او له دې نه وړاندې حکومتونه په دې وتوانيدل چې دافغانستان دصادراتو لپاره بنيادي او اساسي کارونه ترسره کړي او هم د خپلو کورني توليدي توکو لپاره ښه بازارونه پيدا کړي.

په ټوله نړۍ کې هر حکومت او نظام غواړي چې اقتصادي بنسټ دصادراتو له لارې پياوړی کړي، هر هېواد دخپلو توکو او دکورني توليداتو لپاره منظمه بازارموندنه کوي او هم له نورو هېوادنو سره رقابت کوي، کله چې يو هېواد صادرات ولري، نو په هغه هېواد کې دکار زمينه ډيره وي، عام وګړو ته دکار زمينې د برابريدو ترڅنګ د هېواد د پيسو سياست هم ثبات لري او پيسه خپل ارزښت او مقام دټولې نړۍ د پيسو سره ځان برابر ګڼلی شي.

ولسمشر د صادراتو ملي ستراټژي جوړه او توشيح کړه، افغانستان د ګاونډيو هېوادونو له اقتصادي انحصاره خلاص شو،۲۰۱۵ ميلادي کال کې صادرات ۵۱۴ ميليونه ډالره وه، ۲۰۱۸ ميلادي کال کې ۸۸۳ ميليونه ډالر او په ۲۰۱۹ کې ۱ ميليارد ډالرو ته لوړ شول، د ۲۰۱۴ په پرتله د هېواد صادرات٪۴۵ زيات شول، له مرکزي اسيا هېوادونو سره واردات ٪۹٦ زيات شول، د توليداتو د قاچاق مخنيوی وشو چې د هېواد غالۍ، زعفران، جلغوزي او ميوې نړۍ ته اوس د افغانستان په نوم صادريږي.

هوايي دهليزونه

د ملي يووالي حکومت د هلو ځلو په پايله کې د افغانستان او هندوستان، قزاقستان، عربي متحده اماراتو، سعودي عربستان، ترکيې، قزاقستان او اروپايې

ketabton.com - The Digital Library

هېوادونو ترمنځ هوايي دهلیزونه جوړ شول، د هوايي دهلیزونو دکار په پیل سره افغانستان د ۲۰ میلیونه ډالرو په ارزښت صادرات درلودل، چې د صادر شویو محصولاتو ډېرې برخه یې کرنیز توکي ول، دغه دهلیزونه د هېواد د تولیداتو د صادرولو په برخه کې رغنده او اغېزمن رول لري، طبي بوټي، وچې او تازه مېوې، وطني غالۍ او د هېواد یو شمېر نور تولیدات د هغو محصولاتو له ډلې څخه وه چې له افغانستان څخه د هوايي دهلیزونو له لارې صادرشول. له دغو دهلیزونو څخه ډېرې صادرکېدونکي توکي کرنیز توکي ول. له دې څخه هدف د هېواد د وطني محصولات ورپېژندنه نورو هېوادونو ته، د محصولاتو د ارزښت د زیاتولو سبب او د تولید کوونکو د اقتصادي ودې سبب هم شو.

د صنایعو او سوداګرۍ وزارت په یو راپور کې وویل چې د افغانستان په صادراتو کې ۳۲ فیصده زیاتوالی راغلی چې عمده دلیل یې، د هوايي دهلیزونو جوړېدل وو. کله چې نن د هند په سترو بازارونو کې د افغانستان زراعتي محصولات پیدا کېږي، دا ددې ښکارندوی دی چې د افغانستان حکومت له خصوصي سکتور څخه ملاتړ کړی.

هوايي دهلیزونو د افغانستان په صادراتو ډېره اغیزه وکړه چې په کال کې د دغه هېواد د صادراتو کچه یو میلیارد ډالرو ته رسېده.

خصوصي سکتور او له کورنیو تولیداتو ملاتړ

د عامه یا دولتي سکتورونو په څنګ کې خصوصي سکتور او د هغه فعالیت ډېر مهم دی، د تولیداتو په برخه کې د دولت سره په څنګ کې د کار قوې لپاره کار برابرول او ځینې نورو مهمو برخو کې د خصوصي سکتور ارزښت، د خصوصي سکتور تقویه کول او ورسره د اړیکو نیږدې ساتل او سهولتونه ایجادول په هېواد کې د اقتصادي ودې او پرمختګ د عواملو څخه دي.

ketabton.com - The Digital Library

حکومت هم د خصوصي سکتور دا ارزښت درک کړی وو، نو ځکه د خصوصي سکتور او د عامه خصوصي ګډون تطبیق په ۵ کلونو کې د حکومت له نورو لومړیتوبونو او اقتصادي پروګرامونو څخه ګڼل کېده، د شهید سردار محمد داود خان د واکمنۍ څخه وروسته هېڅ حکومت په دې نه و توانیدلی چې د خصوصي سکتور سره نیږدې روابط ولري، دا لومړی ځل و چې د ملي وحدت حکومت د خصوصي سکتور سره دومره نیږدې اړیکې جوړې کړې، د خصوصي سکتور د وضعیت د ښه کېدو په برخه کې ډیرې هڅې وشوې او ښې لاسته راوړنې یې هم لرلي.

- د تولیدي فابریکو پر خامو توکو د تعرفې کمولو په موخه له کورنیو تولیداتو د حمایوي تعرفې د طرزالعمل د طرحې تصویب.
- د اقتصاد عالې شورا له لوري د عامه او خصوصي مشارکت چوکاټ جوړولو طرحې تایید
- د عامه او خصوصي مشارکت قانون توشیح او تنفیذ
- په تدارکاتو کې کورنیو تولیداتو ته ۲۵ سلنه ترجیح ورکو.
- په کابینې کې د سوداګریزو شاخصونو پلان منل
- له پانګونې د ملاتړ قانون تصویب
- د کورنیو صنایعو د ساتنې قانون تصویب

داپورته موارد هغه څه وچې د ولسمشر په لومړیو ۵ کلونو کې د صنعت د ودې لامل وګرځېدل.

د خصوصي سکتور وده

د خان سټیل او میهن سټیل د اوسپنې ویلې کولو فابریکې پرانستل شوې، د اوسپنې په صنعت کې ۴۰۰ میلیونه ډالره پانګونه وشوه،۱۲ زره تنو ته د کار

ketabton.com - The Digital Library

کولو زمینه برابره شوه چې د هېواد ۷۰ سلنه اړتیا یې پوره کړې ده، د الکوزي د غیرالکولي مشروباتو فابریکه او د بزرگ افشان د جلغوزیو د پروسس او بسته بندي فابریکې پرانیستل شوې، د ملي اردو د خوراکې توکو لویه برخه اوس له داخلي تولیداتو برابریږي.

همدارنگه د نړیوال بانک د ۲۰۱۸ په نوملړ کې د سوداگري د اصلاحاتو په برخه کې افغانستان لومړی ځای خپل کړ.

د نړیوالو مرستو جلب

تر اوسه لا افغانستان په اقتصادي برخه کې تردې حده نه دي رسیدلی چې خپله ټوله بودیجه او مصارف له کورنیو عایداتي سرچینو څخه تمویل او پوره کړي، ددې کورنیو عایداتي سرچینو د لگښتونو او بودیجې په برابرولو کې محدودیت، حکومت مجبوره کړی چې له بیلابیلو نړیوالو سرچینو په خاصه توگه له هغه هېوادونو څخه چې په اقتصادي لحاظه په ځان بسیا او پرمختللي دي مرستې ترلاسه کړي.

د افغانستان د ۱۳۹۸ کال بودیجه ۴۹ سلنه له خپلې کورنۍ عایداتي سرچینو څخه او ۵۱ سلنه چې نیمایي بودیجه کیږي، لا هم له نړیوالو مرستو برابره شوه.

د بهرنیو مرستو د ترلاسه کولو په برخه کې اړین اقدامات او د مناسبو پالیسیو تدوین لکه مالي او اداري اصلاحات او مناسب بهرنی سیاست ددې لامل شو چې ملي وحدت حکومت وکولی شوای چې د نړیوالې ټولنې پراخ مالي ملاتړ جذب کړي.

حکومت د خپلو هڅو کوښښونو په لړ کې چې له نړیوالو مرستې جلب کړي، د وارسا او بروکسل په کنفرانسونو کې وتوانېدل چې د نړیوالې ټولنې۳ میلیارده

ketabton.com - The Digital Library

مالي مرسته ترلاسه کړي، همدارنګه په بروکسل کې تر ۲۰۲۰ م کال پورې د کال ۵ میلیارده ډالر او په بروکسل کنفرانس کې تر ۲۰۲۰ م کال پورې د ۱۵،۲۵۴ میلیارده ډالرو د ورکړې ژمنې وشوې.

کرنه او مالداري

کرنه د افغانستان د اقتصاد مهمه منبع ده، ولسمشر غني د کمپاين پر مهال او له کمپاين وروسته د کرنې په برخه کې د بزګرانو سره زياتې وعدې وکړې چې تر ډېره يې عملي هم کړې، دوديزه کرنه يې په عصري کرنه بدله بزګرانو ته يې اصلاح شوي تخمونه کرنيز ماشينونه او درمل توزيع کړل چې په دې سره کرنيز حاصلات هم زيات شول، ولسمشر غني د کرنيزو حاصلاتو د مارکېټ پيداکولو لپاره د هېواد دننه او بهر زياتې هڅې وکړې چې تر ډېره بريده بريالی هم و. د مثال په ډول: ټولو وزارتونو او دولتي اداراتو ته يې امر وکړ چې د خپل هېواد د کرنيزو توليداتو څخه استفاده وکړي ،د سيمې او نړۍ په کچه يې زعفرانو، جلغوزيو، پيستې، بادامو، مميزو او داسې نورو وچو او تازه ميوو ته مارکېټ جوړ او په نړيواله کچه يې مشهور کړل.
کرنه هم د ناخالصو کورنيو توليداتو يوه مهمه برخه جوړوي، خو بدبختانه چې د اوربشتونو کموالی او په تېرو دروو کلونو کې د طبيعې افتونو له وجې د کرنيزو محصولاتو کچه شاوخوا ۱۴،۲ سلنه راکمه شوه او دې د هېواد پر اقتصادي وضعيت سخت منفي تاثير وکړ.
کرنه پر نورو اقتصادي اړخونو سخت تاثير لري، ځکه له نورو اقتصادي اړخونو سره قوي اړيکې لري، په دې خاطر چې ۹۰ سلنه توليدي صنايع په کرنيزو محصولاتو پورې تړلې دي، نو که چېرې کرنيز توليدات او کرنيزې ځمکې ډېرې شي، په هغه اندازه به اقتصادي وده ډېره او چټکه شي او تر څنګ به يې ډير کاري فرصتونه هم ورسره رامنځته شي.

ketabton.com - The Digital Library

له ۱۳۹۴ تر ۱۳۹٦ پورې د کرنې او مالدارۍ په سکتور کې ۲،۲۵ میلیونو کسانو ته کاري فرصتونه پیداشوي وو، د کرنې وزارت د شمیرو له مخې دا مهال د بازار د اړتیا څه باندې۲۲ سلنه له کورنیو کرنیزو محصولاتو تامنېږي.

په ۱۳۹۵ کال کې د تازه میوو صادرات ٦۹،۴ میلیونه ډالر او د وچې میوو د ۱۸۲،۴ میلیونه ډالرو په اندازه و، په ۱۳۹٦ کال کې دا شمېرې په ترتیب ۱۳۹،۵ او ۲۷۳،۴ میلیونه ډالرو ته لوړې شوې.

د ۱۳۹۷ کال د وچکالیو له امله دا شمېره بېرته راټیټه شوه، خو له دې سره سره چې د غلو دانو په برخه کې د اورښتونو د کموالي له امله د کرنې سکتور منفي وده درلوده، خو ځینو برخو یې صعودي وده هم لرله.

د زعفرانو او جلغوزیو تولید او سوداگري: زعفران او جلغوزي د افغانستان په اقتصادي سیاست کې کلیدي کرنیز محصولات گڼل کیږي، چې کولی شي ثابت اقتصادي او کاري بوختیا رامنځته کړي له همدې امله ددغه محصولاتو د ودې لپاره زیات کار شوی دی.

اوبه

اوبه د ولسمشر غني د کمپاین شعار او دده د دورې ډېر گرم عنوان و چې ولسمشر به پرې ټینگار کاوه، او اوبه یې د افغانستان عزت وگڼلې او بهرنیو هېوادونو ته هغه اوبه چې د نړیوالو قوانینو او معاهداتو له نظره هغه د همسایه هېوادونو نه کیدلې راوگرځولې او لوی لوی بندونه یې پرې جوړ کړل لکه د فراه بخش اباد، د نیمروز کمال خان او داسې نور چې دا لړۍ تر اوسه ادامه لري.

ketabton.com - The Digital Library

د ۲۰۲۰ میلادي کال تر لومړیو پورې د بریښنا بندونه او د اوبو مدیریت

۲۰۱۴ کې د هرات سلما بند او د دایکندي سوختک بند بشپړ او پرانیستل شو.

د پنځو بندونو جوړول عملاً تر کار لاندې و: د بدخشان د شورابک، د کونړ ماڼوګي، د کابل شاه او عروس، د هرات پاشدان، د نیمروز کمال خان او د پکتیا مچلغو بند.

د ۷ بندونو ډیزاین تر کار لاندې و: ننګرهار کامې بند، لغمان ګمبیري بند، د کندهار دهلې بند، فراه بخش اباد بند، فاریاب دهنه دره بند، بلخ تنګي شادیان بند سمنګان ای کیلي بند.

د ٦ بندونو سروې تر کار لاندې وه: د هلمند کجکي بند دویم فاز، فاریاب المار بند، سرپل شورابه بند، سمنګان شاه عبدالله بند،کندز خان اباد بند.

د ۲ بندونو تخنیکي مطالعه تر کار لاندې وه:د کابل شاه توت بند او د بغلان بند.

د ولسمشر په لومړیو پنځو کلنو کې د اوبو ویش: د سلګونو نویو کانالونو، سربندونو، د اوبو ذخیرو، شبکو، پلونو او استنادي دیوالونو جوړول په کې شامل وه.په ۳۴ ولایتونو کې د سربندونو او د اوبو د کانالونو ۵۳۷ پروژې شبکې جوړې شوې چې ٦٦۰ زره کسان ترې برخمن شول. د کانال جوړونې ۲۸۵ نوي شبکې تر کار لاندې وې چې د ۱۲۲ زره هکتاره ځمکې خړوبولو ظرفیت لري. په ۳۴ ولایتونو کې د اوبوونې ۳۰۰ نورې شبکې په ۲۰۱۹ کال کې ګټې اخیستنې ته وسپارل شوې او ۵۰۰ زره کسان ترې ګټه اخلي. وروستیو کې په شمال کې د هېواد تر ټولو غټ کانال(خوشتیپې کانال)جوړولو قرارداد لاسلیک شو چې د ۵۰۰ زره هکتاره ځمکې خړوبولو ظرفیت لري.

ketabton.com - The Digital Library

ترانزیټ

د ترانزیټي لارو د متنوع کولو په برخه کې د ملي یووالي حکومت د بل هر څه په پرتله، تر ټولو زیاتې لاسته راوړنې درلودې. په ۱۳۹۵ کال کې د افغانستان، ایران او هند ترمنځ د چابهار د ترانزیټي او سوداګرۍ تړون لاسلیک شو چې له مخې به یې افغانستان له نړۍ او هند له افغانستان او منځنۍ اسیا سره سوداګري د ایران د چابهار له لارې ترسره کوي د افغانستان، ترکمنستان، ازربایجان،جورجیا او ترکیې ترمنځ د لاجوردو لارې د تړون متن نهایي شو، د افغانستان او ترکمنستان ترمنځ د ریل کرښې جوړول پیل شول، د افغانستان د هرات او د ایران د خواف ترمنځ د ریل کرښې جوړولو عملي چارې پیل شوې، د افغانستان او چین ترمنځ د ریل له لارې سوداګري پیل شوه. د (CAREC) پروژې طرحه چې په واسطه یې د پاکستان ګوادر بندر وسلول له ازبکستان سره د افغانستان له لوري چې په دې سره به افغانستان نړیوالو اوبو سره وصل شي.

خو بیا هم په دغه برخه کې په رسمی توګه د لاجوردو لارې تړون نه لاسلیکېدل، د افغانستان او چین ترمنځ د ریل له لارې د سوداګرۍ په لاره کې له ازبکستان سره د ترانزیټ تړون نه شتون او په پای کې له دغه لارې له چین سره سوداګري تم کېدل هغه څه و، چې په دغه برخه کې نیمګړتیا بلل کېده.[17]

د چابهار بندر له لارې د هند سره سوداګري پیلول، د حیرتان بندر د ریل پټلۍ په واسطه د مرکزي اسیا هېوادونو سره نښلول، د هرات د تورغونډۍ او د فاریاب د اقینې بندرونه د ریل پټلۍ په واسطه د لاجوردو له لارې

---

[17]: 1397/8/7 د ولسمشر غني پنځه کلن حکومت اقتصادي لاسته راوړنې، د BBC جوړ شوي راپور.

ketabton.com - The Digital Library

ترکمنستان، ترکیې او اروپا سره نښلول، چین سره د ریل پټلۍ په واسطه د وربښمو لارې سره یو ځای کېدل، د نوي رادار سیسټم په فعالیدو سره د هېواد فضا څخه د تیریدونکو الوتکو فیس له ۳۰۰ دالرو څخه ۷۰۰ دالرو ته لوړیدل.[18]

د اسیا په څلور لارې د افغانستان بدلول

د اسیا په څلور لارې د افغانستان د بدلیدو لپاره د ملي یووالي حکومت پر مهال ولسمشر غني وتوانید چې د یو شمېر ملي سیمه‌ییزو او نړیوالو انکشافي او اقتصادي پروژو عملي کارونه پیل کړي.

کاسا زر پروژه

دا پروژه د مرکزي اسیا (قرغزستان،تاجکستان)څخه سویلي اسیا(افغانستان،او پاکستان)ته د بریښنا د لیږد پروژه ده چې ټول مقدار یې ۱۳۰۰ میګاواټه ده ۳۰۰ میګاواټه افغانستان او ۱۰۰۰ میګاواټه پاکستان ته لیږدول کیږي، اټکل شوی وه چې له دې پروژې څخه به ۱۰۰۰۰۰ تنو ته په غیر مستقیم ډول کار پیداشي او افغانستان به هر کال له ۸۸ څخه تر ۱۷۵ میلونو ډالرو خالص عواید ترلاسه کړي.

لکه څرنګه چې اټکل شوې وه، د کاسا زر پروژه کې به د پاکستان، افغانستان، تاجکستان او قرغېزستان هېوادونه وتوانیږي چې د سیمې په کچه د برېښنا د سوداګرۍ مارکېټ برابر کړي، کاسا زر پروژه به د افغانستان له لارې پاکستان هېواد ته ۱۰۰۰ میګاواټه برېښنا ولېږدوي، په دې پروژې سره به د سیمې څلور هیوادونه د خپلمنځي ګډو ګټو په اساس سره وتړل شي.

---

[18]: د ملي وحدت حکومت اقتصادي پالیسې، ۱۳۹۲ ، نن ټکي اسیا.

ketabton.com - The Digital Library

دا پروژه کولی شي په سیمه او نړۍ کې د افغانستان نړیوال حیثیت او باور زیات کړي، یاده پروژه به د مرکزي اسیا له قرغیزستان او تاجکستان هېوادونو څخه چې د برېښنا د تولید خورا ډېر امکانات په واک کې لري او د اوړي په موسم کې ورته چندان اړتیا نه لیدل کیږي، د سوېلي اسیا پاکستان او افغانستان په هېوادونو وپلوري.

د کاسا زر پروژې اټکلیز لګښت ۱,۲ ملیارده امریکایي ډالره اټکل شوي. اټکلیز اوږدوالی یې ۷۶۵ کیلومتره دي، ۵۶۲ کیلومتره یې د افغانستان په خاوره کې تېریږي. د یادې پروژې په چوکاټ کې به په پلخمري ښار کې د ۳۰۰ میګاواټه برېښنا بک ټو بک سټیشن ورغول شي په رغولو سره به یې افغانستان وکولی شي له تاجکستان څخه د هغه شته ۲۲۰ کیلو ولټه لین له لارې برېښنا وپیري چې له تاجکستان څخه هېواد ته راغلي.

د کاسا زر پروژې تدارکاتي کارونه په ۲۰۱۷ میلادي کال د اکتوبر په میاشت کې بشپړ شول. او د ۲۰۱۸ میلادي کال په پیل کې یې د افغانستان د برخې رغنیزې چارې پیل شوې.

د برېښنا د لېږد دا ستره ملي پروژه کولی شي په سیمه کې د اقتصادي پرمختګ، سیاسي ټیکاو او د افغانستان لپاره د نړیوال باور زمینه برابره کړي. پاکستان چې د ګرمۍ په موسم او افغانستان د ژمي په موسم کې د برېښنا له کموالي سره لاس ګریوان وي، له دې لارې به وکولی شي خپله د اړتیا وړ برېښنا ترلاسه کړي.

د دې پروژې په پلي کېدو سره به په سیمه او څلورو هېوادونو کې د غربت مخه ونیول شي. د پلي کېدو په جریان او وروسته له هغه به د زرګونو دندو د پیداکېدو لامل شي، د سیمې اقتصادي چارې به ورځ تر بلې مخ په ښه کېدو شي او غربت به له منځه یوسي.

ketabton.com - The Digital Library

په افغانستان کې به ياده پروژه له ۷۰۰ کليو،۲۳ ولسواليو او (۷) اوو ولايتونو له لارې تېره شي، ياده پروژه به ۱۵۲۰۰۰ کورنۍ چې د دې پروژې په ۲/۲ کيلومترۍ کې موقعيت لري، متاثره کورنيو ته به د همدې پروژې پرمټ د ټولنې د ملاتړ د پروګرام ترنامه لاندې، د (۴۰) څلويښت ميليونه ډالرو په لګښت د کليو او پراختيا وزارت له لوري د خلکو له غوښتنې سره سم ټولګټې پروژې پلې شي، ترڅو هغه سيمې او کورنۍ چې د دې پروژې له پلي کېدو څخه اغېزمنې کيږي ورڅخه ګټه واخلي.

د دې پروژې د (ټولنې د ملاتړ پروګرام) مسوليت د کليو او پراختيا وزارت پرغاړه لري او ياد پروګرام په فعاليت پيل کړی ده، دا پروګرام به د ملي پيوستون په څېر په هغو کليو او بانډو کې پلي کيږي چې د دې پروژې له پلي کېدو څخه اغېزمن کيږي، د دې پروګرام په چوکاټ کې په پام کې ده چې پلونه، پلچکونه، لارې، د اوبو واړه بندونه، استنادي ديوالونه او د برېښنا وړې پروژې په سيمه کې پلې شي. د (ټولنې د ملاتړ پروګرام) د هغې ارزونې په پايله کې چمتو او پلې کيږي چې د کاسا زر پروژې په اړه يې د نړيوالو مشورتي کمپنيو پرمټ معلومات راټول او دا يې غوره ګڼلې چې بايد د دې پروژې ترڅنګ د سيمې خلکو ته هم د دې پروژې د پلي کېدو ترڅنګ کار وشي.

په ياده پروژه کې به تر ډېره بريده هڅه وشي ترڅو هغو کليو او بانډو ته چې دا پروژه ترې تېريږي ٪۵۰ سلنه د برېښنا د توليد وړې پروژې پلې شي ، د پروژې تر پوښښ لاندې ٪۷۰ سلنه کورنۍ به له ټولنيزو اقتصادي پروژو څخه برخمنې شي.

په يادو سيمو کې به تر ډېره بريده مسلکي او غير مسلکي کارکوونکي له هماغو سيمو څخه پر دندو وګومارل شي تر څو خلکو ته کاري زمينه برابره شي او د دوي د اقتصادي پراختيا په برخه کې به يو کوچنی ګام واخيستل شي، د دې

ketabton.com - The Digital Library

پروژې له اوږدمهاله ګټو څخه په لاسته راتلو سره به په یادو سیمو کې هغه صنعتي او زارعتي شرکتونه چې په اوس وخت کې د برېښنا له نشتون سره مخ دي او خپل کارونه په ډېرو ستونزو او لګښت سره ترسره کوي، له برېښنا څخه برخمن شي.

د یادولو ده چې د (ټولنې د ملاتړ پروګرام) یوازې په هغو سیمو کې پلي کیږي چې په کومو سیمو کې د کاسا زر پروژه پلې کیږي دا پروګرام لکه څنګه چې مخکې هم یادونه یې وشوه، د کلیو بیارغونې او پراختیا وزارت به یاد پروګرام د ولسی تړون (میثاق شهروندي) ترڅنګ پلې کوي.

د یادې پروژې په پلي کېدو سره به په سیمه کې سیمه ییزو وګړو ته په زیات شمېر کاري اوږدمهاله او لنډ مهاله کارونه پیدا شي، هغه پیسې چې د دې پروژې څخه په کلني ډول ترلاسه کیږي شاوخوا ۲ میلیونه ډالره به یې د همدې سیمې د بنسټیزو اقتصادي پروژو په پلي کولو ولګول شي.

دا چې له کاسا زر پروژې څخه په کلني انډول له ۴۵ څخه تر ۵۰ میلیونه ډالرو پورې ګټه ترلاسه کیږي که چېرې د برېښنا لېږد له ٦ میاشتو زیات شي کولی شي دا کلنی د لېږد حق تر ۱۰۰ میلیونو ډالرو پورې ورسیږي.

د ۱۳۹۵ کال د چنګاښ د میاشتې په ۱۵مه ولسمشر محمد اشرف غني په تاجکستان هېواد کې د کاسا زر پروژې د غړو هېوادونو په ګډه ناسته کې ګډون وکړ نوموړي هلته وویل چې افغانستان غواړي د کاسا زر پروژې له لارې له ۱۵۰۰۰ څخه تر ۱٦۰۰۰ میګاواټه برېښنا د مرکزي اسیا له هېوادونو څخه د سوېلي اسیا هېوادونو ته ولېږدوي چې دا به د هېواد کلنی عاید د ګمرکاتو په کچه برابر کړي.

ketabton.com - The Digital Library

د ټاپي پروژه

ترکمنستان، افغانستان، پاکستان او هندوستان ترمنځ د ټاپي په نوم د پروژې په اړه په لومړي ځل ۲۵ کاله وړاندې فکر اونظر رامنځ ته شوی و، خو د ځينو تخنيکي، سياسي او امنيتي ستونزو له امله د غازو د نل ليکې په دې پروژې د عملي کار پرانيستلو لړۍ وځنډېده. خو بلاخره د پروژې تړون په ۲۰۱۵ م کال کې لاسليک شو، د پروژې د پيل نېټه ۲۰۱٦م او د پای کال يې ۲۰۲۰ وټاکل شو. د ټاپي په دې پروژې شاخوا ۱۰ ميلياردە امريکايي ډالره لګښت اټکل شوی وه چې په څلورو کلونو کې به بشپړيږي. او ټاکل شوې وه چې دا نل ليکه به د ۲۰۱۹ کال په پای کې د غازو لېږد ته چمتو شي.

دا پايپ لاين يا نل ليکه ۱۸ سوه کيلومتره اوږدوالی لري، له ترکمنستان نه د افغانستان د هرات او کندهار له لارې او بيا د پاکستان د کوټې او ملتان څخه هندي پنجاب ته غځول کېږي.

دغه نل ليکه به يو کال کې د ۳۳ ميلياره کيوبک متره غازو د انتقال وړتيا لري. که د سيمې په کچه اقتصادي ګټې شريکې شي د سياسي ناندريو په لرې کولو کې هم مرسته کولی شي.

د افغانستان لپاره د ټاپي اقتصادي ګټې

مستقيمې ګټې: هر کال به پاکستان افغانستان ته د ټرانزيت په برخه کې سلګونه ميليونه ډالره ورکوي، افغانستان به هر کال د صفر اعشاريه ٦ ميلياردە متر مکعب غازو څخه برخمن کېږي او په هغو سيمو کې چې دغه نل ليکه تيريږي خلکو ته د کار زمينه برابره وي.

غيرمستقيمې ګټې: دا پروژه د ترکمنستان ، افغانستان، پاکستان او هندوستان د مشرانو لخوا پرانېستل شوه. له هغو سيمو نه چې دغه نل ليکه تيريږي بې له شکه سوداګري به ورسره غوړيږي. په همدغه لاره به نورې ورته پروژې هم

ketabton.com - The Digital Library

پلي شي دبېلګې په توګه د اورګاډي پټلۍ، د برېښنا پروژه او د انټرنيت فايبر کيبل. د دغې پروژې له برياليتوب وروسته به بهرني پانګوال دلته پانګونې ته هم زړه ښه کړي.

سيمه ييز اغېز

د ټاپي پروژه نه يوازې افغانستان، بلکې د سيمې ټول هېوادونه له اقتصادي ګټو برخمن کوي. ترکمنستان اوس مهال ۳۵ ميلياردو متره مکعب غاز په چين پلوري خو چين دغه ګاز له ترکمنستان نه په ټيټه بيه اخلي، له همدې امله ترکمنستان غواړي پر چين تکيه کمه کړي چې وکولی شي خپل ګاز په مناسبه بيه وپلوري. هغه سيمې چې دا نل ليکه به ورڅخه تېرېږي هلته به کاروبار وغوړيږي هټۍ، هوټلونه، اوبازارونه به جوړ شي، ډېر ځايي وګړي به د نل ليکې د ساتنې په موخه په دندو وګمارل شي او ډېر خلک به په بېلابېلو دندو کې مصروف شي.

افغان مسلکي کارکونکي به د عصري مديريت زده کړو فرصت ترلاسه کړي.

پاکستان هم د دې پروژې نه اقتصادي ګټه پورته کوي. دغه هېواد به له هند نه هر کال سلګونه ميليونه ډالره د ټرانزيټي فيس په توګه ترلاسه کوي. د دې ترڅنګ په هغو سيمو کې چې دغه نل ليکه تېرېږي خلکو ته د کار زمينه هم پيدا کوی شي، ددې نه علاوه پاکستان به د ګازو نه هم برخمن کېږي.

د پروژې کار به څلور کالو کې بشپړېږي، په مستقيم او غير مستقيم ډول به لوی شمېر خلکو ته د روزګار پيدا کولو کې مرسته کوي.

هند چې د ګازو تر ټولو لويه ونډه يې اخيستله، د دې پروژې مهمه ستنه ګڼل کېده.

ketabton.com - The Digital Library

د ټاپي ملاتړي هیوادونه

د ټاپي سیاله پروژه د اي پي اي یعنې د ایران، پاکستان او هند په نوم یادیږي، خو امریکا د ټاپي پروژې ملاتړې وه. چین هم د ټاپي ملاتړې بریښیده ځکه چې د دغې پروژې بریا په سیمه کې د دوي پر اقتصاد ښه اغیز درلودلی شو. روسیه هم ددغې پروژې مخالفت نه کاوه.

که څه هم د افغانستان ولسمشر محمد اشرف غني دا خبره رد کړه چې ګواکې ایران له ټاپې پروژې نه دومره خوښ نه ښکاري، خو ویلي شو چې ټاپي پروژه د ایران اي پی اي پروژې مخه ډبه ولی شي.

د لارجوردو لار

څه د پاسه دوه زره کاله پخوا له دغې لارې د افغانستان د بدخشان لارجورد د منځنۍ اسیا هېوادونو او اروپا ته لیږل کېدل.

د لاجوردو لار د ۲۰۱۸م کال د دسمبر د میاشتې په ۱۳مه نیټه د ولسمشر غني له خوا په رسمي توګه، په هرات ولایت کې پرانیستل شوه چې ورسره افغانستان یو ځل بیا په سیمه کې خپل تاریخي موقعیت ترلاسه کړ او له یوه اوږده انتظار وروسته افغاني توکي په لاریو موټرو کې د لاجوردو په تاریخي لار د ترکیې په لوري وخوځیدل.

د لاجوردو ټرانزیټي لارې پرانستلو سره د جنګ ځپلي هېواد تجارتي اړیکې د اروپا او منځنۍ اسیا سره نورې هم سېوا شوې.

د لاجوردو دغه تاریخي ترانزیټي لار د هرات له تورغونډۍ او د فاریاب د اندخوی له اقینې بندر پیل له ترکمنستان، اذربایجان، ګرجستان او ترکیې څخه تیریږي او یاد هېوادونه له اروپا سره نښلوي، دغه ترانزیټي اقتصادي پروژه د افغانستان د صادراتو لپاره یو ښه فرصت دی.

ketabton.com - The Digital Library

د چابهار بندر

چابهار بندر د ایران په سوېل ختیځ ایالت سیستان بلوچستان کې پروت دی. د ستراتېژیک موقعیت له مخې دغه بندر د عمان خلیج پر غاړه، د هرمز ستراتېژیک تنګي ته نیږدې او د هند سمندر یوه برخه ده چې کابو ۱۴زره هکتاره مساحت او په لویه کچه په کې د لویو بېړیو چلېدنې او لنګر اچونې وړتیا لري.

په ۲۰۰۳ کال کې چې کله په هند کې د "بي جي پي" ګوند حکومت و، د هند د لومړي وزیر اټل بهاري واجپايي په دوره کې د ایران له حکومت سره، د دغه بندر جوړونې په اړه هوکړه‌لیک لاسلیک شو. افغان حکومت هم د دغه هوکړه‌لیک برخه و، مګر پر ایران د نړیوالو بندیزونو له کبله د دغه بندر د پراختیا هوکړه وځنډېده.

د دغه بندر د هوکړې له ځنډېدو سره سره هند د زرنج دلارام سړک پر جوړونې کابو ۱۳۵ ملیون ډالره لګولي چې د نیمروز ولایت مرکز له چابهار بندر سره نښلوي او کار یې په ۲۰۰۹ کال کې بشپړ شو. له بله پلوه ایران هم له ۲۰۰۳ کال راهیسې د چابهار په سوادګریز زون کې ۳۴۰ ملیون ډالره پانګونه کړې ده.

دغه بندر اوسمهال په اوسط ډول په کال کې د ۲,۵ ملیون ټنه بار پورته کولو او خالي کولو وړتیا لري د ایران حکومت هڅه کوي چې د دغه بندر ظرفیت په کلني ډول ۱۲,۵ ملیون ټنو ته لوړ کړي. د دې ترڅنګ ایران له دغه ښار څخه د افغانستان تر پولې پورې د سړکونو او رېل کرښو جوړونې په ډګر کې هم ډېر کار کړی او همدا راز د سیمې نور هیوادونه هم هڅوي، څو په دغه بندر کې پانګونه وکړي.

ketabton.com - The Digital Library

افغانستان، هند او ایران د ۲۰۱٦ میلادي کال په مې میاشت کې د اوبو له لارې د یوه نړیوال دهلېز پر جوړولو هوکړه وکړه او تر هغه وروسته د چابهار په رغنیزو چارو کې چټکتیا رامنځته شوه.
ولسمشر محمد اشرف غني له پاکستان سره د سوداګریزې راکړې ورکړې لړ کې له خنډ او ځنډ وروسته، د صادارتو لپاره چابهار ته توجه وکړه. اوسمهال د افغانستان او مرکزي اسیا هېوادونو ترمنځ د ریل شبکې له لارې ډېره راکړه ورکړه روانه ده.
د دغه بندر وروستی درې اړخیز تړون د ولسمشر محمد اشرف غني په هڅو، د ۲۰۱۵ او ۲۰۱٦ کلونو کې د ایران هند او افغانستان د تخنیکي اقتصادي ډلو او حقوقي متخصصینو له خوا چمتو شو او د ۲۰۱٦ کال د مې په ۲۳مه په تهران کې د درې واړو هېوادونو د مشرانو لهخوا لاسلیک شو.
په چابهار بندر کې درې داسې هېوادونه راټول دي چې له پاکستان سره، په یو نه یو ډول ستونزې او رقابت لري. په دغو هېوادونو کې مهم هغه یې افغانستان دی چې له تېرو څو لسیزو راهیسې له نړۍ سره د خپلې سوداګرۍ لپاره پر پاکستان متکي و. خو پاکستان بیا د افغانستان له دغې مجبورۍ څخه د سیاسي فشار د الې په توګه کار اخېستی او هر کله چې د کابل او اسلام اباد سیاسي اړیکې خرابې شوې، پر افغان ترانزیټ یې اغېزې ډېرې لیدل شوې دي.
په بل اړخ کې د هند او پاکستان دودیز رقابت او دښمني ده چې له امله یې پاکستان تل هڅه کړې، د هند او افغانستان ترمنځ خنډ واقع شي. ځکه اسلام اباد نه غواړي له افغانستان سره د ډیورنډ د لاینحل قضیې له کبله د کابل او ډهلي ایتلاف رامنځته کړي.

ketabton.com - The Digital Library

که څه هم ایران له پاکستان سره د افغانستان او هند په پرتله رقابت نه لري، خو د اقتصادي ګټو له کبله غواړي د هند او افغانستان ترمنځ او له نړۍ سره د افغانستان سوداګریزه راکړه ورکړه د ایران د چابهار له لارې وشي.

چا بهار یو له هغو بندرونو دی چې افغان سوداګر کولای شي خپل هغه توکي چې د سمندر له لارې په تېره بیا له هند څخه هېواد ته په لنډه توګه راورسوي او دغه راز د هند بازارونو ته خپل مالونه ورسوي.

چابهار بندر به مرکزي اسیا او هند سره، د ایران او افغانستان سیاسي او اقتصادي اړیکو وده کې کلیدي رول ولوبوي. زما په اند چابهار افغانستان او مرکزي اسیا ته د هندي محصولاتو لیږد لپاره، تر ټولو اسانه او ارزانه لارده چې دا هېواد په همدې توګه کولی شي د افغانستان او مرکزي اسیا هېوادونو بازار ته د پاکستان لاس لنډ کړي. ایران به هم د چابهار او ذاهدان ریل پټلۍ له لارې ۱،٦ میلیارد ډالر ګټه وکړي چې دا چاره به ایران له افغانستان او هند سره د ستراتیژیکو اړیکو ژوروالي او لا پراختیا ته اړباسي. افغانستان چې په وچه کې پروت هېواد دی له دې لارې به وکولی شي، خپل صادرات لوړ او هم د نورو هېوادونو د سوداګریزو توکو د ترانزیټ له لارې میلیونونه ډالر ګټه تر لاسه کړي.

د افغانستان ایران او هند ترمنځ جوړ شوي سوداګریز بندر چابهار نه په لومړي ځل د ۲۰۲۰م کال، د جولای په میاشت کې د افغان صادراتو ۳۹ کانتینرونه هندوستان ته واستول شول. چې په دغو صادراتو کې د افغانستان مختلف تولیدات شامل وو.

ketabton.com - The Digital Library

د ټوټاپ د برېښنا پروژه

ترکمنستان، ازبکستان، تاجکستان، او د منځنی اسیا ټول پنځه واړه هېوادونه غواړي چې له خپلې اړتیا اضافه ابي او ګازي برېښنا افغانستان او پاکستان ته ورکړي، دغه پروژه د پاکستان، منځنی اسیا او افغانستان ترمنځ مطرح وه او تمه وه چې تر ۲۰۲۰ میلادی کاله پورې عملي شي اسیایي او نړیوال بانک په دغه پروژه کې پانګونې ته لیوالتیا ښوولې او څه باندی ۵۰۰ میلیون ډالره لګښت لا د مخه ورته په پام کې نیول شوی دي او د دویم پړاو لپاره یې هم ۴۵۰ میلیون ډالره پلان شوی دي چې تر ۲۰۲۰ کاله پورې به یې ورکوي، ددغې بودیجې لپاره جاپان،برتانیا او د امریکا پرمختیایي اداری ټېر وهلی، د لنډ مهال لپاره د همدې پروژې پر اساس، افغانستان له ترکمنستان څخه ۵۰۰ میګاواټه برېښنا واخیسته، دغه برېښنا به د جوزجان، مزار، پلخمري او سالنګ له لارې کابل ته راوړل شي او له کابل څخه به یو په یوه لین کې د وردګو، غزنې او کندهار خواته ولېږدول شي او دویم لین به یې د لوګر له لارې تر پکتیا،خوست او پکتیکا پورې ورسول شي چې د لین غزولو کارونه یې په ۲۰۱۴م کال کې شروع شول.د افغانستان حکومت غوښتل په دویم پړاو کې له ترکمنستان څخه نوره برېښنا هم ددې پروژې پر مټ ترلاسه کړی او وکولی شی خپلې اړتیا ته په بشپړه توګه ځواب ووایي دغه پروژه د ۲۰۱۹ م کال تر اواخرو پورې بشپړه شوه. او افغانستان څه باندې ۲۰۰۰ میګاواټه وارداتي او تولیدي برېښنا ترېنه ترلاسه کړه،چې په دې توګه ددغه هېواد ۸۰ په سلو کې وګړي برېښنا ته لاس رسی پیدا کړ.

د ټوټاپ د پروژې چاره له ۲۰۱۴ ورسته جدي شوه د ۲۰۱٦ په لومړیو کې د ولسمشر غني لخوا د ټوټاپ د پروژې، د دواړو لارو ارزونه وشوه او د مې میاشت کې پریکړه وشوه چې باید دا پروژه د سالنګ پر لار تیره شي.

ketabton.com - The Digital Library

د ټاپ د برېښنا پروژه

دا د ترکمنستان ،افغانستان او پاکستان تر منځ د ۵۰۰۰ میګاواټه برېښنا پروژه ده چې په لویه کچه په سیمه کې له ترکمنستان څخه پاکستان ته د ټاپي د ګازو په خوا کې برېښنا لیږدوي دغه پروژه په ۲۰۱۵ م کال کې د ولسمشر اشرف غني لخوا په لومړي ځل مطرح شوه او د ۲۰۱۵م کال ددسمبر په ۹مه نیټه په عشق اباد کې هغه مهال د ټولو د پام وړ وګرځیده چې د ټاپي د عملي پیل تړون د افغانستان، پاکستان، ترکمنستان او هندوستان د مشرانو ترمنځ لاسلیک کیده. د ټاپ پروژې د برېښنا لینونه به له تورغونډۍ بندر څخه تر سپین بولدک پورې ۷۵۰ کیلومتره د افغانستان په خاوره کې تیرېږي. په افغانستان کې د بریښنا ددغو لینونو د غزولو تړون د ۲۰۱۸ کال د نوامبر په ٦مه نیټه له یوه ترکي شرکت سره لاسلیک شو. له دې لارې به لومړي ۱۰۰۰ میګاواټه بریښنا پاکستان ته ولیږدول شي، تر څنګ به یې افغانستان د پاکستان بریښنا د ترانزیټ څخه شاوخوا ۱۰۰ میلیونه ډالر ګټه هم ترلاسه کړي.

وارداتي او لمریزه برېښنا

په تېرو ۵ کلنو کې ۹ ولایاتو ته برېښنا ورسېدله چې بیلګې یې: لوګر، غزني، پکتیا، خوست، میدان وردګ او بادغیس ښاروونه دي.همدا راز پنجشیر،کنړ، پکتیکا، بامیان، دایکندي، زابل، ارزګان،کندهار، غور، نورستان او نیمروز ولایتونو ته په وارداتي برېښنا رسولو کار روان دی. چې تر ۲۰۲۱م کاله پورې به د بریښنا د ملي شبکې په بشپړیدو سره د ټولو ولایاتو ښاروونه بریښنا ولري. د سرخان پلخمري د برېښنا لاین تر کار لاندې دی چې پر مټ به یې ازبکستان څخه هېواد ته MW1000 برېښنا وارده شي. له ترکمنستانه د MW400 برېښنا واردولو باندې کار روان دی.

ketabton.com - The Digital Library

CASA1000 پروژې له لاري بهMW300 برېښنا وارده شي. وروستیو کې TAP500پروژې پر مټ له ترکمنستانه MW1000 برېښنا واردولو تړون لاسلیک شو.تر راتلونکو ۵ کلونو به په کابل، ننګرهار،کندهار، مزارشریف او هرات کې MW2000 لمریزه برېښنا تولید شي چې په هر ولایت کې MW400 کیږي. ننګرهار ولایت کې د MW100 لمریزې برېښنا پر جوړولو کار روان دی. د مزارPP-50میګاواټه او بیات MW40 له ګازو څخه د برېښنا تولیدول تر کار لاندې دي. همداراز د کندهار د MW30 لمریزې بریښنا جوړولو کار بشپړ او ګټې اخیستنې ته وسپارل شوه.

ketabton.com - The Digital Library

پينځم څپرکی

په کلتوري او علمي برخه کې د ولسمشر لاسته راوړنې

ښوونه روزنه او لوړې زده کړې

ښوونه او روزنه: ولسمشر غني د افغان ښوونځيو کيفيت او کميت ته ډېره پاملرنه وکړه. ښوونځيو څخه وخت پر وخت څارنه شروع شوه، د خيالي ښوونکو او زده کوونکو لړۍ يې پای ته ورسوله، نوي ښوونځي يې جوړې او د پخوانيو ښوونځيو ودانۍ يې ترميم کړې چې دا لړۍ تر اوس پورې دوام لري، د بې سوادۍ کچه ټيټه او د ښوونځيو د زده کوونکو په شمېر کې زياتوالی راغی. هغه ښوونکي چې عمرونه يې لوړ او لسانس يې نه درلودل منفک او پر ځايه يې نوي لسانس ځوانان وګمارل شول. د ولسمشر غني دوره کې ٪۹۰ ښوونځيو نوي ځوان او لسانس ښوونکي پيدا کړل. د ولسمشر غني په دوره کې ۳۶۰۰ نوي ښوونځي جوړ او بيا ورغول شول. ولسمشر د ښوونځيو د نصاب د اصلاح لپاره هم وعدې وکړې چې په لومړيو پنځو کلنو کې عملي نشوي خو په دې هکله عملاً کار روان دی.

لوړې زده کړې: ولسمشر غني د لوړو زده کړو سيستم کې زيات تغيرات او شفافيت رامنځته کړو. د هېواد په پوهنتونونو کې يې د خيالي زده کړيالانو کچه صفر ته راښکته کړه. د کانکور د ازموينې او تعليمي بورسونو سيستم يې ډېر شفاف کړ چې دا د افغانستان د پرمختګ او بقا لپاره يو ستر ګام و. د افغانستان په پوهنتونونو کې يې سياسي جريانونه، مذهبي، سمتي، قومي،

ketabton.com - The Digital Library

نژادي او ژبني مخالفتونه او تعصبات ختم کړل، لوړو زده کړو وزارت او د هېواد پوهنتونونه يې غیر سیاسي او تعلیمي مرکزونو په توګه خلکو ته وروپيژندل.

نړیوال اسلامي پوهنتون

په ۱۳۹۱ه ش کال کې سعودي عربستان اعلان کړی و چې په افغانستان کې به د سیمې پر کچه یو ستر اسلامي پوهنتون جوړوي.
د ولسمشر فعال او متوازن بهرني سیاست وکولی شول چې د سیمې، نړیوالو هېوادونو او نړیوالو سازمانونو توجه راجلب کړي او په هېواد کې ددوې پر مټ نړیوالې او سیمه یزې پروژې عملي کړي چې له دغو پروژو څخه یوه په هېواد کې د سعودي عربستان په مرسته د دریم نړیوال اسلامي پوهنتون جوړول وو.
دغه پوهنتون د هېواد په ختیځ ننګرهار ولایت د رودات، کوټ او بټي کوټ ولسوالیو په منځنۍ ساحه کې پر زر جریبه ځمکه جوړیږي او نیږدې ۲۵۰ میلیونه ډالره لګښت پرې راځي چې د نړیوال اسلامي پرمختیايي بانک له خوا ورکول کیږي.
چې د دغه ستر اسلامي پوهنتون د جوړېدو عملي چارې په ۱۳۹۵ه ش کال کې پیل شوې. هند به د دغه علمي بنسټ د نصاب د جوړولو په برخه کې له افغان پوهانو سره مرسته کوي. دا پوهنتون به یوه لویه لیلیه، لوبځای، د اسلام اباد فیصل جومات ته ورته یو جومات هم ولري.
د ۱۳۹۵ه ش کال د لړم د میاشتې په ۲۰مه نیټه د نړیوال اسلامي پوهنتون د احاطې د جوړېدو د بنسټ ډبره کیښودل شوه. ددې پوهنتون د احاطې د جوړېدو لپاره د وزارت له انکشافي بودجې نه څه باندې ۳۷ میلیونه افغانۍ

ketabton.com - The Digital Library

منظورې شوي، دا پروژه نه یوازې د افغانستان بلکې د سیمې په کچه یوه لویه علمي پروژه ده.

ننګرهار اسلامي پوهنتون به د افغانستان لپاره، په خاص ډول د ننګرهار لپاره او د سیمې لپاره یوه لویه اکاډمیکه موسسه وي.

د دې پوهنتون نقشه په نړیوال سټنډرد جوړه شوې او د راتلوونکو پنځلسو کلونو په موده کې به یې ټولې چارې بشپړې شي، او ددې پوهنتون جوړښت به له هر پلوه بین المللي وي.

په ټوله نړۍ کې دوه اسلامي نړیوال پوهنتونونه جوړ شوي چې لومړی پوهنتون په اسلام اباد کې دویم په مالیزیا کې او د دریم ستر نړیوال اسلامي پوهنتون ویاړ به، د ننګرهار وي چې د رغېدو وروسته به په کې په یو وخت لس زره محصلین زده کړې کوي.

د باچا خان نړیوال پوهنتون

ددې پوهنتون دطرحې د عملي کولو لپاره د ۲۰۱۳م کال څخه راپه دیخوا کار روان وه خو د یو څه مشکلاتو پر اساس د یو وخت لپاره وځنډیده او د دې پوهنتون جوړولو په لار کې څه تخنیکي او مالي خنډونه هم موجود وو چې ددې خنډونو د حواري لپاره د ولسمشر لخوا یو کمیسیون جوړ شو. ددې کمیسون دنده د پوهنتون جوړول او په خپلو پښو درول او د دې د پاره د مالي وسیلو راټولول وو. ولسمشر په افغانستان کې د امنیت او مالي ستونزو سره سره د باچا خان پوهنتون جوړولو پرېکړه وکړه او د دغه نړیوال پوهنتون د جوړېدو لپاره یې د خوست مرکز اړوند د صحرا باغ په سیمه کې شاوخوا درې زره جریبه ځمکه وټاکله. دا یو اوږدمهاله ستراتیژیکه علمي او د لوړو زده کړو پروژه ده چې جوړونه به یې وخت نیسي. د باچا خان پوهنتون به خپلواک وي او تدریسي چارې به یې په نړیوالو معیارونو برابرې وي او د دغه پوهنتون

ketabton.com - The Digital Library

د محصلينو او استادانو د جذب شرايط به په نړيوالو شرايطو برابر وي، محصيلين او استادان به پر افغاني هويت محدود نه وي، بلکه په دغه پوهنتون کې به له ۲۲ څخه د ډېرو هېوادونو زده کړيالان زده کړې کوي. د باچاخان نړيوال پوهنتون به ۳۵ پوهنځي او ۱۲۵ تحصيلي څانګې ولري په دې پوهنتون کې به له ۳۵ څخه زيات څېړنيز مرکزونه جوړېږي، په نړيواله کچه به د سيمې په سياسي، انکشافي، اقتصادي، شخړو حل، جغرافيه، چاپېريال، ښوونه روزنه، روغتيا، لرغونيز او نورو مسايلو او موضوعاتو د ميليونونو ډالرو په بدل کې څېړنې کېږي او نړۍ به له اړوندو مسايلو او فرصتونو خبروي.[19]

دغه پوهنتون به د سيمې ډيپلوماسۍ، سياسي مسير، ستراتېژيکې او اقتصادي ليدلورې په مساعدولو او ټاکلو کې رغنده نقش لوبوي او د دې پوهنتون په لارښوونه به په سيمه کې سولې او پرمختګ ته پاليسۍ او ستراتېژۍ ټاکل کېږي. په دې سربېره به دغه پوهنتون د سيمه يزو او نړيوالو شخړو په حل کولو کې کليدي نقش لوبوي او د افغانستان حکومت ته به د سيمې او نړۍ له هېوادونو سره په روابطو جوړولو او د مسايلو په حل کولو کې لارښوونه کوي. باچاخان نړيوال پوهنتون به له دېرشو څخه تر څلوېښت زرو حضوري زده‌کړيالان ولري. چون نړيوال پوهنتون دی همدا علت دی چې له نيم څخه ډېر ښوونکي به يې نړيوال پروفيسوران وي. البته د وخت په تېرېدو سره به افغان دولت تر ۱۰۰۰ زيات افغان ښوونکي په نړيواله کچه د نړۍ پوهنتونونو ته ور وپېژني چې دوي هلته په نړيوالو سټنډرډونو وروزل شي او بېرته هېواد ته له يو عصري ظرفيت سره را ستون او په دې نړيوال پوهنتون

---

[19]: د باچا خان نړيوال پوهنتون ملي او نړيوال اهميت /خان ولي خان بشرمل May 6, 2018.

ketabton.com - The Digital Library

کې تدریس وکړي، داسې به په دې پوهنتون کې د بهرنیو ښوونکیو شمېر را ټیټ شئ. البته دغه پوهنتون ته به له نړۍ څخه لوړپوړي چارواکې لکه وزیران، سفیران او د سترو نړیوالو ادارو مشران افتخاري لیکچرونو ته راځي او له دې پوهنتون سره به د خپلو مرستو تر څنګ خپلې تجربې هم شریکوي.

همدا ډول باچا خان نړیوال پوهنتون به په هېواد کې د موجوده دولتي او غیر دولتي پوهنتونونو او د تعلیمي ودې د څار بهیر په ښه والي کې هم رغنده نقش ولوبوي او د وخت په تېرېدو سره به، د داخلي او نړیوالو متخصصانو په مرسته د یو داسې تعلیمي نصاب د چمتووالي په برخه کې به نقش ولوبوي چې دغه نصاب د اکسفورډ او نورو نصابونو په څېر د تدریس په برخه کې نقش ولوبوي.

د دې ترڅنګ په ټولنیزو چارو، سوله، ولسواکي او انکشاف، محیطي زده کړو، معادن او جیولوجي، افغان پیژندنه، لرغونپوهنه، ټولنپوهنه او انسانپوهنه، مسلکي، تخنیکي او میخانیکې زده کړو همدا ډول د مالیکولر او بایوتیکنالوژۍ په برخو کې به په نړیواله کچه څېړنیز مرکزونه ولري چې له دې لارې به نه یوازې د افغانستان او نړیوالو مسایلو په څېړلو کې مرسته ترلاسه شي، بلکې په دې برخو کې به نوموړی پوهنتون د ارزښتناکې او حیاتي څېړنې په بدل کې تر میلیونو ډالرو پیسې ترلاسه کړي څو د دې پوهنتون دوام او حیثیت ثبات ومومي.

په تدریسي برخو کې به تر ټولو اړینې برخې د اسلامي فرهنګ او تمدن پوهنځي ترڅنګ د سولې او عدم تشدد، بشري حقوقو مطالعات، سیاسي علوم، جندر مطالعات، ټولنپوهنې، ټولنیز چوکاټونو، انکشافي پروژې، قبایلي مطالعات، تیکنالوژۍ او عصري علومو په برخه کې په سلګونه نور پوهنځي ولري.

ketabton.com - The Digital Library

که دا پوهنتون کامياب شو نو د ټولې سيمې د پاره د امن پيغام راوړی شي. د افغان ولسمشر اشرف غني لخوا په خوست کې د باچا خان د نړيوال پوهنتون د جوړولو پريکړه، د پاکستان او افغانستان پښتنو لپاره ګټور ده او ورسره به د باچا خان عدم تشدد فلسفه هم خپره شي.

زما په اند په خوست کې د دغه پوهنتون جوړيدو سره د پښتنو د تعليم اساسي مسله حل کيدی شي.

خوست د پښتنو د سيمې زړه دي، دې غاړې ته ترې په خيبر پښتونخوا کې نوې ورګډې شوي قبايلي سيمې هم پرتې دي، او دغه خلک هم ورته نيږدې دي او د دې اثر به د دواړو غاړو خلکو ته ډېر مهم وي او بيا نوم يې چې د باچا خان دي نو په نړۍ کې به هم اعتبار ولري. په کار ده چې د پوهنتون په نصاب کې د باچا خان بابا د فکر اساسي ټکي شامل کړاي شي.

ولسمشر د ۱۳۹۹ه ش کال په لومړيو کې د باچا خان نړيوال پوهنتون لپاره څلور پوهنځي ۱٦ ديپارټمينټونه منظور کړل.

د ملي وحدت حکومت او د ملي ورځو نمانځنه

د ملي وحدت حکومت د افغانستان کلتور او تاريخي وياړونو، خصوصاً د ملي ورځو په لمانځلو د تاريخي ابداتو او ځايونو په رغولو کې ډيرې هلې ځلې وکړې.

چې له جملې څخه يې د هېواد د خپلواکۍ د سلمې کليزي او د بيرغ د ملي ورځې لمانځل و.

د ملي وحدت حکومت په دوره کې ټولې ملي او مذهبي ورځې د ولسمشر په امر او پام سره په ډېرو ګرمو او ښو مراسمو سره ونمانځل شوې لکه د خپلواکې ورځ، د ملي بيرغ ورځ، د شهيدانو ورځ، د عاشورا ورځ او داسې نور چې دلته موږ له يو څو څخه يادونه کوو.

ketabton.com - The Digital Library

زه د خپلواکۍ د ۱۰۰ مې او ۹۹مې کلیزې د نمانځنې شاهد وم، دا داسې یو ورځ وه چې د ملي او افغاني غرور څخه ډکه د یو ښه او راتلونکي افغانستان زیری یې ځان سره درلود. ټول ښارونه د بیرغ درې رنګه ټوټې پوښلي وو، ونو، دیوالونو دوکانونو، موټرونو او خلکو له بیرغونو جامې کړې وې.

زه دلته د خپلواکي د سلمې کلیزې د نمانځنې له مراسمو یاداوري کوم چې په ډېرو ښو مراسمو سره ونمانځل شول.

د افغانستان د خپلواکي سلمې کلیزې نمانځل: په ۱۹۱۹م کال کې افغانستان خپله ازادي د بریتانیا(انګلستان) څخه واخیسته، هغه خپلواکي چې ددې هېواد د زرهاوو شهیدانو په وینه لاسته راغلې وه. دې ازادي مبارزې، ایثار او پایداري ته اړتیا درلوده، که څه هم امان الله خان د خپل ترقي غوښتونکو ارمانونو لپاره د خپل مشروطه غوښتونکو یارانو په مرسته د استعمارګرانو سره په تقابل کې ودرېد او ویې ویل چې ترڅو د هېواد استقلال د استعمارګرانو څخه وانه اخلم، ارامتیا ته به ونه رسیږم د هغه دا حرکت د خلکو پراخ ملاتړ سره مخ شو. د خلکو د همراهی په ترڅ کې انګلیس ماتې وخوړه او افغانستان خپلواکي لاسته راوړه.

خپلواکي په حقیقت کې تکامل د حکومت او خلکو اراده په اقتصادي، سیاسي،کلتوری، ټولنیز او نظامي برخو کې دي، ترڅو هیڅ خارجي اراده د ملت او دولت پر ارادې باندې اغېزه ونه لري او استقلال په دې مفهوم سره لاسته راځي.

دافغانستان د استقلال سلمه کلیزه د ملي وحدت حکومت لخوا په مرکز او ولایاتو کې په ډېرو شاندارو مراسمو سره ونمانځل شوه.

د افغانستان د سلمې کلیزې د نمانځنې لپاره افغان حکومت مالیې وزارت ته د ۱۳۹۸کال د جوزا د میاشتې په ۲۳مه نېټه امر وکړ چې د خپلواکۍ د بیا ګټلو

ketabton.com - The Digital Library

سلمې کليزې نمانځنې لپاره دې ۳۸۴ ميليونه او ۲۲۱ زره افغانۍ د ارگ د ۹۱ کوډ اکاونټ ته واستوي.

ولسمشر په دې اړه ماليې وزارت ته د جوزا په ۲۳ مه استولي حکم کې ويلي وو چې د افغانستان خپلواکي زموږ د اجدادو د لوی فکر استازيتوب کيسه کوي او نمانځنه يې د اوسني نسل رسالت دی.

افغان حکومت د خپلواکي سلمې کليزې ته ځانگړی کميسيون او دارالانشا وټاکله او گڼ پروگرامونه يې ورته ونيول.

حکومت په دې اړه ولايتونو کې هم له ولايتي شوراگانو، ښاروالیو، ولسي او مدني بنسټونو دارالانشاوې جوړې کړې وې.

ولسمشر غني په دې اړه حکم کې وزارتونو ته هم امر وکړ چې د ازادۍ د ورځې نمانځنه کې پوره ونډه واخلي.

ولسمشر غني د دغې ورځې د نمانځنې لپاره د ځانگړو ترتيباتو په لړ کې د غازي امان الله خان د واکمنۍ له وخته د راپاتې ودانيو د رغولو امر وکړ.

د هغه له وخته راپاتې ودانيو کې د پغمان ۲۱ ماڼۍ، دارالامان ماڼۍ، جلال اباد کې د غازي امان الله خان مزار،عيدگا جومات کارونه بشپړ او نورو ځايونو باندې چټک کارونه روان وو.

د افغانستان خپلواکي د اوسني وضعيت سره څومره معنی ورکوي او ايا اوس حقيقي استقلال لرو او که نه؟ هغه بله بېله موضوع ده چې بايد بيله وڅېړل شي، خو دا چې ولې د خپلواکي ورځ ښه ونمانځو او ښه تجليل کړو او کومې اړتياوې ايجابوي؟ ځينو نقاتو ته اشاره کوم:

۱: د افغانستان خلک په تېرو ۱۹ کلنو کې د تروريستي هدفمندو بريدونو قومي او مذهبي اختلافاتو منځته راوړنې لپاره د بريدونو شاهدان وو که دا مسله جدي ونه نيول شي، تروريستان او د هغوی ملاتړ کوونکي به په اسانۍ سره خپل خرابو مقصدونو ته ورسيږي، نو پر دولت باندې لازم دي تر څو دا

ketabton.com - The Digital Library

جدي ونيسي د افغانستان د خپلواکي ورځې نمانځلو په بهانې سره، دولت هڅه وکړی چې د حکومت او خلکو ترمنځ فاصله لنډه کړي او د خلکو ترڅنګ ودريږي او د تروريستانو نقشې له منځه ولاړې شي.

۲: د يو څه وخت راهيسې د ځوانانو په افكارو کې د خپلواکي غوښتنې او ازادۍ روحيه کمزورې شوې وه، نو دا اړتيا وه چی ددې ملي ورځو په نمانځلو سره، دا روحيه پياوړې شي.

۳: د امريكا سره امنيتي نظامي بی ثمره پيمان امضاء شو چې د ځينو کسانو لپاره يو مهمه لاسته راوړنه بلل کيده، د نا امنيو په ډېريدو او ځينو ولاياتو سقوط، دا ښکاره کړه چې دا پيمان کومه ګټه نه درلوده او يواځې يو بې اساسه او پوچ پيمان وو او امريكا ته د يو با اعتماد شريک په حيث نه شو کتلی، نو يواځې څيز چې د افغانستان روښانه راتلونكي لپاره ورته اړتيا ليدل کېده، په هېواد کی ټولو وحدت پايو استحكام او داخلي توان باندې تكيه كول وه.

۴: د افغانستان خلک ددې خاورې او اوبو ساتنې لپاره ډېر رشادتونه د ځانه ښکاره کړي دي، لکه د انګليس او طالبانو سره مبارزه. استقلال او خاورې سره مينه به د خلكو ملاتړ سبب وګرځي چې خلک د افغانستان امنيتي ځواکونو څخه ملاتړ وکړي ترڅو امنيتي ځواکونه هم د ملت په ملاتړ سره د تروريستانو په وړاندې په قاطع ارادې سره ودريږي.

۵: د استقلال څخه نمانځنه سربيره پردې چې همبستګي او هم پذيري پراخوي، ددې سبب هم ګرځي ترڅو خلک په هوښياري او بصيرت سره د مادرن استعمار اهدافو څخه پوهه ترلاسه کړي او پرې نږدي ترڅو استعمارګران د هېواد داخلي چارو کې لاس وهنه وکړي او د وخت په تېريدو سره، د مداخله کوونكو لاسونه لنډ کړي.

ketabton.com - The Digital Library

ددې تاریخي او ملي ورځې ارزښت ته په کتو سره، باید دا ورځ هم په مجازي فضا او هم په حقیقي فضا کې ونمانځل شي او همدارنګه دولت هم د خلکو ترڅنګ ودریږي او خلکو څخه ملاتړ وکړي.

ملي وحدت حکومت ځینې نورې ملي ورځې هم په ډیرو تودو او ګرمو مراسمو سره ونمانځلې د هغه له جملې اووم د زمري د ملي بیرغ ورځ،د شهیدانو ورځ او داسې نور.

د ملي وحدت حکومت او د تاریخي ابداتو بیارغونه

ملي وحدت حکومت د تاریخي ځایونو د بیارغونې لپاره ډیرې هلې ځلې وکړې او ډیر تاریخي ځایونه یې بیاورغول او پر څو نورو کار روان دی هغه تاریخي ځایونه چې د ولسمشر غني په حکم او ځانګړې پاملرنې بیا ورغول شول جمهوري ریاست(ارګ)، د دارلامان ماڼۍ، د عیدګاه جومات، د ننګرهار سراج العماره، د چهلستون بڼ، د غازي امان الله خان مقبره، د پل خشتي جومات،تاج بیګ ماڼۍ، د هرات اختیارالدین کلا، د پغمان بالا باغ، د جبل السراج شاهي ماڼۍ او داستالف ماڼۍ او هوټل .

او هغه تاریخي ځایونه چې د هغو د بیارغونې چارې د ولسمشر په لومړنۍ پنځه کلنه دوره کې بشپړې نه شوې او اوس دوام لري او نه دي بشپړ شوي شادوشمشیره جومات، د کابل بالاحصار، د کابل ماشین خانه، د بامیانو بوت، د مزار شریف روضه، د هرات جامع جومات او د غور د جام څلی.

د افغانستان جمهوري ریاست (ارګ):

کابل تاریخي او لرغوني ښار د شاهانو او امیرانو ټاټوبی بلل کیږي. دغه ښار پخوا کلا ته ورته و چې د ځینو دیوالونو اثار او نښې تر اوسه هم پاتې دي. کابل ښار شپږ دروازې لرلې او هرې دروازې ځانګړی نوم درلود، په دهمزنګ

ketabton.com - The Digital Library

کې د کندهاریانو دروازه، دسردار جهان خان دروازه، د سلام خانې په برخه کې سپینه دروازه، د عیدگاه جومات شاته د پیت دروازه ، د بالاحصار خواته د گذرگاه او لاهوری دروازې لا هم ځینې سپین ږیري په خپلو خاطرو کې یادونه کوي.

د امیر عبدالرحمن خان له واکمنۍ د مخه شاه د اوسېدو مناسب ځای نه درلود. د بادشاه د حکمرانۍ مرکز په بالاحصار کې و، خو بالاحصار او د شېرپور ارگ د افغان او انگلیس په جگړو کې زیانمن شوي وو او ځینې برخې یې سوځېدلې وې. امیر عبدالرحمن خان په ۱۸۸۰ کې واک ته له رسېدو وروسته د خپلې استوگنې او کاري دفتر لپاره مناسب ځای نه درلود. هغه د بادشاه د اوسېدو د مناسب ځای جوړولو لپاره د ارگ اوسنی موقعیت انتخاب او په ۱۲۹۹ ه ق کال یې د ارگ نقشه طرحه کړه. په ۱۳۰۰ ه ق کال د کابل ښار په مرکز کې پر دوه سوه جریبه ځمکه د ارگ د جوړولو چارې پیل شوې.

د ارگ د جوړولو چارې په ۳۰ کالو کې بشپړې شوې. کابو یوه نیمه پېړۍ کېږي چې د ارگ کلا په کابل کې جوړه شوې. په ارگ کې لومړنۍ جوړه شوې ودانۍ کوټې باغچه ده چې په ۱۳۰۴ ه ق کال یې د جوړولو چارې بشپړې شوې. د ارگ د بېلابېلو ودانیو د جوړولو لپاره ځیني توکي له بریتانوي هند څخه هم راوړل کېدل، خو تر ډېره له سیمه ییزو ودانیزو توکو استفاده کېده. دا ودانیز توکي خښتې، چونه، گچ، صندل او ساروج وو، په ځینو ودانیو کې له شېدو، کوچو او د چرگانو له هگیو څخه هم استفاده شوې ده.

دغه راز د ارگ د جوړولو په چارو کې د کابل زیات شمېر خلکو په خپله خوښه برخه اخېسته. د اوسني ارگ سیمه پخوا خاورینه دښته وه. په ځینو

ketabton.com - The Digital Library

برخو کې يې کرنيزې ځمکې او باغونه وو. اوس ارګ د کابل ښار په مرکزي برخه کې موقعيت لري.

د حبيب الله کلکاني د حاکميت لنډه موده او د کورنيو جګړو پرمهال ارګ ته زيات زيانونه واوښتل. د ارګ پر چور او تالان سربېره ځينې ودانۍ هم زيانمنې شوې، په مشخص ډول کولی شو د موزيم يادونه وکړو چې د اماني نهضت پر مهال په ارګ کې جوړ شوی و.

د جمهور رييس محمداشرف غني په رهبرۍ د نوي حکومت په ايجاد سره د ارګ د بيارغاونې او نويو ودانيو د جوړولو بهير دوام وموند. د ارشيف د ودانۍ د جوړولو چارې په ۱۳۹۶ ه ش کال کې پای ته ورسېدې او د ارګ د ارشيف اسناد ور ولېږدول شول.

دارالامان ماڼۍ:

د دارالامان ماڼۍ د افغانستان له تاريخي يادګارو له جملې څخه ده چې د کابل ښار له مرکز نه تقريباً اته کيلومتره جنوب لويديز لوري ته د چهاردهي په ساحه کې د دارلامان د عمومي جادې په انتها، د قورغ د غره په لمنو کې د « تاج بيګ » ماڼۍ ته نيږدې د مرحوم غازي امان الله خان په وخت کې جوړه شوې ده. د دارلامان د ماڼۍ د جوړيدو په وخت کې د افغانستان او المان ترمنځ ښې سياسي اړيکې وجود درلودې. د «جوزف برکس» په ابتکار د ښارونو او کور جوړولو په برخه کې د المان د دولت ۲۲ تنه مهندسان او انجنيران کابل ته راغلل او د دې قصر په جوړولو کې ۷۰۰ افغان کارګرانو برخه درلوده. د دې ماڼۍ د جوړولو کار د « والتر هارتن » په نوم الماني انجنير په ۱۳۰۴ ه ل کال کې پيل کړ او په ۱۳۰۶ ه ل کال کې يې کار تکميل شو. نوموړی قصر له ۱۵۰ وړو او لويو اطاقونو نه تشکيل شوی چې د اماني دورې ټولو دولتي دستګاوو له هغه نه استفاده کوله.[۲]

ketabton.com - The Digital Library

تاریخچه: د دارلامان ماڼۍ د۱۳۴۷ ه ل کال د قوس په ۲۲ مه نیټه چې د ۱۹۶۸م کال سره برابر ده او د وخت د فواید عامې یا ټولګټو وزارت په کې واقع و، د برېښنا د شارټي له امله یې دریم منزل سوځېدلی وه چې بیرته ترمیم شوه او وروسته د وخت د عدلې وزارت ترې استفاده کوله. د سردار محمد داود خان د ۱۳۵۵ کال د اساسي قانون د تصویب لویه جرګه په دې قصر کې جوړه شوي وه. د حفیظ الله امین په واکمنۍ کې د هېواد د جمهوري ریاست دستګاه یوځل بیا د دارلامان قصر ته ولیږدول شو، ترڅو د ۱۳۵۸ کال د جدي په ٦ مه د شورویانو د یرغل په وخت کې ماڼۍ اور واخیست .

د هجري لمریزې شپیتمې لسیزې په کلونو کې د افغانستان د دفاع وزارت له دې ماڼۍ نه استفاده کوله چې د۱۳٦۸ ه ل کال د حوت د میاشتې د۱٦ ورځې کودتا په ورځ چې د دوکتور نجیب الله پروړاندې، د جنرال شهنواز تڼي له خوا شروع شوې وه ډېره تاواني شوې وه، مګر ژر بیرته ترمیم شوه .

د اوبایمې هجري لمریزې لسیزې په لومړیو کې چې مجاهدینو له خوا د قدرت په سر کورني جنګونه وشول، د افغانستان دغه تاریخي بنا یوځل بیا ډېره سخته زیانمنه شوه او کله چې د وخت د دفاع وزارت (چې احمد شاه مسعود د دفاع وزیر وو) د ګلبدین حکمتیار او عبدالعلي مزاري له ګډې غونډې نه اطلاع حاصل کړه په دې قصر باندې یې دوه ځلې بمباري وکړه چې په پایله کې یې قصر په کنډوالو بدل کړ. پاتې دې نه وي چې حکمتیار او مزاری یوازې لس دقیقې مخکې له نوموړي ځایه وتلي ول. له۱۳۷۳ تر ۱۳۹۵ کاله پورې پورته یاده شوې ماڼۍ متروکه او د استفادې وړ نه وه.

د ۱۳۹۵ کال د غبرګولي په لسمه ورځ د افغانستان د اسلامي دولت ولسمشر محمد اشرف غني، د دارلامان د تاریخي ماڼۍ د بیا رغونې کار د افغانستان له بودجې نه د شپاړس میلیون امریکایي ډالرو په مصرف سره رسما پیل کړ او د

ketabton.com - The Digital Library

افغانستان د ښاري پراختيا د عالي کميسيون لومړنۍ غونډه د نوموړې ودانۍ په کنډوالو کې جوړه شوه.

او د ۱۳۹۸ کال د اسد د میاشت په۳۰ مه نیټه دیو لړ شاندارو مراسمو په لړ کې ګټې اخیستنې ته وسپارل شوه.[20]

چهلستون تاريخي بڼ او ماڼۍ: کابل کې د چهلستون تاريخي بڼ بيا ورغول شو او دغه بڼ د ۱۳۹۸ ه ش کال د وري د مياشتې په ۲۷ مه نيټه د سيلانيانو پرمخ پرانيستل شو.

دغه بڼ په معياري ډول رغول شوی او د تفريح لپاره په کې ګڼې اسانتياوې برابرې شوې دي. دغه بڼ اوس مهال د کابل ښار يو له غوره تفريح ځايونو بلل کيږي چې ګڼې کورنۍ يې ليدو ته ورځي.

له هغه وروسته چې دغه بڼ ګټې اخيستنې ته سپارل شوی هره ورځ د کورنيو په شمول شاوخوا ۱۵۰۰ سيلانيان د بڼ ليدو ته راځي. دغه بڼ د اتلسمې زېږديزې پيړۍ په ورستيو کلونو کې جوړ شوی.

په بڼ کې چايخونې، کانيتنونه، ورزشي کلپونه او د ناستې لپاره په کې ښه امکانات برابر شوي دي. زه چې د لومړي ځل لپاره دغه بڼ ليدو ته ورغلم نو د تفريح لپاره دا بڼ يومناسب ځای دی.

د چهلستون په ۶۰ جريبه بڼ کې يوه ماڼۍ هم دنګه ولاړه ده چې د چهلستون ماڼۍ په نامه ياديږي، ددغې ماڼۍ بنسټ شاوخوا دوه سوه کاله مخکې، يعنې د اتلسمې زېږديزې پيړۍ په ورستيو کلونو کې د شاه زمان په حکومت کې اېښودل شوی دی.

ماڼۍ په يو لوړ ځای کې جوړه شوې چې د کابل ښار لويه برخه ترې ښکاري او دغې ځانګړنې يادې ماڼۍ ته ځانګړې ښکلا وربښلې ده.

---

[20]: شمس، شمس الدین، د افغانستان معاصر تاریخ، ۱۳۹۳.

ketabton.com - The Digital Library

پخوانيو حکومتونو کې به دغه بڼ او ماڼۍ د لوړپوړو چارواکو او ميلمنو کور به وه، خو د نوييمې لسيزې کورنيو جګړو کې د دغې ماڼۍ ۸۰ سلنه برخې ويجاړې شوې.

درې نيم کاله مخکې يې د بيا جوړونې چارې د جرمني هېواد په مالي ملاتړ په معياري ډول او تاريخي معلوماتو ته په کتو پيل شوې او تر دې چې د ۲۰۱۹ کال د مارچ په ۱۵مه ګټه اخيستلو ته وسپارل شو.

د بيا جوړونې په چارو يې ۱۴ ميليونه ډالر لګښت راغی او د جوړولو چارې يې يواځې افغان انجينرانو او کاريګرو پر مخ بيولې دي.

د پغمان بالاباغ: پغمان د بالا باغ د ماڼيو د بيارغونې چارې په ۱۳۹۷ ه ش کال کې د ۱۷۵ ميليونو افغانيو په لګښت پيل شوې او د ۱۳۹۹ه ش کال تر لومړيو پوري يې ۸۰ سلنه کارونه بشپړ او بيرته په هماغه پخواني ډول بياورغول شول.

عيد ګاه جومات: د کابل تاريخي عيدګاه جومات چې د جګړو او د پل محمود خان سيمې خونړي ځانمرګي بريد له کبله زيان ورته رسېدلی و، د بيا رغونې چارې يې د۱۳۹۷ ه ش کال د کب په مياشت کې پيل شوې چې د جومات د بيارغونې چارې د ٦١ ميليونو افغانيو او د انګړ او شنې ساحې چارې يې د ۴۰ ميليونو افغانيو په لګښت له ټاکل شوې مودې پنځه مياشتې مخکې بشپړې شوې. له بيارغونې وروسته د ۱۳۹۸کال د غوايي د مياشتې په ۲۰مه نېټه د ولسمشر محمد اشرف غني د کابينې غړو، علمای کرامو او مسوولينو لخوا پرانيستل شو.

ولسمشر غني په دغه جومات کې د جمعې له لمانځه وروسته پر يووالي ټينګار وکړ او ويې ويل: هيله ده چې هر ښادي او غم په شريکه ونمانځوو اصلي ټکی دا دی چې دا زموږ د خوښۍ ځای هم دی او د غم ځای هم، کله چې جومات د بم ايښودونکو لخوا ويجاړ شو نو کلکه اراده مې دا وه چې په داسې ډول بيا ورغول شي چې راتلونکي نسلونو ته يوه ډالۍ وي او هيله ده چې

ketabton.com - The Digital Library

زمونږ ټول خلک په ښادیو او غم کې له یو فکري وحدت سره د خدای (ج) په ارادې اقدام وکړي.
ولسمشر غني له ټولو انجینرانو څخه وغوښتل چې د سیالي په توګه د جوماتونو داسې نقشې ترتیب او وړاندې کړي چې د استحکام تر څنګ زمونږ د لوی تمدن ښکلا ولري او استازیتوب یې وکړي.

د پل خشتي جومات:

د پل خشتي جومات اوږده مخینه(سابقه) لري. پخوا د پل خشتي جومات یو پوړ او د درې دالانونو، اوو رواقونو او یو ویشت ګنبدو لرونکی و. دهرې ګنبدې په منځ کې په موجوده حربي ماشین خانه کې جوړ شوی یو یوغټ فانوس ځوړند و چې د دوه طرفه لنګرونو پواسطه ښکته او پورته کیدل د خاورو تېل په کې سوځیدل. په هغه زمانه کې دغو ځراغونو ځانګړی برم (خاص عظمت) درلود، دغه جومات د نوم ورکې سپاهي (سپاهي ګمنام) منار ته نیږدې موقعیت لري. پخوا د دغه جومات انګړ کوچنی و او کله چې به سراج الملته والدین د جمعې په ورځو له خپلو مصاحبانو او د دربار د ارکانو سره د لمانځه اداکولو د پاره جومات ته تللو او ګڼه ګوڼه به یې لیده، امر یې وکړ چې د جومات انګړ له هره پلوه چې امکان ولري پراخ دې کړای شي. هماغه و چې د جنوب څنډې ته د جومات احاطه پراخه شوه او وروسته بیا د پخواني پاچا د سلطنت په مهال دکابل ښاروالي لخوا بیا ورغول شو.
د بیا ځل رغولو چاري یې د جمهور رییس په ځانګړي لارښوونه د ۱۱۷ میلیونو افغانیو په بودیجه پیل شوې او د ۱۳۹۸ه ش کال د دلوې په میاشت کې ګټې اخیستنې ته وسپارل شو.

ketabton.com - The Digital Library

د کابل لرغونی بالاحصار:

د دغې لرغونې سيمې د بيارغونې لومړنۍ کارونه د ۱۳۹۸ه ش کال په لومړيو کې پيل شول ولسمشر ژمنه کړې وه چې د بالاحصار کلا به د يوه لرغوني ځای په توګه په هماغه پخواني ډول بيا ورغوي د دغې لرغونې سيمې شاوخوا ديوالونه او برجونه د کورنيو جګړو او طبعي افاتو له امله تر ډېره نړېدلې وه.

د تاريخ په اوږدو کې د کابل بالاحصار ډيری وخت د واکمنانو د فعاليت او اوسيدو ځای ګڼل شوی چې د جګړو له امله څو ځلې وران شوی او بيا رغول شوی دی.

دغه ځای د برتانويانو د ښکېلاک پرمهال د دغو ځواکونو يو مهم مرکز ګڼل کېده چې په وروستي ځل په ۱۹ پېړۍ کې د جګړو په ترڅ کې وسوځول شو او کلا ته په کې ډېر زيان واوښته.

له هغه وروسته د کابل بالاحصار د کورنيو جګړو او طبعي افاتو له امله هم زيانمن شو چې تر اوسه په اساسي ډول نه وه رغول شوی. خو افغان حکومت ددغې لرغونې سيمې د بيارغولو چارې د ځينو خصوصي شرکتونو په مالي او تخنيکي مرسته پيل کړې.

د کابل بالاحصار د افغانستان يو له هغو لرغونو ځايونو ګڼل کيږي چې ګڼ بهرني سيلانيان يې د ليدو په تمه دي. د کابل د بالاحصار کلا نه يوازې د لرغونتيا له اړخه د افغانستان په تاريخ کې ډېر ارزښت لري، بلکې په دغې سيمې کې وروستۍ پلټنې ښيي چې د کوشانيانو او د هغه وړاندې دورې تاريخي اثار شته.

که څه هم د کورنيو جګړو پرمهال د افغانستان ګڼې لرغونې سيمې په ناقانونه توګه کيندل شوي او اثار يې لوټ او تالان شوي خو د کابل په بالاحصار کې دا ډول کيندنې لږې شوي.

ketabton.com - The Digital Library

د شاه دوشمشېره جومات:

دشاه دوشمشېره جومات دکابل ښار کې د اسلامي دورې د لومړنيو او ډېرو پخوانيو ودانيو څخه شمېرل کيږي. دغه جومات د کابل سيند پر غاړه د ښار په مرکز احمد شاهي واټ کې واقع شوی دی. د پيړيو په اوږدو کې دغه جومات څو ځله بيا رغول شوی چې وروستی ځل په کال ۱۳۰٦ هجري کې د امير امان الله خان په دوره کې په سراج الخواتين مشهور وه. دده د مور له خوا په ښکلي دوه پوړيزه بڼه جوړ شو چې د معماري په ټولو برخو کې لکه طرخ او گچ بری يا گچ کاري، ترکاڼي او ډبرو توږلو يا حجاري څخه کار واخيستل شو چې د ملي هنر تمثيلونکی دی.

د جومات په گاونډ يا څنگ کې دوه قبرونه شته چې لمړی مرقد د پيغمبر (ص) د تره له لمسيانو څخه په ليث بن قيس پورې اړه لري او دوهم مرقد د اسلام د سپاهيانو سپه سالار عبدالرحمن بن اشعث دی. کله چې د ليث بن قيس په قومنده د عربو سپاهيان د کابل ښار دروازو ته ورسيدل، سخته جگړه ونښته ددغې تاريخي جگړې په اخ او ډب کې ليث بن قيس په شهادت ورسيد، په دغه اوسني ځای کې يې ښخ کړ او څرنگه چې هغه بزرگوار په هغه ورځ په دوو تورو باندې جنگېده نو ځکه يې لقب شاه دوشمشېره وگرځيد. مسلمانانو دده مزار څنگ ته مسجد جوړ کړ چې دغه مسجد د شاه دو شمشيره په نوم ونومول شو.

د افغانستان ولسمشر محمد اشرف غني ۱۳۹۸ه ش کال د اسد په مياشت کې د شاه دوشمشېره تاريخي جومات د بيارغولو کار پيل کړ. دا کار د ښار جوړونې او ځمکو وزارت د جوماتونو او تاريخي ابداتو د جوړونې او بيارغونې د امريت لخوا د ۲۳ ميلونه او ٦۳۱ زرو افغانيو په لگښت د يوکال په مدت کې پر مخ وړل کيده.

ketabton.com - The Digital Library

د جام څلی:

د جمهور رییس په ځانګړي لارښوونه ددې څلي د بیارغوونې لومړنی مقدماتي کارونه د ۱۳۹۸ کال په وروستیو کې شروع شول.

د بامیانو بودایي پژۍ: د بامیانو مجسمې چې یوه یې ۵۳ مېتره او بله یې ۳۵ مېتره جګوالی لري. دا بتان څنګه په بامیانو کې جوړ شول؟ بامیان د یوه غره په څنګ کې د واقع سیمې لپاره استعمالېږي، چې له دوو اجزاوو څخه جوړ ده چې یو بام ده او بل یې یان د بام جز چې د رڼا معنی لري، تاسو په فارسي کې په بامداد او بامدادان کې دا وینئ، چې د سهار په معنی استعمالېږي او یان جز، یې چې دی د ځای معنی ښندي، بامیان یعنې نوراني ځای. او دا بتان تقریبا ۱۸۰۰ کاله دمخه دلته جوړ شوي دي او د بودایي دین پیروان به لکه مسلمانان، چې حج ته ځي، دغسې د دغه بتانو د زیارت لپاره راتلل. او کله چې د کوشاني سلسلې ستر امپراتور کنیشکا د بودایې مذهب لاره خپله کړه او په اوله میلادي پېړۍ کې په افغانستان کې ګریک بودیک تمدن را شین شو، نو ګریکو بودیک تمدن د افغانستان پر لرغونې ټولنه هر اړخیز تاثیرات وښندل ،د نوموړي مدنیت اثرات په افغانستان کې محدود پاتي نه شول بلکي دجاپان، کوریا، او چین څخه بیا تر اوسني ایران او سیستان پورې، دسریلانکا او هند څخه بیا تر سیر دریا اوتاجکستان پورې ټولې سیمې تر خپلې اغیزې لاندې راوستې وې ، د نړۍ له بېلا بېلو سیمو څخه به د مذهبي مراسمو د پر ځای کولو په نیت زیات شمېر راهبان، زایرین او سیلانیان په افغانستان کې د ودان شوو بودایي زیارتونو او عبادت ځایونو په ځانګړي ډول د بامیانو لرغوني او د بودایي پیر متبرک ځای ته د لیدو کتو په نیت سفرونه کول. اوس یې صرف البوشاکه شته، نور نو طالبانو په ۲۰۰۱ میلادي کال کې په داسې حال کې چې تلویزوني کامرې او عکاسي ممنوع وې، بیا هم عکاسي ځینې کېدلې ونړول شوې.

ketabton.com - The Digital Library

ويجاړيدل:

دا پړی د ملا عمر په حکم له منځه ولاړه، او د پوښتنې په ځواب کې د ملا محمد عمر جواب په لاندې توګه وو: ما نه غوښتل چې د باميانو بودا له منځه يوسم. په واقعيت کې يو شمير بهرنيان ماته راغلل او ويې ويل موږ غواړو چې د باميانو د بودا د ترميم پاتې کار ترسره کړو، کوم چې د بارانونو له کبله لږ خراب شوی دی. زه حيران پاتې شوم، فکر مې وکړ چې دا خلک د زرګونو انسانانو ژوند ته هيڅ درناوی نلري هغه افغانان چې له لوږې مړه کيږي، مګر د غير ژوندي شيانو لکه بودا په اړه انديښمن دي. دا راته خورا ناوړه عمل ښکاره ش. له همدې کبله ما د بودا د ويجاړولو امر وکړ،که دوی د بشري کار لپاره راغلي وای، ما به هيڅکله د بودا بوت د ويجاړيدو حکم نه واي ورکړی.

د هرات جامع جومات:

د هرات جامع جومات بنسټ ايښودونکی سلطان غياث الدين غوري دی چې دده زيارت هم دهمدې جومات په شمالي برخه کې تر يوې ګنبدې لاندې څرګند دی او دا مشهور واکمن په ۱۲۰۲ م کال کې په حق رسيدلی دی.

د دې جومات په جنوبي برخه کې د غوريانو د دورې يو څه نقش و نګار هم پاتې دی، چې هلته يو ښه روښانه او ښکلې کتيبه هم تر سترګو کيږي چې د سلطان غياث الدين نوم پرې ليکل شوی دی.

دا جومات چې کله د تيموريانو په دوران کې د دويم ځل لپاره نقش و نګار شو، د غوري دورې نقش په کې له منځه ولاړ چې مخکې يې يادونه وشوه يوازې په يوه برخه کې پاتې و، خو په ۱۳۲۲ هـ ش کال کې بيا کار پيل شو او په دې اړه زيار ايستل کيده چې هغه پخوانی بڼه برسيرنه او د تيموري دورې نقش ترې يو پلو ته کړي چې دا کارونه د تيموري پاچا سلطان حسين بايقرا په

ketabton.com - The Digital Library

وخت کې صورت نیولی و چې دهغه واکمنۍ دوره له ۱۴۶۸م څخه بیا تر ۱۵۰۶ م پورې یوه زرینه او علم پروره دوره وه.

د هرات لرغونو ودانیو ته په دې وروستیو څو کلونو کې د ملګروملتونو کلتوري څانګې یونیسکو پام هم وراوښتی سره له دې چې د اغا خان د بنسټ له خوا د هرات د پخوانۍ معمارۍ له معیارونو سره سم په دې ولایت کې، د لرغونو ودانیو د بیا جوړولو لپاره مهمې پروژې ترسره شوي، خو د هرات په زاړه ښار کې د نوو ودانیو جوړېدل هغه څه دي چې تراوسه یې د نړۍ د کلتوري اثارو په فهرست کې د هرات د زاړه ښار د شاملېدو پر وړاندې خنډ ګرځېدلي. دا لړۍ تر اوسه دوام لري او چارواکي وايي دوی هڅه کوي چې مخه یې ونیسي.

د هرات لوی جامع جومات چې څه باندې اووه سوه کاله قدامت لري، په تېرو کلونو کې ډېر زیانونه لیدلي او ډېری کاشیان یې لوېدلي دي، د لومړي ځل لپاره د هرات د لوی جامع جومات د بیارغونې مقدماتي سروې د افغانستان د ښارجوړونې وزارت له خوا پیل شوې ده.

د افغانستان د ولسمشر په امر د هېواد ددې جومات د بیارغاونې چارې د ښارجوړونې وزارت ته سپارل شوي دي.

دا پروژه په اوږدمهاله توګه په څو پړاوونو کې د افغانستان دولت له بودیجې ترسره کېږي.[21]

[21]: د جمهوري رياست عملياتي او ملاتړ اداري ويبسايټ او بيج.

ketabton.com - The Digital Library

شپږم څپرکی

په افغانستان کې اداري فساد

په افغانستان کې د حامد کرزي تر مشرۍ لاندې حکومت له رامنځته کېدو وروسته، يو شمېر کورنيو او نړيوالو څېړنيزو مرکزونو په هېواد کې د اداري فساد د کچې معلومولو په موخه سروې‌ګانې او څېړنې کړې دي. د بېلګې په ډول له ۲۰۰۵ م کال وروسته د شفافيت نړيوالې ادارې هر کال په هېواد کې د اداري فساد په تړاو سروې‌ګانې کړې دي، ايشيا فاونډېشن هم له ۲۰۰٦ م کال وروسته، هر کال د اداري فساد په تړاو له خلکو څخه نظرپوښتنه کړې او له ۲۰۰۷ م کال وروسته، د افغانستان د روڼتيا څار ادارې هم د اداري فساد د کچې معلومولو په تړاو سروې‌ګانې او څېړنې پيل کړې.

که په تېرو پنځلسو کلونو کې د اداري فساد پرضد دغو څېړنو او سروې‌ګانو ته ځير شو، نو ويلی شو چې په هېواد کې د اداري فساد کچه نه يوازې دا چې کمه شوې نه ده، بلکې په ۱۳۹۴کال کې خپل اوج ته هم ورسېده.

د شفافيت نړيوالې ادارې د سروې‌ګانو له مخې، له ۲۰۰۵ کال څخه تر ۲۰۰۹ کال پورې د اداري فساد کچه زياته شوه، خو له ۲۰۰۹ کال څخه تر ۲۰۱۱ کال پورې بيا د اداري فساد کچه راکمه شوه. په ۲۰۱۲ او ۲۰۱۳ کلونو کې بيا خپل اوج ته ورسېده، خو د ۲۰۱۴م کال څخه راوروسته د اداري فساد ګراف منفی خوا ته روان وه چې دليل يې د اداري فساد په وړاندې د ملی وحدت حکومت يو شمېر ګامونو وو.

ketabton.com - The Digital Library

د افغانستان روڼتیا څار ادارې هم د اداري فساد پرضد خپلې څلور څېړنیزې سروې ګانې خپرې کړې او له دغو سروې ګانو څخه جوتېږي چې په ۲۰۰۷، ۲۰۱۰، ۲۰۱۲ او ۲۰۱۴ کلونو کې په ټول افغانستان کې په مجموعي ډول ورکړل شوی رشوت او د بالغو کسانو شمېره چې په دغو کلونو کې یې رشوت ورکړی زیات شوی وو.

یو شمېر نورو ادارو، لکه د ملګرو ملتونو د مخدره توکو، جرمونو ادارې او د بودجې د شفافیت سازمان هم په دې تړاو څېړنې او سروې ګانې خپرې کړې چې په ټولیز ډول له ۲۰۰۹ کال وروسته د اداري فساد د کچې زیاتوالی ښیي.

د اداري فساد پرضد د ملي یووالي حکومت مبارزه

ولسمشر د غازي امان الله خان د نیمګړي څپرکي د بشپړېدو ژمنه کړې وه، ولسمشر ۲۰۱۴م کال څخه تر ۲۰۲۴م کاله پورې د بدلون لسیزه نوموله.۲۰۱۷م کال کې د فساد پر وړاندې استراتیژي جوړه شوه چې پر اساس یې اوس لوړ رتبه چارواکي محاکمه کیږي. په لسګونو نوي قاضیان وګمارل شول. په محاکمو او څارنوالیو کې هم اصلاحات راغلل. له ۲۰۱۵م کال څخه را په دیخوا۳۹۰ قوانین تصویب او یا تعدیل شول. د کابل بانک غلا شوې پیسې نیمې یې بیرته را وګرځول شوې. سیسټمونه تر ډېره بریده بایومټریک شول.

د ۱۳۹۳ کال د ولسمشریزو ټاکنو پرمهال د ولسمشرۍ نوماندانو د اداري فساد د ختمولو په اړه پخې ژمنې وکړې. په دې تړاو افغان ولسمشر محمد اشرف غني هم په خپل ټاکنیز منشور کې په دې اړه یو ځانګړی بحث وکړ. د ملي وحدت حکومت له جوړېدو وروسته، افغان ولسمشر اشرف غني د لندن په کنفرانس (۲۰۱۴) کې د اداري فساد پر ضد د مبارزې لپاره خپله تګلاره روښانه کړه. دغه راز ولسمشر له فساد سره د مبارزې په کنفرانس (د ۲۰۱٦ کال مې میاشت) کې

ketabton.com - The Digital Library

د اروپايی ټولنې پلاوي ته د اداري فساد پرضد مبارزې په تړاو خپلې ژمنې تکرار کړې او وروسته يې د لندن په کنفرانس کې د فساد پر ضد خپله مقاله هم وړاندې کړه. د افغانستان د سولې او پرمختيا ملي چوکاټ کې هم چې د بروکسل د کنفرانس لپاره چمتو شوی و، د اداري فساد پرضد ژمنې وشوې.

د ملي يووالي حکومت په پيل کې د اداري فساد پرضد يو شمېر چټک او جدي ګامونه پورته کړل او له امله يې افغانستان د شفافيت نړيوال سازمان په فساد ککړو هېوادونو کې له دويم څخه څلورم نمبر ته راټيټ شو، خو وروسته دغه مبارزه په هغه سرعت او جديت سره تعقيب نه شوه په کوم ډول چې د ملي يووالې حکومت په پيل کې وه.

په عمومې ډول د ملي وحدت حکومت د اداري فساد پرضد مبارزه کې ډېری ګامونه واخيستل،د بېلګې په توګه د (۲۰۱۴) کال کې د کابلبانک قضيه پرانيستل شوه، په (۲۰۱٦)ميلادي کال کې يې د حکومتی چارواکو شتمنۍ ثبت کړې او په (۲۰۱٦) ميلادی کال کې يې له اداري فساد سره د مبارزې عدلي او قضايي مرکز پرانيست، او په ۲۰۱۸م کال کې يې د مخابراتو او معلوماتي ټکنالوژۍ وزير ښاغلی عبدالرازق توحيدي د فساد په تور محاکمه کړ.

افغان حکومت په اداري فساد کې ښکېل لوړ پوړي چارواکي محاکمه کړل، هم يې له اداري فساد سره د مبارزې په ښکېلو ادارو کې هر اړخيز اصلاحات راوستل د بېلګې په توګه قضا، څارنوالي او امنيتې ارګانونه.

له اداري فساد سره د مبارزې عدلي او قضايي مرکز پرانيستل: ولسمشر محمد اشرف غني د دغه مرکز د پرانيستلو په اړه جوړې شوې غونډې ته وويل: د دغه مرکز د جوړېدو هدف دا دي چې قانون پر ټولو يو شان تطبيق شي.

ketabton.com - The Digital Library

افغان ولسمشر ویل: له اداري فساد سره د مبارزې د عدلي او قضايي مرکز له جوړېدو څخه يې هدف دا وه تر څو له دغې پديدې سره مبارزه په همغږۍ سره پر مخ يوړل شي.

ولسمشر اشرف غني په دې اړه جوړې شوې غونډې ته وويل: چې له اداري فساد سره له جدي مبارزې پرته به حکومت په خپلو امنيتي او اقتصادي پروګرامونو کې پرمختګ ونشي کړای.

ولسمشر غني وويل: چې د دغه مرکز جوړېدل له فساد سره د مبارزې په برخه کې د حکومت د سياسي ارادې څرګندونه کوي.

افغان ولسمشر ټينګار وکړ چې له اداري فساد سره د مبارزې دغه مرکز بايد، د جرمونو د کشف او د قانون د عملي کېدو په برخه کې دريو برخو لکه دقت، سرعت او قاطعيت ته پام وکړي.

د حکومت اجراييه رييس عبدالله عبدالله هم ټينګار وکړ چې هيڅ چا ته به دا اجازه ور نه کړل شي چې له دغه مرکز څخه سياسي ګټه واخلي.

ښاغلي عبدالله په ورته وخت کې له اداري فساد سره د مبارزې له عدلي او قضايي مرکز څخه د حکومت سياسي ملاتړ څرګند کړ.

جمهوري رياست ويلي و چې د دغه مرکز مشري به د افغانستان لوی څارنوال کوي او د هغو لوړ پوړو چارواکو د دوسيو څېړل يې په کاري لومړيتوب کې دي چې په اداري فساد ککړ دي.

د افغانستان د کابينې د اوو غړيو او د ښار جوړونې وزارت د شپږو کارکونکو د فساد دوسيې، د دفاع وزارت په قراردادونو کې فساد او داسې نور په افغانستان کې د اداري فساد له سترو بېلګو څخه ګڼل کېږي.

زما په نظر، له کومه ځايه چې په فساد ککړ زياتره چارواکي دا مهال په بهر کې اوسېږي، نو دا به حکومت ته ګرانه وي، لکه څرنګه چې لازمه ده له دغې پديدې سره جدي مبارزه وکړای شي.

ketabton.com - The Digital Library

د اداري فساد درنو جرمونو ته د رسيدنې عدلي او قضايي مرکز، د فساد پر وړاندې د مبارزې په دوام، افغان جنرال او د هلمند پخوانی امنيه قوماندان عبدالرحمان سرجنگ هم په بند محکوم کړ.

حکومت ولې په خپله مبارزه کې ناکام شو؟

ملي وحدت حکومت په خپلو لومړيو پنځو کلونو کې د اداري فساد پر ضد مبارزه کې يو شمېر گامونه پورته کړل، لکه د اداري فساد پرضد د مبارزې په موخه د يو شمېر ادارو او قوانينو جوړوونه او د ملي يووالي حکومت له راتگ سره هم مهاله د اداري فساد پر ضد مبارزه کې يو شمېر اقدامات، خو دا چې د ملي يووالي حکومت له جوړېدو وروسته د اداري فساد پر ضد د افغان حکومت دغه هڅې او گامونه ولې تر ډېره له ناکامۍ سره مخ شول، عوامل يې په لاندې ډول دي.

سياسي او امنيتي بې ثباتي: سياسي او امنيتي بې‌ثباتي هغه لوی لامل و چې د اداري فساد پر ضد يې د ملي يووالي حکومت حوصله ورماته کړه. په عمومي ډول پياوړی او ځواکمن مرکزي حکومتونه چې په امنيتي او سياسي برخه کې له لږو اختلافاتو سره مخ وي، د اداري فساد پر ضد مبارزه کې جدي او سخت گامونه پورته کوي. که حکومت له سياسي او امنيتي بې‌ثباتۍ سره مخ وي، نو حکومتونه د «مصلحت» او د خپلو حکومتونو د دوام په موخه د اداري فساد پر ضد گامونه نه پورته کوي.

ناهمغږې تگلاره: د ملي يووالي حکومت چې د اداري فساد پر ضد يې يو شمېر گامونه پورته کړل، نو د دغو گامونو د ناکامۍ تر شا يو لامل دا هم و چې افغان حکومت د اداري فساد پر ضد همغږي تگلاره نه لرله، د بېلگې په ډول له يوې خوا يې د کابلبانک قضيې پوروړي زندان ته ولېږل او دغه دوسيه يې په لومړيو وختونو کې په جدی ډول تعقيب کړه، خو د وخت له تېرېدو وروسته،

ketabton.com - The Digital Library

د کابل‌بانک قضيې مهم او ستر پوروړی (خليل الله فيروزی) يې له زندانه راخوشې کړ او له نوموړی سره په يوه لويه غونډه کې په ښه حکومتولۍ او اصلاحاتو کې د ولسمشر له ځانګړی استازی احمدضياء مسعود او يو شمېر وزيرانو سره يو ځای د سمارټ سيټيي په نامه د يوه ښارګوټي جوړولو قرارداد لاسليک کړ، دغه کار د اداري فساد پر ضد مبارزه کې د افغان حکومت جديت او مبارزه تر پوښتنې لاندې راوسته او تر ډېره يې د حکومت هڅې پيکه کړې، د حکومت د دغې ناهمغږې تګلارې بل لامل دا هم دی، چې د اداري فساد پرضد مبارزه کې افغان حکومت ۱۷ بنسټونه جوړ کړي وه چې دغه بنسټونه بيا د شفافيت نړيوال سازمان د راپور له مخې د بريالیتوب ډېرې لږې نښې لري.

د ملي يووالي حکومت اېتلاف ډوله بڼه: بل لامل چې د اداري فساد پرضد مبارزه کې د ملي يووالي حکومت د ناکامۍ لامل شو، د ملي يووالي حکومت اېتلاف ډوله بڼه وه، په دغه حکومت کې د ۱۳۹۳ه ش کال بريالۍ او ناکامې ټاکنيزې ډلې دواړې سره يوځای شوې چې له همدې کبله د اصلاحاتو او د لوړ پوړو چارواکو د ټاکلو په تړاو د ملي يووالي حکومت د دوو مشرانو ترمنځ اختلافات بيا د دې باعث شول چې د اداري فساد پرضد د حکومت تګلاره اغېزناکه ثابته نه شي.

د غصب په وړاندې مبارزه

ملي يووالي حکومت په داسې وخت کې رامنځته شو چې له يوې خوا بهرنيان له افغانستان څخه په تېښته کې وو، له بل لوري خلک يوې ناڅرګندې وېرې او ناهيلۍ په مخه کړي وو، له بل لوري په هېواد کې ظلم، وحشت، بې قانوني، زورواکي، فساد او غصب اوج ته رسېدلی و.

ketabton.com - The Digital Library

که څه هم په لومړیو کې خلکو ته ناشونې ښکارېدله، خو ولسمشر غني په همغو ستونزمنو شیبو کې واړه واړه بحرانونه او ستونزې داسې مدیریت کړې چې هم یې د هېوادوالو او هم یې د نړیوالو قناعت او رضایت ترلاسه کړ او له همدې امله یې په لږ وخت کې پر حکومت بایللی باور بېرته ترلاسه او د هغوی ناهیلي په هیله مندي او باور بدله کړه.

د ملي وحدت د حکومت په دوره کې ناامني، کډوالي، زورواکي، خپلسري او بې قانوني د نورو ستونزو د ایجاد تر څنګ د ځمکو غصب هم د یو بحران په کچه زیات کړ او له همدې امله د ملي یووالي حکومت په ټولو ولایتونو کې له پراخ غصب سره مخ شو له همدې امله یې د ځمکو او اوبو عالي شورا په غونډو کې د غصب پر مخنیوي ټینګار وکړ.

ملي یووالي حکومت یوازې د غونډو او شوراګانو په بحثونو بسنه ونه کړه، بلکې د ځمکو او جایدادونو د غصب د مخنیوي په موخه یې د زمینداری د چارو تنظیم قانون طرح او توشیح کړ. دغه قانون په ۱۳ فصلونو او ۱۱۹ مادو کې په ۱۲۵۴ ګڼه رسمي جریده کې د ۱۳۹٦ کال د حمل میاشتې په ۲٦ نېټه خپور شو.

د زمینداری د چارو تنظیم قانون د ځمکو د ادارې دندې او واکونه تعریف کړي او د ځمکو او اوبو عالي شورا یې معرفي کړې ده. په دغه قانون کې د ځمکې د چارو پر تنظیم، د ځمکې او مالکیت د اعتبار وړ اسنادو، د مالکیت حق د کدستر او تثبیت سروې، د ځمکې تصفیه، جزایي احکامو او نورو موضوعاتو په اړه وضاحت ورکړل شوی. د دغه قانون یولسم او دولسم فصل په مشخص ډول د ځمکې پر غصب او جزایي احکامو بحث کړی. د غصب کوونکي تشخیص، د غصب شوې ځمکې استرداد او هغه ته رسیدګي د قانوني پړاونو تېرولو پرته د ځمکې تبادله، مقابل لوري ته د غصب شویو ځمکو په اړه

ketabton.com - The Digital Library

د وخت مراعتولو او د قانون رجعت پرته، د غصب کوونکي مجازات او د وېشل شويو ځمکو استرداد د دغو دوا‌ړو فصلونو عمده موارد ول.

د ملي يووالي حکومت د ځمکې غاصبينو لپاره د جزا په اړه قانوني وضاحت څرګند کړ.

د دې ترځنګ د غصب او د ځمکو د غاصبينو د قضيو تعقيب هم په عملي ډول ترسره شو چې په پايله کې يې عدليې وزارت په بېلابېلو قضيو کې د دولت د زرګونه جريبه ځمکې دفاع وکړه، د ځمکې ادارې له غاصبينو څخه ۲۰۸،۷ زره جريبه ځمکه بېرته واخيسته. ۱۵۸۳۱ غاصبين ليست شول. ۳۵۵ غير قانوني ښارګوټي تشخيص شول.

د افغانستان د ځمکو ادارې د غصب شويو ځمکو د استرداد د پاليسي مسوده جوړه کړه او د ځمکو غصب مخنيوي ستراتيژيک پلان يې هم تدوين کړ. د غصب د مخنيوي او د غصب شويو ځمکو د بېرته راګرځولو په برخه کې حکومت او په ځانګړي ډول ولسمشر غني نهايت جدي وه او اړونده مسوولينو ته يې په دې اړه وخت پر وخت په ټينګار سره لارښوونې کولې.

د غصب په وړاندې د مبارزې لپاره د ولسمشر عمده کارونه:

- کابل کې د ځمکو د غصب د مخنيوي لپاره د ځانګړې قطعې جوړول
- د (پکتيا، خوست، پکتيکا، ننګرهار، کونړ، لغمان او نورستان) ولايتونو لپاره ددولتي ځمکو د غصب مخنيوي محکمه جوړه شوه
- د نيول شوو(غصب) ځمکو د لانجو د حل لپاره ځانګړې محکمه جوړه شوه
- د ځمکو او جايدادونو د غصب د مخنيوي په موخه د زمينداری چارو د تنظيم قانون طرح او توشيح شو

ketabton.com - The Digital Library

ښه حکومتولی

ښه حکومت د یو هېواد د امنیت، پرمختیا، ترقی، د خلکو ترمنځ د نیکو اړیکو، تحصیل، صحت، زراعتي ودې، او د همسایه گانو سره د انډول ساتلو یو مهم جز یا مهم ارگان شمېرل کیږي او په بین المللي سطحه ښه حکومت د ملي او بین المللي اړیکو فیصلو او تصامیمو په نیولو کې خورا لوی او مهم نقش لوبولی شي.

ښه حکومتولی د ولسوالی دیوه (سپاهي، یوه بلوک مشر، یوه سرکاتب، یوه مامور، یوه قوماندان امنیه، یوه قاضي، یو محرر، یوه خزانه دار او یوه ولسوال نه شروع او رامنځته کیدای شي) چې د یوه سره باید وطن، وطندارانو ته پاک، صادق با مسولیته غمخواره زړه سوانده با رحمه د ملي وحدت غوښتونکي یو بل په غیږ کې نیونکي (همدیگر پذیره) دوست او دښمن وپیژني، دښمن ته خوله ماتونکی ځواب ورکړي، هیڅکله د دښمن سره د خلکو په وژلو، دخلکو په ځورولو، د خلکو په چورولو او بیناموسه کولو کی شریک ونه ووسي، په دې برخه کې مسلکي او باسیواده کسانو ته اشد ضرورت دی.

د ښې حکومتولی په برخه کې د ولسمـشر غني لاسته راوړنې

جمهور رییس د ښې حکومتولی لپاره د ولایتونو او ولسوالیو ټول مامورین تبدیل کړل، یعنې ((والي، امنیه قوماندان، رییس امنیت ولایت، قوماندان لوا یا غند مربوطه وزارت دفاع، قوماندان سرحدی، امر امنیت څارندوی، مستوفي، رییس گمرک، ښاروال او قاضیان)) ولسوالی مې دمخه یاده کړه، دغو کسانو دغه۱۳ کاله د خپلو منافعو او ځانونه سرمایه داریدو او د ژوندي پاتې کېدو په خاطر د افغانستان داخلي او خارجي دښمنان سره د جوال خوله نیولې وه، چې تر ننه د بې امنیو سره مواجه یو او هر یو نن ملیونر دی،

ketabton.com - The Digital Library

ولسمشر غني ددغو کسانو په ځای نوی تحصيل يافته، باتجربه، پاک او وطن دوسته، وطن او ملي نواميسو ته متعهد او وفادار کسان وګمارل او د رييس جمهور ټول اوامر، فرامين او دساتير په بشپړه توګه عملی شول.

په دې برخه کې د ولسمشر غني نورې لاسته راوړنې عبارت دي له اداري کمپلکس، الکترونيکي حکومتولي، اسان خدمت اداره او داسی نور.

د دارالامان اداري کمپلکس: دا کمپلکس د ۱۳۹۸ ه ش کال د چنګاښ پر ۲۳ مه د افغانستان د اسلامي جمهوري دولت د رييس محمد اشرف غني، د ولسي جرګې رييس، قاضي القضات، د مشرانو جرګې رييس او د کابينې د ځينو وزيرانو په حضور پرانستل شو.

د دغه کمپلکس له جوړيدو سره به څه ناڅه ۲۷ دولتي ادارې ورولېږدول شي او د ښار مرکز هم يو ځل بيا د دغه ښار اوسيدونکو ته وسپارل شي.

په دارالامان کې د اداري کمپلکس دغه پروژه په دوه سوه هکتاره ځمکه کې جوړيږي چې په دوه پړاوونو کې به يې چارې په شل کلونو کې بشپړې شي.

د اداري کمپلکس جوړې شوې غونډې ته د ولسمشر د وينا يوه برخه: د افغانستان د اسلامي جمهوري دولت رييس، د خپلو خبرو په پيل کې د دغه کمپلکس جوړونه يوه لويه پروژه وبلله او ياده پروژه يې کابل کې د ښاري نظم راوستو او ښې حکومتولۍ په برخه کې مهم او ارزښتناک ګام وباله. نوموړي زياته کړه چې د يادې ودانۍ د جوړونې ترڅنګ بايد د حکومتدارۍ سيستمونه هم پرمختللي او ځواب ويوونکي جوړ شي.

هغه د افغانانو همت ته په خبرو کې څرګنده کړه، چې افغانانو خپل تېر خوندي کړ او دغه راز يې وويل: سل کاله مخکې د چاردهي خلکو په خپله خوښه خپل ګران پاچا امان الله خان ته خپلې کرنيزې ځمکې وسپارلې. د چاردهي خلکو ته مبارکي وايم چې د لومړي درجې دولتي ودانۍ د جوړولو هيلې ته يې چمتووالی وښود.

ketabton.com - The Digital Library

نوموړي دغه راز په ډاګه کړه چې موږ یوازې پر کابل نه راڅرخو، بلکې غواړو په ۲۷ نورو ولایتونو کې هم اداري کمپلکسونه ولرو .

ښاغلي غني وويل چې دولتي ادارې به دارالامان ته ولیږدول شي او هیڅ ودانۍ به له دارالامان ماڼۍ لوړه نه وي او د دې ماڼۍ لوړوالی به خوندي وي.

ولسمشر غني د کابل اوسیدونکو ته ډاډ ورکړ چې د کابل ښار د اوسیدونکو ملکیتونه ثابت، د اعتبار وړ او د دوی د پانګونې لپاره دي.

هغه د خپلو خبرو په بهیر کې دا هم په ډاګه کړه چې کابل بې څښتنه و او ستونزې یې هم د غوره حکومتدارۍ تشې رامنځته کړې وې.

هغه وویل: زه هغه کابل غواړمچې په شعرونو کې ستایل شوی او بابر ورته د خپل مړي د رالیږدولو سپارښتنه کړې وه.

الکترونیکي حکومتولۍ او اسان خدمت سیستم: د اسان خدمت مراکزو جوړونه د افغانستان د عامه خدمتونو د وړاندې کولو سیستم کې یوه موثره نواوري وه چې ویشوي کولی په یوه مرکزي موقعیت کې د مختلفو اداراتو خدمتونو تر یوه چت لاندې په ساده او چټک ډول وړاندې کړي. د اسان خدمت برنامې د خدمتونو په وړاندې کولو کې مثمریت، موثریت او روڼوالي د ملاحظې وړ وده راوستله او د دولت غبرګون یې د ښاریانو د غوښتنو پر وړاندې چټک کړ.

اسان خدمت وړیا خدمتونه د دولتي ادارو خدمتونو ته د خلکو لاسرسی اسانه کړ، د دولتي خدمتونو سرعت یې چټک کړ او د محلي حکومتدارۍ د پیاوړتیا په ګډون یې د خلکو د سرګرداني او مالي فساد مخه هم ونیوله.

دغه سیستم په ۲۰۱۲ میلادي کال په اذربایجان کې رامنځته او پیل شو چې د فساد په مخنیوي کې یې ډېر رول ادا کړ او همدې تجربې ته په کتو په ۲۰۱٦م کال کې ولسمشر دغه سیستم وپېره، ولسمشر غوښتل په دې توګه خپله

ketabton.com - The Digital Library

هغه ژمنه پوره کړي چې د وارسا په ناسته کې یې د فساد د ختمېدو په اړه کړې وه.

اسان خدمت د خدمتونو یو بنډل دی چې په پرمختللې ټکنالوژۍ سمبال دی او خلکو ته د دولتي سکتور اړوند له ۱۵۰ ډوله زیات خدمتونه وړاندې کوي. خلک کولی شي د خپلو کارونو لپاره د دغه سیسټم په چوکاټ کې د ټیلیفون او نیټ په مرسته خپل کارونه مخ ته یوسي.

دغه سیسټم خلکو ته چټک خدمتونه وړاندې کوي او د کاغذ پراني او مالي فساد مخنیوی په کې کېږي، دغه سیسټم د هېواد په پنځو زونونو کې فعال او د ۲۰۲۰م کال څخه تر ۲۰۲۴م کاله پورې به ټولو ولایتونو ته وغځول شي.

د اسان خدمت سیسټم له لارې به نور خلک اړ نه وي چې د پاسپورټ، لایسنس، جواز اخیستلو او لسګونو نورو کارونو تر سره کولو لپاره په ورځو ورځو بېلابېلو ادارو ته لاړ شي.

د اسان خدمت په مرکز کې به د بانک او ټولو ادارو استازي موجود وي او یو تن چې د خپل کار تر سره کولو لپاره ورځي نو د مرکز په یوه سر کې به یې د کار مراحل پیل او تر بل سر پورې به بشپړ شي له دې سره به د ګڼو ښېګڼو تر څنګ هغه ستونزې پای ومومي چې خلک یې د یوه عادي کار د کولو لپاره په ورځو او ان اوونیو پر ځان مني.

ملي هویت او د بریښنایي تذکرو د ویش پیل

ملي هویت د ملتونو د ځانګړو هویتونو پر بنسټ پېژندل کیږي،څنګه چې د انسانانو ترمنځ د خیرې او نوم توپیر موجود دی، همدارنګه د هېوادونو ترمنځ د جغرافیې او ملي هویت پر اساس د هغوی د حقوقي شخصیت استازولي کوي کله چې له ملتونو هویت واخیستل شي، نو د هغوی له وجوده چې اروا وایستل شي،مرګ او ورکاوي یې حتمي کیږي.

ketabton.com - The Digital Library

ملتونه د هويت د ساتلو لپاره جګړې کوي قرباني ورکوي او حتی د نړيوالو جګړو د رامنځته کيدا سبب ګرځي .
ملي وحدت حکومت ته له کرزي ډيرې ناخوالې، نيمګړې دندې او ستونزې ور پاتې وې، خو د ټولو په سر کې ورته حساسه سکالو د افغان هويت څخه د دفاع شخړه لاينحله پاتې وه، ولسمشرغني په ډيره مدبرانه ډول، په نا ويلې او نا سنجيدلي توګه د نفسو د شمير قانون توشيح او په دې توګه يې د رسمي جريدې برخه وګرځوله، ولس په غوسه شو، مدني نيوکې اوج ته ورسيدې، له دې امله ولسمشرغني مجبور شو، چې د افغان هويت په برخه کې د مدني، سياسي او ولسي خوځښتونو استازي ارګ ته وروبولي.
دي مجلس ته د مدني ټولني د يو استازي په وينا چې ولسمشر دې غونډې ته په ډير مغروره انداز وويل: زه وم چې ولسي غبرګون مې د افغان هويت د ملاتړ د پاره راوخځاوه، ځکه که ما دا نميګړی قانون نوی توشيح کړی، نو د ولس غبرګون به نه وای را غبرګ شوی ما غوښتل چې په دې توګه ولس ددې قانون خلاف راوپاروم او بيا ددې قانون د تغير د پاره له ولس سره په ګډه کار وکړم.
اوس د بريښنايې تذکرو د ويش لړۍ پيل شو، چې د هېواد په اکثريتو ولايتونو کې يې اداري وجود لري.

ځوانه اداره

د مرکزي احصايې د راپور له مخې افغانستان نږدې ديرش ميليونه وګړي لري چې ٦٣سلنه وګړي يې ځوانان تشکيلوي خو له بده مرغه چې په ډيری سياسي، کلتوري، فرهنګي او پراختيايي برخو کې کمه ونډه ورکړل شوې.
نو لکه څنګه چې هېواد مو د لوی ځښتن په فضل تر ډيره ځوان قشر څخه جوړه شوې نو تر ډېره بريده قرباني هم همدغه ځوان ورکړي.

ketabton.com - The Digital Library

په هېواد کې د امنیت ټینګول د ټولنې د ټولو خلکو دنده ده، خو ځوانان چې نوی فکر او انرژي لري او د ټکنالوژۍ او بهرنیو ژبو په ځانګړې توګه د انګلیسي ژبې سره چې یوه نړیواله ژبه ده او نیږدې په ټوله نړۍ کې د رسمي ژبې حیثیت یې پیدا کړی دهغو له پرمختګونو سره بلد دي، کولی شي چې د نورو په نسبت ډېرفعالیت وکړي، دهمدې له امله ځوانانو ته مخ اوړي.

لکه څنګه چې مخکې مو یادونه وکړه ځوانان د ټولنې اکثریت دی، نو په ناامینو کې یې زیان هم ترنورو زیات دي.

جهمور رییس محمد اشرف غني د ځوانانو په هره غونډه کې په دې ټینګار کولو چې هیله مند دی چې افغان اداره ځوانه کړي او د هېواد رهبري هم ځوانانو ته وسپاري.

چې ولسمشر خپله دا ژمنه تر ډېره عملي کړه او د هیواد اداره یې ٪۶۰ ځوانه او د ولسمشر له لوري ډېری ځوانان په مهمو او لوړو بستونو وګمارل شول چې تر ډېره په خپلو چارو کې بریالي او کامیاب وه.

د بیلګې په ډول د ولسمشر د ملي امنیت سلاکار حمدالله محب او د چارو د اداري رییس ډاکتر فضل محمود فضلي.

که څه هم ښاغلی محب او فضلي یو نوې سیاسي او ولسي څیرې وې او ښه مدیران هم ول خو د هېواد دننه او بهر د مافیایې کړیو لخوا بیلابیل تورونه پرې لږیدل خو لکه د نورو سیاسیونو په څیر نا هیلې نشول او ان حوصله یې هم ونه بایلله او لاهم یې د هېواد د پرمختګ لپاره خپلې هڅې جاري وساتلې.

لازمه ده چې افغان ځوانان په منظم ډول کار وکړي او د خپل راتلوونکي لپاره خپله لاس په کار شي .

هیڅ بهرنی لکه څنګه چې موږ افغانان چاته هېواد نه رغوو هغوې هم زمونږ هېواد نه جوړوي ترڅو چې موږ خپله د ابادۍ لپاره لاس په کار نه شو.

ketabton.com - The Digital Library

نو ښه خبره داده چې د افغانستان راتلونکې رهبري دې ځوانانو ته په اختیار کې ورکړل شي ، ځکه ځوانان یو دبل په مشکلاتو، ستونزو او خوښیو تر هر بل چا ښه پوهیږي.

ketabton.com - The Digital Library

اووم څپرکی

د سولې په چارو کې د ولسمشر اشرف غني لاسته راوړنې

سوله له ننګونو ډکه لار ده، خو د ولسمشر غني فعال سيميز سياست او د سويلي اسيا لپاره د امريکا ستراتيژي هغه څه وه، چې د افغان حکومت په محوريت يې د سولې خبرو ته لاره پرانيستله او تمه شته چې په راتلونکې به پايله ورکړي.

ولسمشر غني څه ډول سوله غواړي؟

سوله او د جګړې پای ته رسول د ولسمشر غني له مهمو ټاکنيزو شعارونه څخه و.

که څه هم له امريکا سره د امنيتي تړون له لاسليکولو وروسته ولسمشر غني د ملي يووالي حکومت پر مهال په مختلفو ډولونو ډېره هڅه وکړه چې طالبان له افغان حکومت سره د سولې خبرو ته کېنوي، خو د سولې په تړاو د نوموړي دغه ټولې هڅې د يوې حکومت محوره پروسې لپاره وې. يعنې افغان حکومت تل هڅه کړې چې طالبان هم د حزب اسلامي په شان سولې ته غاړه کېږدي او د يوې ډلې په توګه له افغان حکومت سره يو ځای شي، خو دا هغه څه وه چې طالبانو يې تل مخالفت کاوه او له لويه سره يې د ولسمشر غني په مشرۍ حکومت "نامشروع" ګڼلی وه.

ولسمشر غني غوښتل چې د سولې په خبرو کې د جمهوريت نظام، پوځ، پوليس، استخبارات، تعليمي او تحصيلي موسسات، د بيان ازادي، ټاکنيز سيستم، د ښځو حقوق، او عام المنفعه ټولې پروژې بايد وساتل شي.

ketabton.com - The Digital Library

په مجموعي شکل نظام له منځه وړل او يا په فردي توګه د نظام د مهمو بنسټونو او لاس ته راوړنو له منځه وړل به، هيڅکله د دوامدارې سولې باعث نه شي. په مشخص ډول بايد د سولې په بهانه تر تعرض لاندې را نه شي. ځکه دا ډول مسايل د سولې د دوام تضمين کوي، چې په نه شتون کې به يې نوي اختلافات او حتی جګړې رامنځ ته شي.

له ګلبدين حکمتيار سره سوله کول په کابل پروسې کې د بې شرطه سولې خبرو وړانديز، له طالبانو سره په کوچني اختر کې ۳ ورځني اوربند، د سيميزې او نړيوالې اجماع رامنځته ته کول، په کابل کې د ۳۰۰۰ علماوو له لوري روانه جګړه فتنه بلل، د۳۳ اسلامي هېوادونو د غونډې له لورې د روانې جګړې ناروا بلل، د کعبې د امام له لوري د روانې جګړې ناروا بلل په اندونيزيا او ازبکستان کې د سولې په اړه د کنفرانسونو رابلل په دې برخه کې عمده لاسته راوړنې وې چې لاندې ترې يادونه کوو:

د ګلبدين حکمتيار په مشرۍ د اسلامي حزب سره د سولې تړون: له څلورو لسيزو جګړو او ناخوالو وروسته په افغانستان کې د سولې په برخه کی يو مهم او هيله بښونکی خبر د هېواد خلکو واوريد چې د افغانستان د اسلامي جمهوريت او حزب اسلامي ترمنځ د سولې تفاهم ليک و. سره له دې چې دغه تفاهم ليک يو شمير مخالفين هم لرل، خو د پلويانو په پرتله يې شمېره ډېر کم وه.

له حزب اسلامی سره د سولې هوکړه ليک افغانانو او نړيوالو ته په ځو برخو کی ځانګړي پيغامونه لرل چې په هېواد کې د ټولو جګړو د پای لپاره يوه ښه پيلامه وه.

حزب اسلامي د هېواد په معاملاتو کې له پخوا راهيسې يو مهم اړخ و، له همدې کبله يې دولت سره يوځای والی او سوله ستر بدلون او ښه پرمختګ وه.

ketabton.com - The Digital Library

له کومه چې په رسنيو او ټولنيزو خپرونو او د عامو خلکو په غبرګونونو کی ليدل کېده له دې هوکړې ښه پراخ ملاتړ موجود وه.

اوږدو جګړو نور د افغانستان خلک د سولې لپاره ليواله کړي و، نو له همدې کبله حزب اسلامي سره سوله ان ددې حزب د پخوانيو مخالفينو له لورې چې په دولت کې يې ونډه درلوده د هرکلي وړ وګرځېدهچی دا هم د تل پاتې او پايداره سولې لپاره يو ښه پيغام ګڼل و.

له حزب اسلامي سره سوله د دولت نورو وسله والو مخالفينو ته چې په جګړه بوخت دي هم يو ښه پيغام وه. چې دوی هم کولی شي په هېواد کې د سولې لپاره چمتوالی څرګند کړي.

د دولت او حزب اسلامي ترمنځ د سولې تفاهم ليک له پراخ نړيوال ملاتړ نه هم برخمن شو. امريکا، انګلستان او د ملګرو ملتونو سازمان د تفاهمليک له لاسليک څخه وروسته له هغه خپل ملاتړ اعلان کړ. دغه غبرګون دا پيغام درلود چی نور نړيوال هم د افغانستان د سولې په برخه کی ليواله شوي او په دې توګه غواړي د افغانستان دغه اتلس کلن کړکيچ چی د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر له مېاشت راهيسې پيل شوی نور پای ته ورسېږي.

د پاکستان هېواد هم چې د افغانستان په قضاياوو کې ډېر ښکېل ګڼل کېده داسې پيغامونه ورکول چې د افغانستان د سولې لپاره ليواله دی، بيلګه يې د نوموړي هېواد د لومړي وزير څرګندونې وې چې په ملګروملتونو کې يې د افغانستان د ستونزو حل د سولې په خبرو کې ګڼلی. د يادولو ده چې پاکستان له خپل ګاونډې هېواد هند سره ډېر بوخت شوی وه. له بلې خوا د نړيوالو له لورې هم په ډېرو برخو کې تر فشار لاندې راوستول شو او هم يې اقتصادي ستونزو او کورنيو ناامنيو دې بريد ته ورسولو چې د نوموړي هېواد راتلونکی او يووالی يې تر ګواښ لاندې راوستلی وه. نو ځکه دې ته اړشو چې نور په افغانستان کې له مداخلې لاس واخلي او د سولې لپاره ليوال شي.

ketabton.com - The Digital Library

په سیمه کې پراخ اقتصادي بدلونونه او خوځښتونه هم ددې لامل شول چې د سیمې نور هېوادونه لکه چین، ایران، د منځنۍ اسیا هېوادونه افغانستان کې د سولې لپاره مایله وي او په دې هېواد کې د ثبات له لارې وکولی شي دوي هم یو شمېر اقتصادي موخو ته ځان ورسوي.

په ټوله کې دغه او نور برابر شوي شرایط چې د ټولو یادونه به یی اوږد وخت وغواړي په افغانستان کې د سولې لپاره ښه او الهام بښونکي پیغامونه و.

په دې برخه کې نړیوال ملاتړ هم مهم شرط وه، له حزب اسلامي سره د سولې په برخه کې د نړیوالو ملاتړ په تېره بیا د امریکا متحده ایالتونو هرکلی دغه بهیر خپلې وروستۍ موخې ته ورساوه.

دولت تل د سولې پلوی و او دی. په همدې اړوند له پخوا نه د سولې عالی شورا جوړه شوه د سولې لویه جرګه جوړه شوه، د سولې مشورتي لویه جرګه، د سولې په چارو کې ددولت وزارت او په دې برخه کی بیلابیل کمیسونونه جوړشول او په بیلابیلو پړاوونو کی د خبرو اترو زمینې په هېواد کې دننه او بهر مساعدې شوې او دولت په کې ګډون وکړ.

له حزب اسلامي سره سوله دا جوته کړه چې افغان دولت د سولې په اړوند ریښتیني او صادق دی. که نور د جګړې لورې هم وغواړي چې په دې برخه کې خبرې وکړي دولت ورته ښه راغلاست وایي .

د کابل پروسه

د کابل پروسې لومړنۍ ناسته: د ۱۳۹٦ هـ ش کال د غبرګولي په ١٦ او ١٧ کابل د کابل پروسې د لومړۍ ناستې کوربه و. دا نړیواله غونډه د افغان حکومت په نوښت رابلل شوې وه، چې په کې د ۲۵ هېوادونو ترڅنګ د ۳ نړیوالو سازمانونو استازو هم ګډون درلود او موخه یې په افغانستان کې د سولې او ثبات لپاره د

ketabton.com - The Digital Library

يو چتر رامنځته کول و. د دې ناستې ګډونوالو په روانه جګړه کې د افغانستان له موقف ملاتړ اعلان کړ.

د کابل پروسې دويمه ناسته: د ۱۳۹٦ د کب په ۹مه، کابل د کابل پروسې دويمې ناستې کوربه و. افغان حکومت په دې ناسته کې وسله والو مخالفينو ته د سولې طرحه وړاندې کړه چې د امريکا متحده ايالتونو په ګډون د سيمې د يو شمېر نورو هېوادونو له لوري يې هرکلی وشو. په دې ناسته کې پر دې هوکړه وشوه چې د سولې خبرې به د افغانستان په ملکيت ترسره کېږي او ګډونوال يې کلک ملاتړ کوي. دا د سولې په تړاو د يوې اجماع د رامنځته کېدو زېری وه، چې افغان حکومت د دغو ناستو او سيميزې اجماع له لارې ترلاسه کړ.

د کوچني اختر اوربند: د افغانستان حکومت نړيوالو ځواکونو او طالب وسله والو د ۱۳۹۷ ه ش کال د کوچني اختر په ورځو کې موقتي اوربند وکړ. ياد اوربند د افغانستان د اوږدې جګړې په تاريخ کې بې مخينې و چې له برکته يې د تاوتريخوالي په کچه کې پام وړ کمی راغی، د هيواد په لر او بر کې د خوښيو لامل شو چې اکثر په کې حکومتي او طالب ځواکونو ګډه خوشالي کوله.

دې اوربند وښودله چې د دواړو لورو مشران پر خپلو ځواکونو پام وړ واک لري، او دا ځکه مهم دی چې مخکې هيڅ لورې هم د مقابل لوري پر انسجام باور نه درلود. جشنونو سولې ته د ځينو جنګياليو په ګډون د افغانانو شديده لېوالتيا وښووده. دا دواړه عوامل د سولې د راتلونکي بهير له پاره ښه زېري وه.

د کوچني اختر په درې ورځې رخصتۍ کې افغانستان د جګړې د عُمده لوريو له خوا د يوه تاريخي اوربند شاهد وو. د تاوتريخوالي په کچه کې غوڅ کمښت له جګړې ستړو افغانانو ته د عادي ژوند يو لنډ احساس ورکړ او په ټول هيواد کې د خوښۍ د جشنونو لامل شو.

ketabton.com - The Digital Library

اوربند ثابته کړه چې سولې ته د کور دننه شديده تقاضا موجوده ده، همداراز يې د افغان امنيتي ځواکونو او طالبانو دواړو په صف کې د مراتبو د سلسلې انسجام څرګند کړ چې د ډلګيو مشرانو يې که څه هم چې د جګړې د بندولو حکم ور ته حيرانوونکی وو، بشپړ اطاعت وکړ. ټولې غاړې بايد له دغه فُرصت څخه د سولې په لور د حرکت کولو له پاره ګټه اخيستې وي. ولسمشر اشرف غني لا وړاندې له طالبانو سره د غيرمشروطو خبرو وړانديز کړی و. د متحده ايالاتو حکومت دې ته چمتووالي وښود چې نېغ په نېغه د وسله والو مخالفينو له مشرانو سره خبرې وکړي، او ددې کار لپاره يې ځانګړی استازی زلمی خليلزاد وټاکه .

له دوو بريدونو پرته چې د اسلامي دولت (داعش) د افغانستان څانګې کوچنۍ ډلې پر غاړې واخيستل. دا اختريز اوربند د وينې تويونې په کچه کې د پام وړ کمي لامل شو، مګر دغو بريدونو پر جشنونو لړ اغېز وکړ. حکومتي او طالب جنګياليو يوه بل ته غېږې ورکړې، له يوه بل سره يې انځورونه واخيستل، ګډې سندرې او اتڼونه يې وکړل، او له يوه بل سره يې ګلان او ډالۍ تبادله کړې. د دوی پخلاينه که څه هم لنډه وه، اکثراً دوي د بيرغ په لاس جوپو جوپو ملکي وګړو له هرکلي سره مخ شول. لسګونه زره افغانان د خپلو ملګرو او خپلوانو د ليدنې لپاره د جګړې له کرښو واوښتل. دا خوښۍ په شمال او نورو هغو ځايونو کې چې د طالبانو وېره په کې تر نورو ځايونو ډېره وه، محدودې وې. مګر د هيواد زياترو برخو، په ځانګړې توګه هغو سيمو کې چې تر ټولو بد تاوتريخوالي ځپلي، د خوښۍ او هيله منتيا هغه شيبې ولېدې چې له کلونو راهيسې يې نه پېژندې.

د ارامۍ په ترڅ کې د دواړو غاړو انسجام، په ځانګړې توګه د داسې يوه وسله وال مخالفت په منځ کې چې اکثراً وېشل شوې ښودل کيدل، د سولې د راتلونکو خبرو اترو له پاره ښه نښه وه.

ketabton.com - The Digital Library

د ولسمشر غني له خوا د اوربند د غځونې له وړاندیز سره سره طالبانو له اختره وروسته جنګ بیا پیل کړ. مګر په دغه اوربند کې، که څه هم چې عمر یې لنډ وو، د سولې د راتلونکو هڅو له پاره ګټور درس نغښتی وو. د اوربند تودې نمانځنې په ډاګه کړه چې زیاتره افغانان د جګړې پای ته څومره ژوره لېوالتیا لري. د حکومت او طالبانو پلي ځواکونه او قومندانان ولیدل شول چې د جګړې د موقتې درېدنې له کبله یې خوښي څرګندوله. له یوه بل سره د دوی ګډوالي تر یوه بریده د هغه نظر له ناسمۍ پرده پورته کړه چې وایي جګړه د نه ماتیدونکي فکري وېش له کبله ده. د طالبانو په منځ کې د اوربند په اړه بحثونه په خپله ددغه تحریک دننه سولې او جوړجاړي ته د هڅونې څرګندويې وې.

له ټولو مهمه دا چې اوربند وښودله چې د دواړو لوریو مشران خپل حکم تعمیلولی شي. که څه هم چې هېڅ لوري خپل ځواکونه د اوربند له پاره نه وو چمتو کړي، دواړو غاړو افغان حکومت، او طالبانو د حیرانوونکي نظم څرګندونه وکړه. دواړو لوریو له دې ډډه وکړه چې له زیانمنونکو شېبو نه په ناوړه ګټې اخیستنې ناځاپي بریدونه وکړي. طبعاً د اختر درې ورځنی اوربند له هغه سیاسي روغې جوړې څخه ډېر واټن درلود چې له دښمنانو سره په کې ستر جوړجاړی شوی و.

اختریز اوربند د جنګیالیو په ګډون جګړه ځپلیو افغانانو ته هغه څه وښودل، چې ښایي سوله یې له ځان سره راوړي. دا اوربند د خوځښت له نورو نښو سره په خوا کې رامنځته شو چې لومړۍ نښه یې د ولسمشر غني له خوا له طالبانو سره د بې شرطه خبرو وړاندیز او ورپسې هغه نښې وې چې واشنګټن دې ته چمتووالي وښود چې له طالب مشرانو سره نېغ په نېغه وغږیږي، او د پوځیانو د وتلو موضوع په بحث کې شامله کړي. د متحده ایالاتو او طالبانو ترمنځ

ketabton.com - The Digital Library

مستقيمې خبرې کوم کيمياوي بوټی هم نه وه چې هر څه يې سم کړي وي. طالبانو بيا هم له کابل سره خبرو ته ننوتل لږ تر لږه په لومړي سر کې رد کړل.

د سولې مشورتي لويه جرگه

د ټولو مخالفتونو او نانديو سره سره د سولې له پار مشورتي لويه جرگه، د ۱۳۹۸ه ش کال د ثور د مياشتې په ۹ مه نيټه پيل او ۵ ورځې يې دوام وکړ. د جرگې موخه دا وه چې سوله تعريف کړي، حدود يې وټاکي او حکومت ته په دې اړه لازمې مشورې ورکړي. حکومت د جرگې پيل د سولې لپاره د بين الافغاني خبرو پيلامه وگڼله او په دې توگه يې کوشش وکړ چې د سولې په روانه پروسه کې له څنډ څخه د خبرو مرکز ته ور ودانگي. ښکاره خبره وه چې حکومت د سولې په اړه خپل تعريف درلود او حدود يې هم ورته معلوم وه، اما د سولې لپاره د حکومت پر تعريف نه يواځې دا چې اجماع نه وه، بلکې د همدې تعريف له کبله د سولې په روانه پروسه کې د حکومت رول ضعيف او په ځينو مواردو کې د مخالفت تر حده رسېدلی وه. د عوامو لويې کتلې، سياسي گوندونو، مدني ټولنو، د هېواد پخواني ولسمشر حامد کرزي، او نورو نفوذ لرونکو شخصيتونو د سولې په اړه د حکومت د دريځ مخالفت کړی و او په دې اړه يې په ناغېړيو تورن کړی و. په دې اړه د افغان سولې لپاره د امريکا ځانگړي استازي زلمي خليلزاد هم پر حکومت مکررې نيوکې کړې وې. خو دا ټولې نيوکې بی اساسه وې د مخالفتونو، فشارونو او د سياسي انزوا په چاپېريال کې ولسمشر محمد اشرف غني مناسبه وليده چې د سولې په نامه د يوې مشورتي جرگې له لارې خپل موقف پياوړی کړي.

د جرگې د غړو او رييس انتخاب: حکومت اعلان وکړ چې د جرگې غړي به نيمه انتخابي بڼه ولري. د ۳۲۰۰ څخه نېږدې ۱۰۰۰ تنه له کابل او نورو يې له ولاياتو څخه په جرگه کې گډون وکړ. په ولاياتو کې يو کميسيون چې د والي

ketabton.com - The Digital Library

تر نظارت لاندې د ولایتي شورا مشر، د ولایت د ښځو چارو رییسه، د ولایت د علماوو د شورا مشر، د مدني ټولنې استازي او نور په کې شامل وو.

کله چې حکومت د مشورتي جرګې د راغوښتلو پرېکړه وکړه، له هماغه اوله سره ورسره مخالفتونه پیل شول. سیاسي ګوندونو دا جرګه د اشرف غني ټاکنیز کمپاین وباله او د پرېکون اعلان یې ور سره وکړ. حامد کرزي که څه هم په لومړي سر کې د حکومت دا پرېکړه تایید کړه، خو وروسته یې جرګه غیر ضروري او پایلې یې مشکوکې وبللې. د حزب اسلامي مشر ګلبدین حکمتیار هم مشورتي لویه جرګه غیر ضروري او د سولې پر وړاندې خنډ وباله. تر ټولو مهمه دا چې د حکومت اجراییه رییس عبدالله عبدالله شکایت وکړ چې د جرګې په اړه ورسره مشوره نه ده شوې او جرګه به تحریم کړي.

ولسمشر غني د جرګې د ریاست لپاره استاد عبدالرب رسول سیاف غوره کړ چې د جرګې مشرۍ په غاړه واخلي، ځکه چې سیاف هغه څوک وه. چې تر اوسه یې هم د جهادي رهبرانو په منځ کې خپل ځای درلود او هم د هېواد په سیاسي قشر کې یې تر اوسه درجه او حرمت شته. په علمي لحاظ هم د اسلامي علومو پروفیسور وه، او تاثیر لرونکې خطابه یې درلوده.

د جرګې تالار دننه وضعیت: د جرګې تالار ځانګړی پیغام درلود، جرګه یوه ملي غونډه وه . د ولسمشر او عبدالله عبدالله تصویر د سټېج پر سر ځوړند وو. د ملي ټلویزیون او نورو ټلویزونونو خبري پوښښ وو، د دې تر څنګ ټولو رسنیو ته اجازه وه چې تالار ته ورشي او ګډون کوونکو سره خبرې وکړي. د جرګې تنظیموونکو پرېکړه کړې وه چې د کمېټو کار او خبرې به د بندو دروازو تر شا کیږي. دلیل یې دا وو چې ګډون کوونکي باید پرته له ویرې او تشویش خپله خبره وکړي.

د بحث لپاره پوښتنې: د بحث لپاره د حکومت له خوا مشخصې پوښتنې وړاندې شوې وې چې باید ځواب شوې وی. کومې څلور پوښتنې چې د

ketabton.com - The Digital Library

حکومت له خوا د مشورې لپاره د جرګې ګډونوالو ته وړاندې شوې، په ترتیب سره د حکومت لپاره د موضوعاتو د اهمیت پر اساس لیکل شوې وې، او ترکیز یې پر هغو مسایلو وو چې په تېرو څو میاشتو کې د سولې په مذاکراتو کې حکومت پرې کلک درېدلی وو.

لومړی او تر ټولو مهمه موضوع دا وه چې څنګه طالبانو ته قناعت ورکړل شي تر څو سولې ته غاړه کېږدي: دلته موخه دا نه وه چې طالبان اصلاً سوله نه غواړي. موخه دا وه چې طالبان څنګه حکومت سره خبرو ته حاضر کړی شي. طالبانو د حکومت سره له ناستې انکار کړی وه او دا یې د خپلې جګړې د مشروعیت په ضرر ګڼلې وه. طالبانو ویل چې بین الافغاني مذاکرات موږ ته د عامو افغانانو او سیاسي احزابو سره د خبرو په معنی دي نه د حکومتي اشخاصو سره. په داسې حالت کې حکومت د جرګې له لارې وغوښتل پر امریکا او طالبانو فشار راوړي ترڅو حکومت، منحیث حکومت د خبرو یو طرف شي.

د دې پوښتنې لپاره د ګډونوالو ځوابونه مختلف وو خو ځینې د اشتراک ټکي په کې دا وو چې په افغانستان کې باید طالبانو ته دفتر پرانیستل شي، بهرني ځواکونه دې د تقسیم اوقات له مخې ووځي، اوربند دې وشي، او دواړه خواوې دې د اعتبار فضاء جوړونې لپاره بندیان خوشې کړي.

د بندیانو خوشې کول یو معقول عمل وه خو دا عمل طالبان د حکومت سره خبرو ته اړ نه کړای شول. په افغانستان کې طالبانو ته د دفتر پرانیستل د حکومت غوښتنه وه او دا هغه څه وه چې حکومت یې په اړه په وار وار اماده‌ګي ښودلې وه. خو په افغانستان کې طالبانو ته دفتر پرانېستل عملي نه وه، ځکه چې په سیاسي لحاظ طالبانو د حکومت تر سیوري لاندې خبرو ته زړه نه ښکاوه.

ketabton.com - The Digital Library

دوهمه مسله د ارزښتونو د ساتلو مسله وه: حکومت له جرګې مخکې د سولې په پروسه کې د اساسي قانون پر ساتلو او د ټاکنو پر کولو تاکید وکړ. د حکومت دا دریځ په ضمني بڼه د امریکا، او په صریحه توګه د سیاسي احزابو او مخورو شخصیتونو له خوا رد شوی وو. حکومت د مشورتي جرګې له لارې د خپل دریځ د مشروعیت هڅه وکړه او تقریباً په دې اړه جرګې د حکومت د دریځ ملاتړ وکړ. مشورتي جرګې د ډېرو مسایلو د ساتلو خبره وکړه خو د اساسي قانون ساتل، ټاکنې او نظام ساتل هغه څه وو چې حکومت په موجوده وخت کی ډېره اړتیا ورته درلوده.

دریېمه مسله د سولې د مذاکراتو لپاره د مذاکراتي ټیم د لېست د جوړولو بحث وه: حکومت په دې اړه د بحث ضرورت ځکه حس کړ چې د بین الافغاني خبرو لپاره په قطر کې پلان شوی مجلس د همدې لیست پر سر د ناندریو له کبله وځنډول شو. حکومت وغوښتل چې د جرګې له لارې ځینې ټکي را ټول کړي او په راتلونکي کې یې د لیست په جوړولو کې د افغانستان د خلکو د غوښتنې په توګه مسولیت پر غاړه واخلي. د نوموړې مسلې په اړه د جرګې ځواب ډېر عام وو چې په دریېو ټکو را څرخېده، لیست دې عام او ټول شموله وي، متخصصین دې په کې ځای پر ځای شي، د مشورتي جرګې غړي په کې شامل شي او لنډ دې وي. دا د جرګې هغه عامې غوښتنې وې چې جمهور رییس په خپلو اختتامیه خبرو کې ورته مناسب ځواب ورکړ.

څلورمه مسله د افغانستان په قضیه کې د دخیلو هېوادونو په اړه د حکومت د دریځ په اړه وه: دا مسله تخصصي او د جرګې د بحث له علمي او تخصصي صلاحیت څخه لوړه وه. د جرګې مشوره هم ډېره عامه او په ځینو مواردو کې د روان وضعیت په اړه د پوهې او درک د نه شتون له کبله غیر واقعي او ایډیالستیکه وه.

ketabton.com - The Digital Library

پرېکړه ليک او د سولې په پروسه يې اغيز: له پنځو ورځو مشورو وروسته مشورتي لويې جرگې د ۲۳ فقريز پرېکړه‌ليک په نشر سره په افغانستان کې د تلپاتې سولې غوښتنه وکړه او وي ويل چې د سولې پروسې د ټولو ښکېلو اړخونو سره له تفاهم وروسته د بهرنيو ځواکونو مسولانه وتلو لپاره عملي مهال وېش تنظيم شي چې تراوسه پورې په دومره لوړه کچه د بهرنيو ځواکونو د وتلو موضوع نه وه مطرح شوې، په پرېکړه ليک کې د ملي بنسټونو او جمهوري نظام په ساتنه ټينگار شوی وو، د اساسي قانون ساتلو خو د اړتيا پر وخت يې د تعديلېدو غوښتنه هم د جرگې د ۲۳ مادو پرېکړه ليک يوه برخه وه. د جرگې د پرېکړه ليک له مخې افغان دولت او طالبان بايد د يو بل له بنديانو سره انساني چلند د بنديانو د تبادلې او خلاصون لپاره زمينه برابره کړي. د جرگې په پرېکړه ليک کې د روانې جگړې ختمولو لپاره د جگړې د ښکېلو غاړو له خوا د يو بل پر ضد د تبليغاتو درولو او د بېړني او دايمي اوربند اعلانېدو او تطبيقېدو ټينگه غوښتنه شوې وه.

همدا ډول د جرگې غړيو له سياسي گوندونو، سياسي جريانونو، اغېزناکو ملي شخصيتونو او د افغانستان له دولت څخه ووغوښتل چې د سولې بين الافغاني خبرو اترو ته دې له يو واحد او افغانستان شموله ادرس څخه دننه شي. په پرېکړه ليک کې د افغانستان له حکومت څخه غوښتنه وشوه چی له طالبانو سره مخامخ خبرو اترو لپاره يو بې طرفه پلاوی وټاکي چې په هغه کې جهادي او ملي شخصيتونه، متخصصين، تجربه لرونکي، جيد علما او نېک شهرت والا خلک شامل وي او تعداد يې هم تر ۵۰ زيات نه وي.

جمهور رييس د جرگې په اختتاميه مراسمو کې وويل: چمتو دی چې د لويې جرگې د وړانديز له مخې اوربند عملي کړي، خو دا اوربند به هغه مهال وي چې طالبان هم گام پورته کړي. ولسمشر جرگې ته په درناوي د طالبانو ۱۷۵ بنديانو د خوشي کيدو اعلان هم وکړ.

ketabton.com - The Digital Library

بې له شکه ددې جرګې په دایرېدو سره افغان حکومت د سولې په اړه خپله انزوا ختمه او بیرته یې ابتکار په خپل لاس کې واخیست. همدارنګه یې نړیوالو او طالبانو ته دا پیغام ورکړ چې په افغانستان کې سولې ته رسیدل، د افغان حکومت نه بغیر ممکن نه دي.

په کابل کې د سولې مشورتي جرګه په داسې حال کې پای ته ورسېده، چې یوه اوونۍ مخکې له دې جرګې په مسکو کې د افغانستان د سولې په اړه د روسیې، چین او امریکا په ګډون درې اړخیزه غونډه جوړه شوې وه او دوي په افغانستان کې د سولې په اړه ګډې هوکړې ته رسېدلي وو. د روسیې د بهرنیو چارو وزارت له ادرسه خپره شوې اعلامیه کې راغلي وه چې له افغانستان څخه د بهرنیو ځواکونو پر مسوولانه وتلو او د افغان سولې په برخه کې د لومړۍ هڅې په توګه د اوربند پر اعلان ټینګار شوی وه. دې هېوادونو ژمنه کړې وه چې د ټولو افغانانو په ګډون او د افغانانو په مشرۍ د سولې خبرو ملاتړ کوي او په دې برخه کې مرستې ته چمتو دي.

له طالبانو سره د سولې لپاره د ملي وحدت حکومت لاسته راوړنې

د افغانستان حکومت د ۲۰۱۸م کال لومړیو کې د سولې لپاره زړور ګامونه پورته کړل چې له کبله یې طالبان، امریکا متحده ایالات، د سیمې هېوادونه او نړیواله ټولنه تر خورا ډېر فشار لاندې راغلل.ددې فشارونو په نتیجه کې امریکا د افغانستان د سولې لپاره زلمی خلیلزاد خپل ځانګړی استازی وټاکه.

د سولې لپاره د ملي، سیمه ایزې او نړیوالې اجماع په لور کې افغان ولسمشر ډېرې هلې ځلې وکړې، له نیکه مرغه د ولسمشر ټولو هڅو رنګ راوړ او له دې ټولو مثبتو او مثمرو هڅو وروسته د امریکا متحده ایالاتو د خارجه چارو وزارت ځانګړی استازی زلمي خلیلزاد د طالبانو سره د مخامخ خبرو اعلان وکړ.

ketabton.com - The Digital Library

د سولې په اړه د طالبانو دریځ

د سولې په تړاو طالبانو تل له افغان حکومت سره منحیث د حکومت له مخامخ خبرو ډډه کړې او یوازې یې له امریکا سره پر مخامخ خبرو اترو ټینګار کاوه. که څه هم په لومړیو کې امریکا له دغې ډلې سره د سولې خبرو ته لېواله نه وه، خو د جګړې له اوږدېدو او ورځ تر بلې خونړي کېدو سره امریکا هم له دغې ډلې سره د سولې خبرو ته غاړه کېښوده

د افغان سولې په تړاو د امریکا او طالبانو ترمنځ خبرو کې طالبانو له لومړي سره تر هرڅه وړاندې په افغانستان کې د بهرنیانو د حضور په اړه پر خبرو اترو او یوې هوکړې ته پر رسېدو ټینګار وکړ، که څه هم د دواړو لورو ترمنځ اته ځله مخامخ خبرې وشوې او د دغو خبرو اترو په لړ کې ډېر کله رسنیو داسې رپوټونه خپاره کړل، چې ګواکې امریکا او طالبانو په افغانستان کې د بهرنیانو د حضور له قضیې ورهاخوا، د بین‌الافغاني خبرو د پیل، اوربند او لنډمهاله حکومت د جوړېدو په تړاو هم خبرې اترې کړې دي؛ خو طالبانو تل دا رپوټونه ردول.

د سولې په تړاو د طالبانو دریځ دا وه، چې لومړی به له امریکا سره په افغانستان کې د بهرنیانو د حضور د پای ته رسولو په اړه یوې هوکړې ته رسېږي. وروسته به بین‌الافغاني خبرې (د طالبانو او ټولو افغان سیاسي ډلو ترمنځ وي، نه دا چې یوازې د افغان حکومت او طالبانو ترمنځ وي) پیلوي.

په دې تړاو په مسکو او قطر کې د طالبانو او مختلفو افغان سیاستوالو او جهادي مشرانو ګډه ناسته یې لومړنی ګام بلل کېده.

د افغان سولې په تړاو د بین‌الافغاني خبرو د پیل په موخه د افغان حکومت او طالبانو په دریځونو کې خورا توپیر لیدل کېده.

ketabton.com - The Digital Library

د افغانســتان د ســولې لپــاره د امريکــا متحــده ايــالاتو د ځانگړي استازي ټاکل

د زلمی خليلزاد پيژندنه: زلمی خليلزاد د بلخ ولايت په مزار شريف کې د ۱۹۵۱م کال د مارچ د مياشتې په ۲۲ مه نيټه زيږيدلی. د پلار لخوا د لغمان ښودل شوی او په لغمان کې پښتون بلل شوی، خو د دې خبرې اصليت لا تراوسه پورې نه دی څرگند ځکه چې امريکا خپل د گټو ساتلو لپاره د انسانانو اکر هم بدلوي رابدلوي، د پلار په هکله يې دا ويل شوي چې د محمد ظاهر شاه په وخت کې يو پوځي جگپوړی غړی وو. خليلزاد په انگريزي، پښتو، فارسي او عربي کې روان غږيدای شي. خليلزاد يوې اتريشۍ سياستوالې او ليکوالې سره په کال ۱۹۷۲م کې واده وکړ د خليلزاد د ماندينې نوم شېرل بنارډ ده او دواړو په يوه پوهنتون کې زده کړې پرمخ وړي، د دوی دوه ماشومان دي چې يو يې الکسندر نوميږي چې زوی دې او لور يې ماکسيميلين نوميږي.

خليلزاد خپلې لومړنۍ زده کړې له غازي لېسې څخه په کابل کې پيل کړې، بيا يې وروسته د کلفورنيا ايالت منځنۍ زده کړو ښوونځي ته د AFS اې اېف اېس لخوا چې د بين الکولتوري تبادله ييز بهير لړۍ ده ور مخه کړه. خليلزاد د لبنان په امريکايي پوهنتون کې خپله د لسانس او ماسترۍ زده کړې ترسره کړې. همدارنگه يې خپله دوکتورا په سياسي علومو کې د شيکاگو پوهنتون څخه په بري ترسره کړې .

خليلزاد له ۱۹۷۹م کال څخه تر ۱۹۸۹م کال پورې د کولمبيا پوهنتون په نړېوال ښوونځي کې د عامه اړيکو زده کړو څانگې کې مرستيال پروفيسر وو. په هماغه پېر کې ده د جيمي کارټر په اداره کې د زبيگنيو بريژنسکي سره يوځای کار کاوه . د جيمي کارټر اداره د افغان مجاهدينو د پاليسي چوکاټ

ketabton.com - The Digital Library

جوړوونکي وه چې د پخواني متحدې روسيې په مقابل يې مقاومتي جګړه پيل کړې وه. په ۱۹۸۴م کال کې خليلزاد د يو قونسلي مشاور دنده د بهرنيو اړيکو څانګې کې ومنله او د امريکې سټېټ ډيپارټمنټ (کورنيو چارو دولتي اداره) سره د منځيني ختيځ او سوېلي اسيا په هکله د مشاور په توګه دنده د ريچارډ مرفي تر مشرۍ لاندې درلوده. له ۱۹۸۵م کاله تر ۱۹۸۹م کال پورې خليلزاد د رونالډ ريګن په اداره کې د سټېټ ډيپارټمنټ لخوا د متحدې روسيې په مقابل کې د جګپوړي مشاور او لارښود دنده درلوده همدارنګه يې د ايران او عراق جګړو پر مهال هم مشاور و.

په همدې مهال دی د سټېټ ډيپارټمنټ لخوا افغانستان لپاره د پالیسي او پلان جوړونې ادارې څانګړی استازی او د همدې ادارې د پازوال مايکل ـ اېچ ـ ارمکوسټ مرستيال سکرتر و. د دغې دندې موخه دا وه چې مجاهدينو لپاره نړېواله مرسته راټوله کړي او د مجاهدينو شهرت د متحدې روسيې په خلاف جګړه کې په نړېواله کچه ور زيات کړي. خليلزاد د جورج بوش د واکمنۍ په وخت کې په ملګرو ملتونو کې د امريکا د متحده ايالتونو سفير و.
همداراز هغه د ۱۹۸۰ کالونو را په دېخوا په سپينه ماڼۍ، سټېټ ډيپارټمېنټ او پېنټاګون کې د امريکا د تګلارې جوړولو د ډلې غړی هم پاتې شوی. د امريکا د پخواني ولسمشر جورج ډبليو بوش د حکومتولۍ په وخت کې د امريکا د متحده ايالاتو په مسلمانانو کې تر ټولو لوړ پوړی مسلمان چارواکی پاتې شوی چې تر ټولو لوړې دندې يې د افغانستان او عراق لپاره د امريکا د متحده ايالتونو د سفير او په ملګرو ملتونو کې د امريکا د سفير په توګه دندې د يادولو وړ دي.

په ۲۰۱۸م کال کې د امريکا د ولسمشر ډونالد ټرمپ لخوا د افغانستان د سولې لپاره د امريکا د بهرنيو چارو وزارت د ځانګړی استازی په توګه وټاکل شو.

ketabton.com - The Digital Library

خلیلزاد هڅه کوله چې افغان سولې لپاره سیمه ییزه اجماع رامنځته کړي او د نوموړي د ماموریت یوه موخه هم دغې اجماع ته کار کول وو.

د زلمی خلیلزاد د دندې پیل: په قطر کې د امریکا او طالبانو ترمنځ له لومړي، دوهمې، دریمې، څلورمې، پنځمې، شپږمې او ومې ناستې را وروسته، زلمی خلیلزاد څو ځله کابل ته په سفر راغی، تر څو له افغان سیاستوالو او حکومتي چارواکو سره د سولې په تړاو خبرې وکړي. نوموړي د ولسمشر غني په ګډون له یو شمېر دولتي چارواکو، افغان سیاستوالو، جهادي مشرانو، افغان مېرمنو، ځوانانو او د مدني ټولنو له استازو سره کتلي وه او د سولې بهیر په تړاو یې بحثونه کړي ول.

خلیلزاد افغانستان ته د سفر پر مهال له بي بي سي سره په خبرو کې ویلي وو: چې د افغان سولې په تړاو د روانو خبرو په لومړیو اوو پړاوونو کې هغه مسایل مطرح شوي چې په طالبانو او د امریکا په حکومت پورې اړه لري، خو له دې هاخوا پر نورو مسایلو هر ډول بحث کې باید افغان حکومت موجود وي، د سولې پر یوه پلان کار وشي او د همدې پلان له مخې لومړی ښکېلې غاړې یوه سیاسي جوړجاړي ته ورسېږي او اوربند اعلان شي.

واشنګټن او افغان سوله: امریکا د افغانستان د روانې جګړې د یوه اصلي او مهم اړخ په توګه له ۱۷ کلونو وروسته پرېکړه وکړه چې نور له دغې جګړې ځان وباسي، له همدې امله یې په ۱۳۹۷ه ش کال کی له طالبانو سره خبرې پیل کړې.

د افغان جګړې د پای ته رسولو په موخه لومړی پړاو د امریکا طالبانو ترمنځ مخامخ خبرې وې. د دغو خبرو له اتمې ناستې را وروسته داسې ویل کېدل چې دواړه لوري په دوو مواردو، له افغانستانه د بهرنیو ځواکونو وتل او دا چې په راتلونکي کې به د افغانستان خاوره د نورو پر ضد نه کارول کېږي یوې

ketabton.com - The Digital Library

عمومي هوکړې ته سره رسېدلي او د دې هوکړې مسوده هم د دواړو لورو ترمنځ لاسلیک شوه.

امریکا غوښتل چې د افغانستان په قضیه کې ټول ښکېل افغاني لوري په خپل منځ کې سره کېنوي، ترڅو په راتلونکي کې د واک پر سر له یو بل سره ښکېل نه شي.

کوم ډول سوله؟: د سولې څرنګوالی او ډول هغه وخت معنی ورکوي چې د جګړې پر لاملونو متمرکزه شي. هغه سوله چې د جګړې عوامل په اساسي توګه له منځه یوسي دوامداره سوله بلل کېدای شي.

په قطر کې د طالبانو او امریکایانو ترمنځ د سولې مذاکرات

لومړی پړاو: د دواړو اړخونو ترمنځ خبرې لومړی ځل ۲۰۱۸م کال د اکتوبر د میاشتې پر ۱۲مه نیټه د قطر دوحه کې پیل شوې.

دوهم پړاو: ددویم پړاو خبرې د ۲۰۱۸م کال د نومبر پر ۱٦مه بیا د قطر په کوربتوب په دوحه کې وشوې.

دریم پړاو: د ۲۰۱۸م کال ددسمبر پر ۱۷مه ددریم پړاو خبرې د متحده عربي اماراتو ابوظبی ښار کې ترسره شوې چې درې ورځې یې دوام وکړ او طالبانو افغان پلاوي ته خبرو کې د ګډون اجازه ورکړه.

څلورم پړاو: د ۲۰۱۹م کال د جنوری میاشت کې د څلورم پړاو خبرې د قطر دوحه کې وشوې.

پنځم پړاو: د پنځم ځل لپاره طالب او امریکایې استازي د ۲۰۱۹م کال د فبروری پر ۲۵مه دوحه کې سره جرګه شول، زلمي خلیلزاد په لومړي ځل د طالبانو د تحریک له مرستیال ملا عبدالغني برادر سره دوحه کې وکتل. ددې پړاو خبرې ۱٦ ورځو ته وغځېدې.

ketabton.com - The Digital Library

شپږم پړاو: دې پړاو کې نهه ورځې خبرې وشوې او د غوایي د میاشتې پر ۱۹مه پای ته ورسیدې. دواړو خواوو اعلان وکړ چې دا ځل خبرو کې ډېر پرمختګ وشو.

اووم پړاو: خبرې د جون د میاشتې پر ۳۰مه دوحه کې پیل شوې او څو ورځې یې دوام وکړ. ددغه پړاو خبرو کې دواړو خواوو نور پرمختګ هم وکړ او پر ځینو مسایلو یې نظرونه سره یو شول.

اتم پړاو: د اګست پر دریمه پیل شوې د زلمی خلیلزاد په وینا له طالبانو سره یې خبرې ګټورې وې او پر تخنیکي جزیاتو یې خبرې وکړې خو د اټکلونو خلاف دا ځل هم ددې خبرو په پای کې کوم مهم پرمختګ اعلان نه شو.

نهم پړاو: د اګست پر ۲۲مه پیل شوې او د سپتمبر تر لومړۍ یې دوام وکړ. په دې خبرو کې امریکایانو او طالبانو په اصولو کې یوې خپلمنځي هوکړې ته ورسیدل. زلمي خلیلزاد وویل که د امریکایانو او طالبانو ترمنځ د سولې هوکړه په سمه توګه پلې شوه او شرایط سم وو. په افغانستان کې میشت امریکایې پوځیان به د ۱۳۵ ورځو په ترڅ کې له ۵ پوځي اډو ووځي.

خو په خواشینۍ سره باید ووایم چې:

د پخو تجربو لرونکي ماهر دیپلومات ښاغلی خلیلزاد د طالبانو سره خبرو اترو په ترڅ کې هم په ځان ملنډې وهلې او هم پر طالبانو. د یوه زبرځواک هېواد استازی د کومو نړیوالو معیارونو پر اساس د یوې ډلې څخه غواړي چې د هغه هېواد نه به پر امریکا برید نه کیږي چې واک یې د بل چا یعني افغان حکومت په لاس کې وي او دا حکومت هم ټولې نړي له هغې جملې امریکا، روسیه، چین، المان، فرانسي، انګلستان، ایټالیا،کاناډا، جاپان، هندوستان، پاکستان، اماراتو، سعودي، قطر او ایران په رسمیت پیژندلی وي؟

ketabton.com - The Digital Library

او همدارنګه د کومو معیارونو پر اساس د خپلو قواوو د ایستلو خبره د طالبانو سره کوي،کله چې د حضور مشروعیت یې د افغان حکومت څخه اخیستی وي؟

او په کومو عقلی دلایلو له طالب څخه غواړی چې د القاعدې او داعش سره اړیکې پرې کړي، په داسی حال کې چې د القاعدې او داعش ایډیالوژی د طالب ایډیالوژی ده، مانا دا چې طالب دې ځان نفی کړي؟

تر ټولو د خندا وړ یې داده چې په دې چپه دنیا کې نور له طالبانو غواړي چې د افغان حکومت سره د سولې خبرو ته کیني او طالبانو دوه پښې په یوه موزه کې کړي، چې نه، افغان حکومت موږ په رسمیت نه پیژنو او خبرې نه ورسره کوو.

افغان سوله د افغان حکومت، امریکا او سیمې د همغږۍ اړتیا

امریکایي چارواکو د روسیې، چین او اروپایي ټولنې له استازو سره د افغان سولې په تړاو دوه ورځنۍ خبرې اترې درلودې. د دغو خبرو په اړه زلمي خلیلزاد پر خپله توېټرپاڼه لیکلي وو چې موږ د افغانستان د خپلواکۍ درناوی کوو، د افغانانو لپاره سوله غواړو او د یوه داسې افغانستان غوښتونکي یو چې بیا دغه هېواد هېڅکله زموږ لپاره د ګواښ سرچینه نه وي

د امریکا د بهرنیو چارو وزارت هم د دغو خبرو په تړاو په یوه خپره کړې اعلامیه کې ویلي و چې د امریکا د بهرنیو چارو وزارت چارواکو د (۲۰۱۹م کال د مارچ ۲۱ او ۲۲مه) په واشنګټن کې د افغانستان د سولې، نېکمرغۍ او امنیت په برخو کې د چین، روسیې او اروپایي ټولنې له چارواکو سره خبرې کړې. په بیانیه کې ویل شوي وو چې دوي د افغانستان خپلواکۍ، استقلال او ځمکنۍ بشپړتیا ته درناوی لري او دغه هېواد به خپلې سیاسي، امنیتي او اقتصادي پرېکړې په خپله کوي.

ketabton.com - The Digital Library

په ورته وخت کې د افغانستان لپاره د روسيې ځانګړي استازي ضمير کابلوف له دغو دوه‌ورځنيو خبرو وروسته ويلي وو چې له افغانستانه د بهرنيو ځواکونو له وتلو او اوربند وروسته به بيا دغه هېواد ته جګړه را ونه ګرځي د افغان سولې په پروسه کې د سيمې د هېوادونو ارزښت، د دغو هېوادونو ګټې او دا چې افغان سوله د امريکا، افغان حکومت او سيمې د هېوادونو همغږۍ ته څومره اړتيا لري، هغه موضوعات دي چې دلته مي پرې بحث کړی دی.

افغان سوله او سيمه ييزې ګټې : د افغانستان موقعيت ته په کتلو سره د دغه هېواد سوله او ثبات د سيمې پر امنيت او ثبات اغېز لرونکی دی. له تېرو شاخوا څلورو لسيزو راهيسې روانې جګړې هم وښوده چې يو نا ارام افغانستان، د سيمې د ثبات په ګټه نه دی له همدې کبله په اوس‌مهال کې تقريباً د سيمې ټول هېوادونه په رسمي توګه د افغانستان سوله او ثبات په خپله ګټه بولي.

که څه هم د سيمې د هر هېواد ګټې په افغانستان کې بېلابېلې دي او تر ډېره د افغانستان په قضيه کې له همدې امله ننګونې هم زياتې دي، خو بيا هم په ټوله کې له پورتنۍ خبرې سره چې د افغانستان سوله او ثبات ده، ټول موافق دي.

د بېلګې په توګه روسيه او چين دواړه غواړي په اوږده مهال او منځ‌مهال کې امريکايي سرتېري په افغانستان کې نه وي او له همدې امله د امريکا او طالبانو له خبرو هم ملاتړ کوي، خو له افغانستانه په چټکه توګه د بهرنيو ځواکونو وتل بيا هم د خپلو ګټو لپاره ګواښ ګڼي. ځکه دا به په افغانستان کې د واک تشه رامنځته کړي او د دې وېره شته چې هېواد به د ۹۰مې لسيزې په څېر بيا د بحران پر لور بوځي.

په بل اړخ کې پاکستان د ملي وحدت حکومت او هند ترمنځ له ګرمو اړيکو خوښ نه وو او نه دي، پاکستان غواړي چې دغه ګرمې اړيکې همداسې ګرمې

ketabton.com - The Digital Library

پاتې نه شي او په افغانستان کې د هند اغېز راکم شي. له همدې کبله پاکستان په افغانستان کې د یوه داسې نظام هیله لري، چې دوی پرې نفوذ ولري.

په سیمه کې ایران هم د روسیې او چین په څېر په افغانستان کې د بهرنیو ځواکونو له حضوره اندېښنې لري. دغه راز همدا درې واړه هیوادونه له دې هم اندېښنه لري چې شاید امریکا به د داعش تر شا لاس ولري. همدا لامل دی چې د داعش د فعالیت له زیاتوالي سره دوي له طالبانو سره اړیکو غځولو ته اړ شول، ترڅو له دې لارې پر امریکا فشار راوړي.

په افغان سوله کې د سیمې د همکارۍ ارزښت: که څه هم د افغان سولې په تړاو د امریکا او طالبانو روانې خبرې او توافق په افغانستان کې د جګړې د پای ته رسېدو په برخه کې ورځ تر بلې هیله بښونکې کېده، خو په ورته وخت کې بیا په دې پروسه کې د سیمې د هېوادونو رول هم له پامه نه شي غورځول کېدای. په افغانستان کې د روانې جګړې پېچلتیا او ښکېلو ډلو ته په کتلو سره داسې ښکاري چې په دغه هېواد کې د سولې او ثبات لپاره د سیمې د ځواکمنو هېوادونو همکاري، پوره ارزښت لري او یو اړین ګام دی چې پورته کول یې د افغان سولې له پروسې سره مرسته کولی شي.

د افغان سولې په تړاو له طالبانو سره د امریکا د مخامخ خبرو پیل او د زلمی خلیلزاد سفرونه ښودله چې امریکا هم د افغان سولې په برخه کې د سیمهییزو هېوادونو پر ارزښت قایله ده. دغه راز امریکا هڅه کوله چې د افغان سولې په تړاو د سیمې د هېوادونو اندېښنې کمې کړي او په دې برخه کې یې ملاتړ ترلاسه کړي.

د دې ترڅنګ د امریکا او طالبانو ترمنځ د روانو مخامخ خبرو اترو په تړاو هم انګېرنې دا وې چې د دواړو لوریو ترمنځ که هوکړه کېدونکې وي، د سیمې ځینې ځواکمن هېوادونه به د دې هوکړې د تطبیق تضمین کوونکو په توګه ډګر ته رامخته کېږي. په دې تړاو، د چین، روسیې او اروپایي ټولنې له

ketabton.com - The Digital Library

استازو سره د خلیلزاد له خبرو وروسته، د افغانستان لپاه د روسیې ځانګړي استازي ضمیر کابلوف خبریالانو ته وویل چې، طالبان هڅه کوي باوري شي چې روسیه او یو شمېر نور هېوادونه د دوي او امریکا ترمنځ د احتمالي هوکړو تضمین کوونکي دي.

پر دې ټولو سربېره، د افغان سولې په تړاو خبرو کې افغان طالبان هم د تضمین کوونکو په توګه د سیمې هېوادونو ته اړتیا درلوده او لري یې، تر څو نړیوالو ته د دوي له لوري هم د تضمین کوونکي رول ادا کړي.

په قطر کې له طالبانو سره د سولې د مذاکراتو پایله: د نهم پړاو خبرو د پای ته رسولو سره بعضو رسنیو احوال ورکړ چې د امریکا او طالبانو ترمنځ یوه هوکړه لیک لیکل شوی چې، په دې سره زلمی خلیلزاد کابل ته راغی او ولسمشر سره له طالبانو سره د جوړې شوې هوکړې مواد شریک کړل. چې دا هوکړه د ولسمشر غني او حکومتي چارواکو له غبرګون سره مخ شوه ځکه چې د موقت حکومت په راتګ د ملي اردو په منحل کېدو او د جمهوریت د منځه وړلو باندې هوکړه شوې وه. [22]

[22]: موقت یا انتقالي حکومت: هغه حکومتي سیستم ته ویل کیږي چې په اظطراري شرایطو یا د حکومت تر پاشل کېدو یا هم د سیاسي خلا د رامنځنه کیدو پر مهال په موقت ډول جوړیږي.په لومړي ځل په ۱۸۱۴کال کې د موقت دولت عنوان د شارل تالیران له لوري په فرانسه کې وکارول شو.موقتو یا لنډمهاله حکومتونو په ځینو هیوادونو کې ښه نتیجه ورکړې، خو په ځینو نورو کې د بې ثباتۍ او بحران لامل شوي.چې افغانستان د طالبانو د واکمني تر سقوط وروسته د موقت حکومت تجربه وکړه چې د کورنیو جګړو او د هیواد د بربادي لامل وګرځیده.

ketabton.com - The Digital Library

ولسمشر ډونلډ ټرمپ د ۱۳۹۸ کال د وږي ۱٦مه د له طالبانو سره د نهايې شوې مسودې په اړه مذاکرات او د هغه په وينا له لوړپوړو طالب مشرانو ليده کاته لغوه کړل.

د امريکا او طالبانو له نهو مياشتو او نهه پړاوو سترې کوونکو مذاکراتو وروسته دواړه لوري وتوانيدل چې د سولې مسوده بشپړه کړي،خو دغه خبرې او د روانې جګړې د پای ته رسولو ټولې هڅې يوازې په دې بهانه له منځه يوړې چې طالبانو يو امريکايي عسکر وژلی دی.

زما په نظر د ټرمپ دا دليل ډير د منلو نه برېښېده، ځکه امريکا د طالبانو د سختو جګړو او ټينګ مقاومت له امله له طالبانو سره خبري روانې ساتلې وې .

خو اصلاً د طالبانو او امريکا ترمنځ د سولې مسوده ولسمشر غني او افغان دولت ته د منلو نه وه ځکه چې دې مسوده کې د افغنستان په بربادي پريکړه شوي وه. او دوهم ګندمک تړون په څير وه.

ولسمشر له زلمی خليلزاد سره په کابل له کتنې وروسته وويل چې سوله غواړي خو د جمهوريت د نفي کولو په بيه نه، ولسمشر وويل د امريکا او طالبانو ترمنځ هوکړه کې د اسلامي امارت په نامه د طالبانو يادول که په هره موخه وي په نامستقيم ډول طالبانو ته ددولت بنلو د حيثيت په معنا ده.

زما په نظر دا د افغانستان د خلکو لپاره د منلو نه ده او د افغانستان د ملي حاکميت او اساسي قانون سرغړونه ګڼل کيږي او هيڅوک حق نه لري چې زموږ ملي حاکميت تر پوښتنې لاندې راولي.

ولسمشر وويل افغان حکومت د سولې بهير کې د هر هغه پرمختګ ملاتړ کوي چې د تلپاتې سولې پايله او د جګړې په ختميدو تمام شي. ولسمشر د طالبانو او امريکا ترمنځ د هوکړې په اړه د افغانستان حکومت اصلي انديښنه داده چې تر هوکړې وروسته د ممکنه رامنځ ته کيدونکو خطرونو مخه څنګه ونيول شي.

ketabton.com - The Digital Library

د امريکا او طالبانو ترمنځ د سولې د مذاکراتو بيا پيل: د امريکا او طالبانو ترمنځ د سولې د مذاکراتو لړۍ ددوهم ځل لپاره د ۱۳۹۸ ه ش کال د ليندي د مياشتې په ۱۴مه نيټه پيل شوې. چې د ډېرو خبرو اترو وروسته د يوې اونۍ لپاره په افغانستان کې د تشدد پر کموالي توافق وشوه.

د تشدد د کموالي له اونۍ څخه وروسته افغان طالبانو او امريکا د افغان سولې په تړاو خپلمنځي هوکړه د ۲۰۲۰ م کال د فبرورۍ پر ۲۹مه نېټه د قطر په پلازمينه دوحه کې د ګڼ شمېر هېوادونو او نړيوالو بنسټونو د استازو په ګډون په يوه لويه غونډه کې لاسليک کړه.

دې غونډې ته په قطر کې د طالبانو د سياسي دفتر مشر ملا عبدالغني برادر او د امريکا د بهرنيو چارو وزير مايک پمپيو وينا وکړې. هوکړه ليک د امريکا له خوا د افغان سولې لپاره د امريکا د بهرنيو چارو وزارت ځانګړي استازي زلمي خليلزاد او د طالبانو له خوا ملا برادر لاسليک کړ.

ملا برادر دې غونډې ته په وينا کې وويل، طالبان د دې هوکړې عملي کولو ته ژمن دي. ده هيله وښودله چې د بهرنيو ځواکونو له وتلو وروسته به افغانان د اسلامي نظام په سيورې کې د ارام سا واخلي.

د امريکا د بهرنيو چارو وزير مايک پمپيو دې غونډې ته وويل چې امريکا، نړيواله ټولنه، افغان حکومت، افغانان، افغان سياستوال او طالبانو ته په کار دي چې د سولې لپاره جدي کار وکړي او قرباني ورکړي.

د دې هوکړې له لاسليک څخه وروسته د طالبانو مشر هيبت الله اخوند يو پيغام خپور کړ، او د طالبانو مشر په خپل پيغام کې له امريکا سره هوکړه "فتح او الهي نصرت بللې وه او دايې له شرعي اصولو او نړيوالو معيارونو سره سمه بللې وه.

ketabton.com - The Digital Library

د امریکا او طالبانو ترمنځ د هوکړې مهم ټکي

۱. د افغانستان خاوره به د امریکا او د امریکا د کوم بل متحد پر ضد نه کارېږي، او دې هوکړه کې په دې تړاو تضمین او د عملي کولو مېکانیزم یاد شوي وو.

۲. له افغانستانه د ټولو بهرنیو ځواکونو د وتلو په تړاو تضمین او د دې چارې د عملي کولو مېکانیزم په دې هوکړه کې یاد شوی وو.

۳. کله چې پورته دواړو برخو کې د نړیوالو شاهدانو پر وړاندې تضمین ورکړل شي او اعلان وشي، د طالبانو اسلامي امارت چې امریکا يې د يو دولت په توګه نه پېژني او طالبان يې بولي، له افغان حکومت سره د همدې کال د مارچ د میاشتې پر لسمه نېټه به خبرو ته کېني. خو دا چاره يې عملي نه کړه.

ketabton.com - The Digital Library

اتم څپرکی

ټاکنيزي ډلې او د ۱۳۹۸ کال ولسمشريزو ټاکنو برخليک

د افغانستان د ټاکنو خپلواک کميسيون د پرېکړې پر بنسټ، ولسمشريزې ټاکنې د ۱۳۹۸هـ ش کال د ميزان په ٦ مه ترسره شوې. د دې کميسيون له لوري د اعلان شوي مهال وېش له مخې د ولسمشريزو ټاکنو لپاره د نوماندانو د نوم ليکنې لړۍ د ۱۳۹۷هـ ش کال د جدې له لومړۍ تر ۳۰مې نېټې پورې وه.

که څه هم په دغه موده کې د ټاکنو له کميسيون څخه ۷۰ کسانو د نوماندۍ معلوماتي کڅوړې ترلاسه کړې وې، خو په دې ډله کې يوازې ۲۰ کسان د ټاکنو کميسيون ته د نوماندۍ په موخه ورغلل چې په شرايطو برابر ۱۸ تنه يې راتلونکې ولسمشريزو ټاکنو ته نوماند شول .

ولسمشريزو ټاکنو ته د ۱۸ نوماندانو په منځ کې د ځينو ټاکنيزو ډلو تشکيلاتي جوړښت د توقع خلاف را څرګند شو. ځکه د داسې کسانو ترمنځ ټاکنيزې ډلې رامنځته شوې چې په تېر کې يې له يو بل سره ژور سياسي اختلافونه درلودل او پر يو بل يې مختلف تورونه لګولي ول.

ځواکمنې ټاکنيزې ډلې: په افغانستان کې د تېرو ټاکنو تجربې، راتلونکو ټاکنو لپاره رامخته شوې ټاکنيزې ډلې، د دغو ډلو تشکيلات جوړښتونه او په ټوله کې د هېواد روان وضعيت او د ټاکنو کميسيون ظرفيت ته په کتلو سره د

ketabton.com - The Digital Library

ولسمشریزو ټاکنو برخلیک، هغه مسایل دي چې دلته یې په اړه بحث شوی دی.

د ټاکنو تېرې تجربې: په افغانستان کې د طالبانو د رژیم له را پرځېدو وروسته په ۱۳۸۳هـ ش کال کې په لومړي ځل د ولسمشرۍ ټاکنې او په ۲۰۰۵م کال کې پارلماني ټاکنې وشوې. هغه مهال دغه ټاکنې په افغانستان کې د ملګرو ملتونو د دفتر له خوا د ټاکنو د تنظیم له ګډ دفتر سره په همغږۍ اداره کړل شوې.

د ۱۳۸۳هـ ش کال د ثور په ۱۱مه د پخواني ولسمشر حامد کرزي د ۲۱مې ګڼې فرمان له مخې د افغانستان د ټاکنو خپلواک کمیسون جوړ شو. د اساسي قانون د ۱۵٦مې مادې پر بنسټ، دغه کمیسیون په افغانستان کې د ټولو ترسره کېدونکو ټاکنو د ادارې، څارنې او د خلکو د رایو پر بنسټ، د پرېکړو مسوولیت لري.

د ټاکنو د خپلواک کمیسیون له جوړېدو تمه دا وه چې په راتلونکي کې به د ټاکنو پر مهال د ستونزو او درغلیو مخه ونیول شي. ځکه د ۱۳۸۳هـ ش کال په ولسمشریزو ټاکنو کې د درغلیو په اړه ځینې شکایتونه موجود وو، خو د ۱۳۸۸ او ۱۳۹۳هـ ش کال ولسمشریزو او د ۱۳۹۷هـ ش کال پارلماني ټاکنو ته په کتلو سره ښکاره شوه چې په دغه پروسه کې ستونزې، درغلۍ او لاسوهنې د پخوا په پرتله لا زیاتې شوې وې.

د ټاکنو خپلواک کمیسیون په ۱۳۸۸هـ ش کال کې د ولسمشرۍ او ولایتي شوراګانو ټاکنې ترسره کړې، د دغو ټاکنو پر مهال د دوو مخکښو نوماندانو حامد کرزي او عبدالله عبدالله ترمنځ د ټاکنو د پایلو پر سر ډېرې ناندرۍ رامنځته شوې، خو بالاخره حامد کرزی د دویم ځل لپاره د افغانستان د ولسمشر په توګه وټاکل شو.

ketabton.com - The Digital Library

د ټاکنو خپلواک کميسيون په رهبرۍ په ۱۳۸۹هـ ش کال کې پارلماني ټاکنې هم ترسره شوې. په دغو ټاکنو کې د درغليو ستونزه لاجدي شوه. ان تر دې چې په پارلماني ټاکنو کې د پراخو درغليو د څېړنې لپاره ځانګړې محکمه جوړه شوه.

د ۱۳۹۳هـ ش کال په ولسمشريزو ټاکنو کې د ټاکنو کميسيون تر بل هر وخت له سختو نيوکو او تورونو سره مخ و. په ټاکنو کې محمد اشرف غني او عبدالله عبدالله دوه مخکښ نوماندان وو چې په لومړي پړاو کې هېڅ يوه هم د بريا رايې خپلې نه کړې. په دويم پړاو کې يې هم يو پر بل د درغليو د تورونو لګولو له کبله کيسه لا خرابه شوه چې بلاخره د دواړو لورو ترمنځ د امريکا د بهرنيو چارو پخواني وزير جان‌کيري په منځګړيتوب، د ملي يووالي حکومت په نوم ګډ حکومت رامنځته شو.

د ۱۳۹۸ ه ش کال ټاکنيزې ډلې

په افغانستان کې د ۱۳۹۸ ه ش کال ولسمشريزو ټاکنو لپاره ۱۸ کسانو ځانونه نوماند کړي وو. په دغه ۱۸ ټاکنيزو ډلو کې ځينې ډلې ځواکمنې وې او کولی شوي د ټاکنو په ميدان کې ښه سيالي وکړي، خو ځينې نورې ډلې بيا په خلکو کې د نفوذ او سياسي مخينې درلودو له اړخه کمزورې ښکاريدې. په ټوله کې دغه ۱۸ ټاکنيزې ډلې په لاندې دوه برخو وېشلی شو:

لومړی: د۱۳۹۸ ه ش کال ولسمشريزو ټاکنو لپاره په ۱۸ نوماندانو کې ځينې داسې ټاکنيزې ډلې رامنځته شوې چې ځانونه يې د ولسمشرۍ حقداره ګڼل، او ولسمشرۍ ماڼۍ ته يې د رسېدو په موخه رښتينې مبارزه وکړه. په دې برخه کې د محمد اشرف غني، عبدالله عبدالله او محمد حنيف اتمر ټاکنيزې ډلې يادولی شو، دوي په ټاکنو کې د بريا په موخه کلکه مبارزه او يو د بل سيالي وکړه.

ketabton.com - The Digital Library

دویم: د ۱۳۹۸ ه ش کال ولسمشریزو ټاکنو لپاره په رامخته شوو ټاکنیزو ډلو کې، ځینې داسې ډلې هم وې چې نه یې د بریا هیله لرله او نه یې هم د بریا چانس وه. دا ډول ټاکنیزې ډلې تر ډېره د شهرت او یا هم مادي او سیاسي امتیازاتو ترلاسه کولو په موخه رامنځته شوې وې.

په افغانستان کې د ۱۳۹۸ه. ش کال د ولسمشریزو ټاکنو ۱۸ ټاکنیزې ډلې

شعار	دوهم مرستیال	لومړی مرستیال	نوماند	ګڼه
دولت جوړونکې	سرور دانش	امرالله صالح	محمداشرف غني	۱
ثبات او همپالنه	سید ستار سعادتی	عنایت الله بابر فرهمند	ډاکترعبدالله عبدالله	۲
سوله او اعتدال د انتخاباتو څخه لاس پر سر شو	محمد محقق	محمد یونس قانونی	محمدحنیف اتمر	۳
سوله او اسلامی عدالت	حفیظالرحمن نقی	فضل الهادی وزین	ګلبدین حکمتیار	۴
د دولت ساز په ګټه له نوماندي تیر شو	محمد نعیم غیور	بشیر احمد بیژن	نورالحق علومي	۵
توسعه او تدبیر	محمد امین رشادت	سید قیاس سعیدی	داکتر فرامرز تمنا	٦
ازادی او عدالت	محمدصادق وردګ	احسان الله حیدری	عبدالطیف پدرام	۷
امنیت او عدالت	مسعوده جلال	مراد علی مراد	رحمت الله نبیل	۸
مشارکت او تغیر د دولت ساز ته تیر شو	ذوالفقارامید	عبدالبصیر سالنګی	شیدا محمد ابدالي	۹
د دولت ساز په ګټه له نوماندي تیر شو	عبدالجبار تقوا	غلام علی وحدت	زلمی رسول	۱۰
ملي وفاق	عبدالطیف نظری	فریده مهمند	احمد ولي مسعود	۱۱
	محمد یحیی ویاړ	ذوالحکمت	نورالرحمان لیوال	۱۲
	چراغ علی چراغ	خلیل رومان	سید نورالله جلیلي	۱۳
عمل کوو شعار نه ورکووو	شفیع الله قیصاری	نادرشاه احمدزی	محمدحکیم تورسن	۱۴

ketabton.com - The Digital Library

۱۵	محمدابراهیم الکوزی	خدیجه غزنوي	سید سامع کیاني	د دولت ساز په گټه له نوماندي تیر شو
۱٦	عنایت الله حفیظ	جنت فهیم چکري	عبدالجمیل شینوار	
۱۷	غلام فاروق نجرابي	شریف الله	محمد شریف بابکرخیل	
۱۸	محمدشهاب	عبدالعلی سرابي	نورالحبیب صیر	سوله،قانون او رفاه

ځواکمنې ټاکنیزې ډلې

په افغانستان کې تېرو ولسمشریزو ټاکنو ته په کتلو سره د ۱۳۹۸ ه ش کال ټاکنیزې سیالۍ نظر پخوا ته گرمې او سختې وي. په ټولیز ډول په تېرو ټاکنو کې سره له دې چې د نوماندانو شمېر به زیات وو، خو ځواکمن ټیمونه به کم وو. داځل د تېر خلاف په ټاکنیزو ډلو کې د ځواکمنو ډلو شمېر زیاد ښکاریده.

د محمد اشرف غني ټاکنیزه ډله: محمد اشرف غني چې د ۱۳۹۳هـ ش کال په ټاکنو کې د «تحول او تدام» ټاکنیزې ډلې مشر وو، دا ځل د امرالله صالح او محمد سرور دانش سره یو ځای د «دولت جوړونکې» ټاکنیزې ډلې په نوم د ۱۳۹۸ کال ولسمشریزو ټاکنو لپاره د سیالۍ میدان ته را مخته شوی وه.

د افغانستان ولسمشر داسې مهال ولسمشریزو ټاکنو ته نوماند شو چې ډېری پخواني یاران او د ټیم قوي غړي یې ترې تللي وه. جنرال دوستم چې ویل کېدل په تېرو ټاکنو کې یې زیاتې رایې غني ته راټولې کړې، خو دا ځل د یوه مخالف ټیم ملاتړی وه. حنیف اتمر چې د اشرف غني تر ټولو نږدې کس بلل کېده او د ملي یووالي حکومت پر مهال د غني د مخالفینو د سترگو اغزی وو، په ۱۳۹۸ ه ش کال ټاکنو کې هغه هم ورسره نه وه او په راتلونکو ولسمشریزو ټاکنو کې د غني سیالۍ ته رامخته شوی وو. له دې پرته د غني یو شمېر نور پخواني ملگري چې پخوا یې ملاتړي وو، دا مهال د ده د نورو

ketabton.com - The Digital Library

سيالانو ترڅنګ ولاړ ول. دا هغه څه وه چې په ولسمشريزو ټاکنو کې يې د محمد اشرف غني سيالي سخته کړې وه.

پر دې ټولو سربېره کوم څه چې د اشرف غني ډلې ته ځواک ورکړ او د بريا چانس يې زيات کړ، هغه د ده برحاله ولسمشري د حکومت په رأس کې قرار لرل او د ولس ملاتړ وو. دغه راز د غني له لوري په مرکزي رياستي نظام ټينګار او د اجراييه رياست له منځه وړل، هم هغه د قوت ټکي وه چې د غني پلويان يې زيات کړي وه.

د عبدالله عبدالله ټاکنيزه ډله: په تېرو ولسمشريزو ټاکنو کې د «اصلاحاتو او همګرايۍ» ډلې مشر عبدالله عبدالله، ۱۳۹۸ کال ولسمشريزو ټاکنو ته د «ثبات او همګرايۍ» له شعار سره را مخته شوی وه. عبدالله هغه څوک وه چې له ۱۳۸۰هـ ش کال وروسته يې ولسمشريزو ټاکنو ته دا درېيم ځل نوماندي وه او په دې برخه کې له ښې تجربې څخه هم برخمن وو. سره له دې چې په تېرو دوو پړاونو کې يې هر ځل ښه سيالي کړې ده، خو نه دی توانېدلی چې ولسمشرۍ ماڼۍ ته د افغانستان د ولسمشر په توګه دننه شي.

ولسمشريزو ټاکنو ته عبدالله عبدالله د جمعيت اسلامي، جنبش اسلامي او وحدت اسلامي ګوندونو له لوري را مخته شوی نوماند وه. د ده په ټاکنيزه ډله کې جنرال دوستم، محمد کريم خليلي ،انورالحق احدی صلاح الدين رباني قوي سياسي او قومي ملاتړ لرونکې څېرې وې.

د جنرال دوستم او کريم خليلي له ملګرتيا ورها خوا د عبدالله عبدالله د ټاکنيزې ډلې د قوت درېيم ټکی د جمعيت اسلامي په انسجام پورې اړه لرله. خو د جمعيت اسلامي ګوند غير منسجم‌والی له ولسمشر اشرف غني سره د عبدالله عبدالله سيالي سخته کړه.

د محمد حنيف اتمر ټاکنيزه ډله :ولسمشريزو ټاکنو ته د ۱۸ نوماندانو په منځ کې، ظاهراً د حنيف اتمر د ټاکنيزې ډلې جوړښت تر نورو ځواکمن ښکارېده.

ketabton.com - The Digital Library

د «سولې او اعتدال» تر شعار لاندې ټاکنیزه ډله کې د اتمر لومړی مرستیال محمد یونس قانوني د جعیت اسلامي مطرح غړی وو او محمد محقق بیا د اجراییه ریاست دویم مرستیال او په هزاره قوم کې ډېر نفوذ لرونکی شخص وو. همدارنگه د «سولې او اعتدال» په ډله کې عطا محمد نور، اسمعیل خان، سباوون، زاخیلوال، سید حامد گیلاني ،نادري او ځینې نورو مطرحو سیاسي څېرو هم گډون درلود چې دغه ډله یې نوره هم ځواکمنه کړې وه.

حنیف اتمر د ملي یووالي حکومت پر مهال هغه سیاسي څېره وه چې د غني د پلویانو ترمنځ یې ډېر محبوبیت درلود، خو له غني سره د نوموړي مخالفت او له نوماندۍ وروسته دا وینا چې «که ولسمشر شو، په اساسي قانون کې به تعدیل رامنځته کړي او اوسنی ریاستي نظام به نیمه ریاستي باندې بدل کړي»، هغه ټکي وو چې د خلکو ترمنځ په ځانگړې توگه په پښتون قوم کې یې د نوموړي محبوبیت ته زیان ورسولو .

سره له دې چې د حنیف اتمر په ډله کې زیات شمېر سیاسي، قومي او جهادي مطرح کسان راټول ول، خو د ولسي جرگې ټاکنو ته په کتلو سره داسې ښکارېده چې ولس تر ډېره د دغو څېرو تر شا نه دی ولاړ او ډېری خلک د خپلې فردي خوښې پر بنسټ رایه ورکوي.

دا ټاکنیزه ډله د یو څو داخلي اختلافاتو له امله له منځه ولاړه او په رسمي توگه له انتخاباتو لاس په سر شوه.

د گلبدین حکمتیار ټاکنیزه ډله: د حزب اسلامي افغانستان رهبر، گلبدین حکمتیار چې په ۱۳۹٦هـ ش کال کې یې د افغان حکومت او بهرنیانو پر ضد خپله وسله‌واله مبارزه پرېښوده او سوله یې وکړه، د ۱۳۹۸ ه ش کال ولسمشریزو ټاکنو لپاره سیالۍ ته راوتلی وو. که څه هم نوموړی د ۱۳۹۳هـ ش کال په ولسمشریزو ټاکنو کې له قطب‌الدین هلال څخه ملاتړ اعلان کړ او نوموړی یې د حزب اسلامي افغانستان نوماند وباله چې هغه مهال قطب الدین هلال

ketabton.com - The Digital Library

یوازې څه کم دوه سوه زره رایې وګټلې، خو حکمتیار د افغانستان په سطحه د یوه افغان شموله اسلامپالې، جهادي او جنګي سیاسي حزب رهبر وو او لا هم د افغانانو ترمنځ زیات نفوذ لرلو، پر همدې اساس یې یوه اندازه رایې په ځانګړې توګه د اسلامپالو رایې له نورو نوماندانو څخه را کسر کړي.

ولسمشریزې ټاکنې

د ۱۳۹۸ ه ش کال ولسمشریزې ټاکنې د هېواد په تاریخ کې شفافې منظمې او له امنیتي اړخه هم ښې ترسره شوې.خو په په دې ولسمشریزو ټاکنو کې یواځینی مشکل د خلکو د ګډون کموالی وه، چې علت یې د سولې پروسې خبرې، د خلکو بې باوري او د وسلوالو طالبانو لخوا د خلکو د ګډون مخنیوی وو.

خو بیا هم د ټولو تهدیدونو سره سره د تلې په ٦مه ولسمشریزې ټاکني په ۳۴ ولایتونو په ۵۳۷۳ محلونو کې ترسره شوې چې څه کم ۲,۵ میلیونو کسانو په کې برخه واخیسته.

د ټاکنو برخلیک

د ۱۳۹۸ ه ش کال د میزان د میاشتې د ٦ مې نېټې ټاکنو لومړینۍ نتایج د ټاکنو د خپلواک کمیسون له لوري د ۲۰۱۹م کال د دسمبر د میاشتې په ۲۴مه نېټه په ۷ بجو او ۲۵ دقیقو اعلان شوې.

ketabton.com - The Digital Library

شماره	د نوماند نوم	رایئ	فیصدي ٪
1	محمد اشرف غني	923592	50.64
2	عبدالله عبدالله	720841	39.52
3	گلبدين حکمتيار	70241	3.85
4	رحمت الله نبيل	33919	1.86
5	دکتور فرامرز تمنا	18063	0.99
6	سيد نورالله جليلی	15519	0.85
7	عبداللطيف پدرام	12608	0.69
8	عنايت الله حفيظ	11375	0.62
9	محمد حکيم تورسن	6500	0.36
10	احمد ولي مسعود	3942	0.22
11	محمد شهاب حکيمي	3318	0.18
12	دوکتور غلام فاروق نجرابی	1608	0.09
13	نور رحمان ليوال	855	0.05

د ۱۳۹۸ ه ش کال د ميزان د مياشتې د ٦ مې نېټې جنجالي ټاکنو پايله د ۱۳۹۸ه ش کال د دلوې د مياشتې په ۲۹مه نيټه د مازديگر په ٦ بجو د ملي راډيو تلوزيون له لاري د ټاکنو خپلواک کميسون د غونډو په تالار کې د ټولو کميشنرانو په حضور کې اعلان شوې، چې له مخې يې د هېواد برحاله ولسمشر محمد اشرف غني د پنځه نورو کلنو لپاره د هېواد ولسمشر وټاکل شو.

ketabton.com - The Digital Library

شماره	د نوماند نوم	رايئ	فيصدي ٪
1	محمد اشرف غني	923592	50.64
2	دکتور عبدالله عبدالله	720841	39.52
3	گلبدين حکمتيار	70241	3.85
4	رحمت الله نبيل	33919	1.86
5	دکتور فرامرز تمنا	18063	0.99
6	سيد نورالله جليلی	15519	0.85
7	عبداللطيف پدرام	12608	0.69
8	عنايت الله حفيظ	11375	0.62
9	محمد حکيم تورسن	6500	0.36
10	احمد ولي مسعود	3942	0.22
11	محمد شهاب حکيمي	3318	0.18
12	دوکتور غلام فاروق نجرابی	1608	0.09
13	نور رحمان ليوال	855	0.05

خو بيا هم ډاکتر عبدالله عبدالله د ۱۳۹۳ کال سناريو تکرار او ددرغليو تورنه يې پورې کړل او موازي حکومت يې د ټولشموله حکومت تر نامه لاندي اعلان او د حوت د مياشتې په ۱۹مه نيټه يې په سپيدار مانۍ کې، د خپلو پلويانو په حضور کې د لوړې مراسم ترسره کړل.

عبدالله عبدالله د ټولو سياسي، افغاني او اخلاقي اصولو خلاف د واليانو او کابينې د غړو په ټاکلو پيل وکړ چې دې کار د هېواد سياسي او امنيتي حالات نور هم وخيم او بحراني کړل.

ketabton.com - The Digital Library

دا چې یو خوا له طالبانو سره د سولې پروسه روانه وه او له بلې خوا هېواد د کرونا د اوبا له امله له سخت مالي او ټولنیز بحران سره مخامخ وو چې سیاسي بې ثباتي دا بحران نور هم پیچلي کاوه نو ولسمشر بیا ځلې د هېواد د ثبات، اتحاد او سولې لپاره ډېره لویه قرباني ورکړه او هغه له عبدالله عبدالله سره توافقنامه وه. دا توافقنامه چې د مخکېني جمهوررییس حامد کرزي، استاد عبدرب الرسول سیاف، استاد کریم خلیلي، محمدیونس قانوني، ډاکټر زلمی رسول، باتور دوستم، محمدمعصوم ستانکزي، د اقتصادي او سوداګریزو چارو د پراختیا او د بې وزلۍ کمولو په برخه کې د جمهوررییس فوق العاده استازي محمدیوسف غضنفر، د هېواد د ملي امنیت سلاکار ډاکټر حمدالله محب او د جمهوري ریاست د چارو ادارې عمومي رییس ډاکټر فضل محمود فضلي هم حضور درلود، د جمهور رییس محمد اشرف غني او د ملي مصالحې عالي شورا د رییس ډاکټر عبدالله عبدالله ترمنځ د ۱۳۹۹ ه ش کال د ثور د میاشتې په ۲۸مه نېټه د ارګ په دلګشاه ماڼۍ کې لاسلیک شوه.

چې له مخې یې عبدالله عبدالله ته د ملي مصالحې شورا ریاست او عبدالرشید دوستم ته د مارشالي رتبه ورکول شوه.

په افغانستان کې د ډاکټر عبدالله او ولسمشر غني ترمنځ پر شوي جوړجاړي ګاونډیو او د افغانستان متحدو هېوادنو هم ښبرګونونه وښودل. د دوی ددغه اقدام ستاینه یې وکړه او هیله یې څرګنده کړه چې دغه توافق په افغانستان کې د سولې او ثبات سبب شي.[23]

---

[23]: د ۱۳۹۸ه ش کال د جمهوري ریاست ټولټاکنې، www.iec.org.af

ketabton.com - The Digital Library

دوستم ته د مارشالي ورکول د ولسمشر مجبوریت که خیانت

په هیواد کې د وخت رامنځته شوی وضعیت د بین المللي ټولنې د مرستو د کموالي، ناامنۍ، کرونا ویروس، مالي او اقتصادي بحران دسولې پروسه چې په هېواد کې یې یو بحران منځته راوړي وو، ولسمشر ددې بحران د کابو کولو لپاره د سیاسیونو، د ګاونډیو او متحدو هېوادونو د فشارونو له امله او د سیاسي کشالې د پای لپاره، له ډاکټر عبدالله سره توافقنامه لاسلیک کړه. چې توافقنامې کې ننګینه مسله دوستم ته د مارشالي رتبې ورکړه وه چې نه باید دا کار شوي وي خو ولسمشر مجبور وه او له تاریخي پلوه دا پړه پر هغه چا ده چې په ولسمشر یې هر ډول فشارونه راوستي وه چې هغه د ثبات او همپالنې ټیم، مرکچي پلاوی او عبدالله عبدالله دي.

ولسمشر تل د سولې لپاره قرباني ورکړې او لا به یې ور کوي تر څو افغان ملت له دې ناپایاداره حالات څخه ووځي او یو سوکاله او ارامه ژوند ولري، له ولسمشر څخه منندوي یو چې وخت ته په کتو یې سیاسي جوړجاړی وکړ او هېواد یې له بحران څخه وژغوره. د ولسمشر غني او ډاکټر عبدالله عبدالله سیاسي توافق د شته ستونزو او مشکلاتو ګراف راټیټ کړ چې مثبت اغېز یې نبغ پر نېغه پر ولس او هېواد وه، د هماغه وخت لپاره تر ټولو غوره پریکړه وه ملت هم د ولسمشر مجبوریتونه درک کړي وه او ددې جوړجاړي هرکلي یې وکړ.

د ولسمشر نه بیا هم ولس مننه وکړه چې د وخت، هېواد او ولس مجبوریتونو ته په کتو یې داسې پرېکړه وکړه چې اساسي قانون په کې نقض نه شو.

پای

د یو اباد، پرمختللي او سوله اییز افغانستان په هیله

ketabton.com - The Digital Library

اخځلیکونه

- غبار،میرغلام محمد،۱۳۹۳،افغانستان د تاریخ په بهیر کې، دانش خپروندیه ټولنه،ژباړن،ارشاد،اورنگ زیب.
- باوری،عبدالله،۱۳۹٦،د افغانستان سیاسي اوضاع ته لنډه کتنه،مومند خپروندیه ټولنه،ننگرهار.
- زیرکیار،ډاکتر رحمت ربی،۱۳۹۵،د ناپوهی تیاری او د پرمختگ ډیوی د افغان کلتور په چوکاټ کې له عبدالرحمن خان تر اشرف غني،کابل افغانستان،سهر مطبعه.
- عاصم، عبدالمالک، ۱۳۹۷، د انرژي سیاست او امنیت.
- نور، عبدالله، د ۲۰۱۴ کال د انتخاباتو کمیډي، علمي مقاله.
- نگاهی به سیر زندگی اشرف غنی از تحصیل تا ریاست جمهوری در افغانستان، 22Dec2019,DW
- د ازادی رادیو راپور ،۱۳۹٦ غبرگولې ۲۰.
- ارگ خپره شویه اعلامیه ۱۳۹٦ غبرگولی ۲۱.
- عثماني،علی احمد،د بریښنا وزیر،۲/۵/۲۰۱٦،خبري کنفرانس،ملي راديو تلويزون،کابل افغانستان.

ketabton.com - The Digital Library

- په پژواک کې زما تحليلی ليکنه، کال ۱۳۹۷.
- حزب الله اتل ،۱۳۹۸ .

- Lbed,RECCA-V1,The Silk Riad through Afghnistan, MofA ,Afghanistan,p 42.
- https://president.gov.af/ps/news-778833(Access 6/11/2-18).
- http://www.taand.com/
- http://www.argarchive.gov.af/
- http://www.tolonews.com.tv.
- http://www.bbc.com.uk/news
- http://e-visa.mfa,ir.
- http://www.pajhwok.com./
- http://www.iec.org.af/results.com/

يادونه:

ددې کتاب د ماخذونو په اړه بايد ووايم، چې ددې کتاب اکثره مواد، له ټولنيزو رسنيو او دولتي چارواکو څخه په ټاکلي او همغه وخت کې د يو کار د کولو پر وخت اخيستل شوي.

ketabton.com - The Digital Library

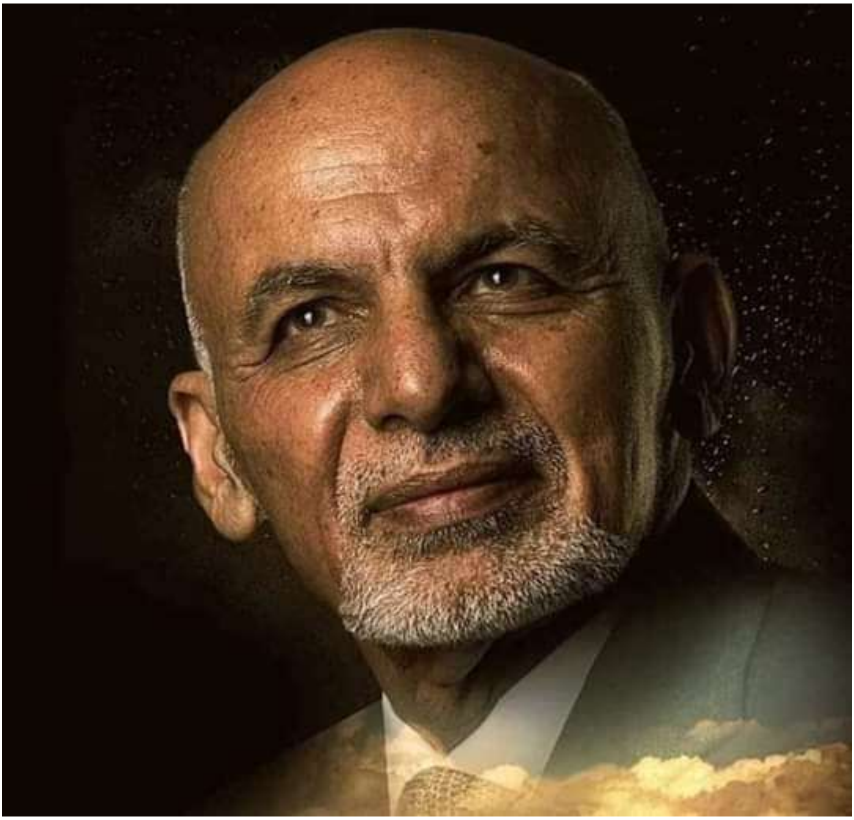

ددی بوډا په دې ضعيف تن باندې بايد ټول افغان ولس وياړي، دا معصومه څېره د هېوادنۍ مينې څخه ډکه ده او احساس يې د غره غوندې ډېر ټينګ دی.

د عزت او شرافت نور يې د ورايه ښکاري.

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English